

EL CONVENT DE SANT DOMÈNEC DE MANRESA DES DEL SEGLE XIV AL XX:

**Testimoni històric del pas de Sant Ignasi de Loiola a la
ciutat**

Mireia Barbé Rius

ÍNDIX

Introducció	p. 1
El convent de Sant Domènec des de la seva fundació fins el segle XVIII	p. 4
La fundació de l'orde dels pares predicadors dominics	p. 4
El convent dels pares predicadors de Manresa els segles XIV i XV	p. 8
El segle XVI i l'estada de Sant Ignasi de Loiola al convent de Sant Domènec de Manresa	p. 14
La riquesa barroca del segle XVII al convent de Sant Domènec	p. 18
Les intervencions del segle XVIII	p. 23
Transformació i desaparició del convent dels pares dominics de Manresa durant el segle XIX i XX.	p. 25
El convent de Sant Domènec de Manresa durant el Trienni Liberal	p. 25
El Trienni Liberal a Catalunya (1820 – 1823)	p. 25
La clerecia catalana al Trienni Liberal: posicionament i reformes	p. 27
Manresa durant el Trienni Liberal	p. 31
El convent de Sant Domènec de Manresa durant el Trienni Liberal	p. 32
La desamortització del 1835 al convent de Sant Domènec de Manresa	p. 36
La desamortització de Mendizábal	p. 36
La desamortització de Mendizábal a Manresa, el convent de Sant Domènec	p. 38

Una escola d'instrucció pública i una fàbrica de fosa de ferro al convent de Sant Domènec de Manresa	p. 45
Causes de la instauració d'escoles públiques al convent de Sant Domènec	p. 45
Desenvolupament i problemàtiques de les escoles públiques i de la fàbrica de fosa de ferro	p. 45
El primer pas al Conservatori	p. 48
La construcció del Conservatori de Música i Declamació al claustre del convent de Sant Domènec	p. 50
Causes que van donar lloc al Teatre Conservatori i el seu inici	p. 50
Construcció del Teatre Conservatori de Manresa	p. 52
Breus apunts sobre el Teatre Conservatori des de la seva inauguració fins l'actualitat	p. 54
Descripció de l'actual edifici del Teatre Conservatori	p. 57
L'enderrocament de l'església de Sant Pere Màrtir durant la guerra civil	p. 61
Destrucció i salvament del patrimoni eclesiàstic durant la guerra civil	p. 61
La destrucció del patrimoni eclesiàstic i l'enderrocament d'esglésies a Manresa	p. 62
La pèrdua del mobiliari litúrgic de l'església de Sant Pere Màrtir de Manresa	p. 65
El projecte d'enderrocament de l'església de Sant Pere Màrtir i del Teatre Conservatori	p. 66
Conclusions	p. 70
Bibliografia	p. 76
Annex documental	p. 83
Il·lustracions	p. I

INTRODUCCIÓ

En aquest projecte he realitzat una anàlisi de varies fonts documentals i diversos estudis per poder reconstruir la història del convent de Sant Domènec de Manresa, el pas de Sant Ignasi de Loiola en el mateix, i la seva transformació i desaparició en els seus dos últims segles.

El fet que no s'hagi conservat és una causa dels escassos estudis que s'han realitzat. I a més, part de la població no té coneixement de què on avui en dia es troben el teatre i la plaça, anys enrere hi havia un dels convent més importants de la ciutat. És per tot això que es va decidir estudiar la transformació i la desaparició del convent de Sant Domènec de Manresa.

Per a la realització d'aquest estudi, comptem amb dos tipus de fonts: les escrites i les gràfiques. Del primer grup, s'ha pogut consultar fonts primàries que han fet possible realitzar la reconstrucció dels fets de la transformació i la destrucció del convent; i els estudis han permès tenir el coneixement per a poder unir tota la documentació correctament.

A l'Arxiu Comarcal del Bages (ACBG) i a l'Arxiu Municipal de Manresa (AMMAN) hem pogut treballar amb les fonts primàries, com ara el "Manual de Pares Predicadors I i II", corresponents als segles XVIII i XIX, o bé els lligalls "Desamortització I i II" o "Teatre Conservatori". De l'arxiu municipal de Manresa (AMMAN), sobretot hem pogut extreure informació més recent, des de les modificacions del Teatre Conservatori fins a l'enderrocament de l'església del segle XX, documents que han completat els lligalls de l'Arxiu Comarcal del Bages.

Cal destacar però, el paper d'uns personatges que van estar al convent i que van escriure les vivències que hi van tenir. Aquests documents han sigut molt importants per a poder obtenir informació de les modificacions que va patir l'arquitectura, així com també ens han donat referències del mobiliari litúrgic. Del segle XVIII hem de destacar al frare Domingo Muixiga, el qual va visitar el convent durant tres anys redactant totes les modificacions que es van realitzar a l'edifici alhora que va donar algunes referències del mobiliari litúrgic. Al segle XIX Cayetano Barraquer i Roviralta va fer una descripció del convent durant la

seva estança i també va escriure sobre el seu estat després de la desamortització del 1835. Del segle XX, hem d'esmentar les memòries de Lluís Rubiralta i Garriga, membre destacat del Comitè de Conservació d'Edificis Públics i Patrimoni Artístic, qui va narrar la tasca desenvolupada en el salvament del seu patrimoni durant la guerra civil del 1936 - 1939.

Respecte els estudis, cal remarcar el paper de Joaquim Sarret i Arbós, historiador i arxiver manresà el qual va publicar varis articles i llibres i va deixar mecanoscrits que han fet possible realitzar una primera aproximació al convent i obtenir dades concretes de la seva història. Tot i el seu indiscutible mèrit i valor, els seus estudis no em proporcionaven la perspectiva històrico-artística que he hagut de complementar amb altres estudis més recents, com ara *L'art gòtic a Catalunya: Arquitectura*, o l'obra de Francesca Espanyol *El gòtic català*, obres locals com *Manresa medieval: història, art i cultura a l'edat mitjana*, i altres estudis més específics com l'article d'Ernest Ortoll, "Algunes consideracions sobre l'església de Santa Caterina de Barcelona".

Respecte les fotografies, en trobem algunes que ens mostren tal i com era l'església i el mobiliari litúrgic que hi havia, així com altres que enregistren el seu enderrocament, i també l'actual teatre. Aquests documents gràfics són importants no només per complementar el text, sinó també com a font de tot allò pel que no s'ha trobat cap descripció.

Respecte el pas de Sant Ignasi pel convent, cal destacar alguns estudis que han documentat la seva estada i la importància que van tenir els predicadors i Manresa a la vida de Sant Ignasi.

A través de totes aquestes fonts, l'objectiu és explicar la desaparició del convent narrant la crònica de tots els fets que van dur a que l'arquitectura que abans va ser el convent dels pares predicadors dominics donés lloc al Teatre Conservatori i a la plaça de Sant Domènec.

Per això, el treball s'organitzarà a partir d'un ordre cronològic, ja que es tracta d'un tema lineal i d'aquesta manera es pot expressar clarament el procés de desaparició. Es dividirà en dues parts. La primera consta d'una introducció al convent, desenvolupant la història fundacional, l'arquitectura i el mobiliari

litúrgic des del segle XIV fins al segle XVIII. La segona part, segueix el procés de la transformació i la destrucció del convent que succeeix als segles XIX i XX. Així doncs, es tracta d'un treball amb un recorregut de la història del convent que abarca sis segles, permetent consultar tot tipus de fonts documentals i estudis que ens donen una visió molt àmplia de la història d'aquesta arquitectura i a més, de relacionar-la amb la història de la ciutat i de Catalunya així com amb d'altres convents que van patir els mateixos successos.

EL CONVENT DE SANT DOMÈNEC DES DE LA SEVA FUNDACIÓ AL SEGLE XIV FINS EL SEGLE XVIII

LA FUNDACIÓ DE L'ORDE DELS PREDICADORS DOMINICS

Per explicar la fundació de l'orde dels dominics ens hem de remuntar al segle XIII. Es tracta d'una etapa marcada per importants canvis socials, polítics, econòmics i teològics. Un segle de bonança en el que les ciutats esdevenen centres econòmics i culturals. Així doncs, és lògic que l'església es vegi afectada per tot això i s'allunyi per a dedicar-se a l'oració i el treball¹.

Dins aquests nuclis urbans, el clergat secular viu una època de bonança econòmica, de manera que es relaxen en front la població i això provoca que comencin a sorgir moviments espiritualistes, considerats herètics, els quals qüestionen els dogmes més importants del cristianisme².

Al 1215, un conjunt de religiosos es va unir per fundar l'orde dels predicadors³, seguint la devoció de Sant Domènec de Guzman, acostant-se a les ciutats per predicar el vot de pobresa i poder convertir els heretges gràcies a l'exemple i la predicació de la paraula de Déu⁴.

La fundació fou autoritzada per Innocenci III al 1215 i confirmada per Honori III al 1216⁵. Els primers anys va tenir una influència important el Concili IV del Laterà⁶, motiu pel qual es va adoptar la regla de Sant Agustí o canonical. Fou però, al 1220 quan es va celebrar el primer capítol general a Bolonya, en el qual es va definir l'orde dels predicadors dominics com a orde mendicant i a més, sota la tutela del seu fundador, Sant Domènec de Guzman, es van redactar les constitucions de l'orde⁷. Aquestes però, foren modificades al

---

¹ FREIXAS CAMPS, Pere, "Introducció, l'arquitectura dels ordes mendicants", *Art gòtic a Catalunya*, V. I, 2002, p. 166.

² BRACONS CLAPÉS, Josep, "La seqüència de l'arquitectura gòtica catalana en relació amb l'europea", *Art gòtic a Catalunya*, V. I, 2002, p. 45.

³ V. HINNEBUSCH, William, *Breve historia de la orden de predicadores*, Salamanca: San Esteban, 1982.

⁴ FREIXAS CAMPS, Pere, "La presència dels dominicans", *Art gòtic a Catalunya*, V. I, 2002, p. 208; SARRET, 1933.

⁵ SARRET, 1933.

⁶ Aplicat per Gregori IX al 1215, es tracta d'un concili que afecta a l'església tan secular com regular, i que disposa que no es pugui crear cap regla nova, sinó que els ordes havien d'adoptar una regla ja preexistent. BRACONS CLAPÉS, Josep, "La seqüència de l'arquitectura gòtica catalana en relació amb l'europea", *Art gòtic a Catalunya*, V. I, 2002, p. 45.

⁷ ORTOLL, 1996, p. 54

capítol general de Paris al 1228, on s'estableixen unes limitacions d'alçada i un sistema de coberta.

Malgrat que els convents es situaven extramurs, moltes famílies van construir les seves cases al costat, creant nous barris i sent una mostra de la popularitat que van tenir aquests ordes mendicants. Així doncs, la voluntat amb que fou creat l'orde es va complir, però l'èxit en front els heretges i tots els cristians va fer que els Papes Gregori IX i Innocenci IV fundessin la Inquisició⁸. Aquesta però, anava en contra dels principis de l'orde dominicà, i per això Gregori IX i Innocenci IV van promocionar el culte als sants de l'orde, Sant Domènec i Sant Pere Màrtir, i a les seves imatges⁹. Un dels personatges més destacats en la direcció de la Inquisició a Catalunya fou Ramon de Penyaafort, un dels personatges més influents del seu temps i qui va impulsar la fundació dels primers convents del principat.

L'orde dels dominics va arribar a Catalunya per fundar el convent de Santa Caterina a Barcelona l'any 1219¹⁰. Aquestes primeres fundacions van ocupar algunes capelles o esglésies ja en ús, o en altres casos van construir petits edificis d'arquitectura molt senzilla on podien viure i predicar. Així doncs, en aquests primers anys les arquitectures dominiques no tenien cap tipus de plantejament arquitectònic¹¹.

Els primers edificis que es van construir van mantenir la simplicitat constructiva i l'austeritat decorativa que s'imposaven a les constitucions de l'orde¹², aquestes però, només foren respectades a les construccions fundacionals, doncs a mesura que eren ampliades o reformades s'allunyaven d'aquest ideal amb solucions arquitectòniques més riques. Humbert de Romans fou qui va parar aquesta permissivitat a la construcció restringint l'alçada d'aquests edificis i prohibint la volta¹³.

---

⁸ És una organització que tenia el permís del pontífex per emprar la tortura i els judicis públics per aconseguir la conversió i confessió dels heretges.

⁹ MALÉ, 2011, p. 54

¹⁰ BRACONS, CLAPÉS, Josep, "La seqüència de l'arquitectura gòtica catalana en relació amb l'europea", *Art gòtic a Catalunya*, V. I, 2002, p. 46

¹¹ FREIXAS CAMPS, Pere, "La presència dels dominicans", *Art gòtic a Catalunya*, V. I, 2002, p. 208

¹² Íbidem.

¹³ ORTOLL, 1996, p. 55.

Aquestes primeres construccions eren situades prop o dins del recinte emmurallat de la ciutat, sent una mostra de la pobresa que predicaven. Però al segle XIV això va començar a canviar, ja que el patrimoni va anar creixent i amb ells, les fundacions. Això va comportar que fos necessari organitzar una estructura i aixecar els convents d'acord amb un esquema¹⁴. L'estructura era senzilla, amb una església i un claustre, al voltant del qual s'ordenaven les estances necessàries per a la vida dels frares, com són el refetor, la sala capitular, i altres com el dormitori, l'escola o la biblioteca, entre altres estances¹⁵.

És difícil però, saber com van ser totes aquestes arquitectures, ja que moltes foren destruïdes al segle XIX, i a més, moltes van patir canvis al llarg dels segles. Aquest cas fou generalitzat a tota Catalunya¹⁶, i nosaltres en aquest treball ens centrem en el cas de Manresa.

En aquesta ciutat, el segle XIV és considerat com el segle d'or manresà. Trobem una sèrie de canvis molt positius que la fan créixer tan demogràficament, arquitectònicament com econòmicament.

Destaca un creixement de la ciutat que es pot veure amb la construcció de nous barris fora de les antigues muralles, els quals es desenvolupen sense cap ordre. A part de les construccions d'aquests edificis, cal remarcar que el segle XIV és un període on el paisatge de la ciutat es caracteritza per les grans esglésies gòtiques en construcció, com foren Sant Pere Màrtir, Santa Maria o La Seu¹⁷, El Carme i Sant Miquel¹⁸. Manresa doncs, va ser una ciutat en la que es van erigir molts edificis en època gòtica, però molts no han arribat als nostres dies degut a les múltiples destruccions que ha patit al llarg dels segles fins l'actualitat¹⁹ (*fig. 1*).

---

¹⁴ ESPANYOL, 2002, p. 16; FREIXAS CAMPS, Pere, "La presència dels dominicans", *Art gòtic a Catalunya*, V. I, 2002, p. 210

¹⁵ FREIXAS CAMPS, Pere, "La presència dels dominicans", *Art gòtic a Catalunya*, V. I, 2002, p. 210

¹⁶ FREIXAS CAMPS, Pere, "La presència dels dominicans", *Art gòtic a Catalunya*, V. I, 2002, p. 210; ESPANYOL, 2002, p. 19.

¹⁷ És anomenada La Seu popularment degut a les seves dimensions monumentals.

¹⁸ TORRAS, 1996, p. 541

¹⁹ GASOL ALMENDROS, Josep, "Les esglésies medievals a Manresa", *Manresa medieval: història, art i cultura a l'edat mitjana*, Manresa: Amics de l'Art Romànic del Bages, 1999 – 2000, p. 139

A més, no es pot passar per alt la construcció de la Sèquia, les obres de la qual començarien al 1339 en motiu de la sequera que patia la ciutat. Es traca d'un canal que baixaria des de Balsareny fins la Manresa i que portaria l'aigua del riu Llobregat. Una obra d'aquestes dimensions és una altra mostra de la importància de la ciutat i de la riquesa d'aquest segle.

A més, al segle XIV també es va supervisar l'estat de les antigues muralles ampliant-les amb un nou tram que abraçaria els barris que es varen edificar amb posterioritat a les anteriors i que es trobaven desprotegits²⁰. Aquest tancaria el convent dels pares predicadors dominics (*fig. 2*), el qual inicialment havia estat construït extramurs, tal i com veurem a continuació, però es va incloure dins del circuit obrint en el mateix indret l'anomenat Portal de Sant Domènec.

Així doncs, veiem com aquest segle XIV és un període de riquesa on creix una ciutat que s'està desenvolupant en varis àmbits i que farà que tingui un paper destacat a Catalunya. En aquest projecte, ens interessa la construcció de totes aquestes architectures eclesiàstiques que caracteritzaran el paisatge urbà de Manresa, en concret el convent de Sant Domènec i l'església de Sant Pere Màrtir. Aquest és un dels més importants de la ciutat, i la riquesa de què va disposar era considerable si ho comparem amb la resta de convents que hi havia²¹:

CONVENT RELIGIÓS	NOMBRE DE PROPIETATS
Convent de Dominics	27 propietats (26 rurals, 1 urbana)
Convent de Carmelites	8 propietats
Convent de Mínims	5 propietat
Convent de Caputxins	1 propietats

²⁰ Es diu que el motiu major fou la protecció de la ciutat enfront les Companyies Blanques, mercenaris contractats per Pere III que anaven des de França fins a Calatayud passant possiblement per la ciutat de Manresa. El temor dels danys que poguessin causar va fer prendre mesures com la supervisió i ampliació del circuit emmurallat de la ciutat. VALDENE BRO MANRIQUE, Raquel, "L'evolució urbana de Manresa i les seves muralles", *Manresa medieval: història, art i cultura a l'edat mitjana*, Manresa: Amics de l'Art Romànic del Bages, 1999 – 2000, p. 174

²¹ Taula de les propietats del convent dels predicadors comparat amb els altres convents de Manresa. LLORENS, 1982, p. 98

És en aquest context de riquesa de la ciutat i d'importància de l'orde dels dominics arreu del territori que a Manresa es va voler fundar un convent de pares predicadors. Per això, l'any 1304 van enviar un delegat a Barcelona per a veure al pare prior provincial de l'orde i parlar de la fundació²². La demanda es va presentar al capítol celebrat a Tarragona, en el qual es va aprovar el permís de construir el convent però amb la condició que s'havia de sol·licitar també la fundació al Papa Climent V i al Rei Jaume II.

Per això, el 23 de setembre de 1305, es van escollir a Sant Miquel els síndics procuradors i actors de la ciutat per fer la petició al Papa i al Rei. La resposta del rei es va poder llegir el 17 d'agost de 1318 al Consell de la ciutat. Amb ambdues respostes, es va poder realitzar la fundació del convent el 27 de desembre del 1318²³. Ho podem comparar amb la resta de convents de Catalunya a la taula següent:

CONVENT	ANY DE LA FUNDACIÓ
Santa Caterina de Barcelona	1219
Lleida	1225
Perpinyà	1242
Tarragona	1250
Sant Domènec de Girona	1253
Sant Domènec de la Seu d'Urgell	1273
Sant Domènec de Puigcerdà	1290
Sant Domènec de Castelló d'Empúries	1317 (primera notícia)
Sant Domènec de Cervera	1318
Sant Domènec de Manresa	1318
Sant Domènec de Balaguer	1323
Tortosa	1362

²² SARRET, 1924, p. 147

²³ SARRET, 1901, p. 4

EL CONVENT DELS PARES PREDICADORS DE MANRESA ELS SEGLES

XIV I XV

Al 1813 es va aprovar la construcció del convent de pares predicadors dominics a Manresa, cedint el terreny d'uns horts²⁴. El primer prior fou el frare Joan Llotger²⁵, qui al 1321 es va encarregar de construir una petita capella que va poder obrir al públic i celebrar les funcions mentre es recollien els diners necessaris per a la gran arquitectura que s'estava projectant. Les famílies benestants pagaven una capella concreta o una part de l'església²⁶, i també n'hi havia moltes que van anar a viure al costat del convent donant lloc a una nova barriada²⁷.

Aquesta primera capella no és un cas únic a Manresa, per exemple, entre els ordes mendicants i en concret els dominics, trobem que el convent de Santa Caterina de Barcelona també va disposar d'una petita capella al segle XIII mentre es construïa l'església definitiva²⁸.

El convent de Sant Domènec doncs, estaria situat en aquest terreny. L'església quedaria on actualment hi ha la plaça Sant Domènec, amb la capçalera cap al Passeig Pere III, on anteriorment hi hauria el torrent dels predicadors, i la façana cap al Carrer del Born. Respecte el claustre, quedaria al cantó oest, arribant a l'actual carrer Jaume I²⁹, des d'on es podia veure els arcs del convent (*fig. 3*) i aniria des d'on hi havia la muralla al cantó nord fins on actualment hi ha la plaça Fius i Palà (*fig. 4*).

L'església era una construcció monumental que seguia la tipologia del gòtic meridional. No se'n coneix cap plànol, però es pot reconstruir la fesomia a partir de fotografies antigues i descripcions textuais, així com diverses referències documentals. Amb una nau central de grans dimensions³⁰ de quatre trams,

---

²⁴ SARRET, 1933, p. 2

²⁵ VILLANUEVA, 1821, p. 188

²⁶ TORRAS, 1996, p. 541; SARRET, 1901, p. 4

²⁷ SARRET, 1924, p. 150

²⁸ AGUELO MAS, Jordi, HUERTAS ARROYO, Josefa, PUIG VERDAGUER, Ferran, "El convent de Santa Caterina de Barcelona", *Art gòtic a Catalunya*, V. I, 2002, p. 212

²⁹ Actualment Carrer de Jaume I, però trobem a la documentació del segle XIX el veiem com a Carrer Nou de Sant Domènec.

³⁰ Solució estructural predominant a moltes de les construccions religioses del Llenguadoc, a la Catalunya Nova i al principat. A: FREIXAS CAMPS, Pere, "El convent de Sant Domènec de Girona", *Art gòtic a Catalunya*, V. I, 2002, p. 220

amb capelles laterals obertes a aquesta nau i separades entre elles per contraforts (*fig. 5*). Aquesta tipologia és apropiada ja que afavoreix una major capacitat de visitants a les cerimònies dels pares predicadors.

La nau culminava amb la capçalera, la qual si veiem fotografies aèries del segle XX (*fig. 6*) podem veure la seva estructura. Es tracta d'una capçalera poligonal que tindria cinc capelles perimetrals, i al centre es situaria l'altar major. A l'exterior hi hauria els contraforts com a elements sustentants (*fig. 7*). Aquesta estructura és la que trobem a altres convents dominics de Catalunya com Santa Caterina de Barcelona, Sant Domènec de Girona o Sant Domènec de Balaguer³¹.

El procés constructiu de les esglésies medievals es començava per la capçalera i s'anava avançant a partir dels trams. En aquest cas però, les fonts³² ens mencionen que es finalitzaren abans les capelles que no pas la capçalera. A més, el fet que hi hagués una capella anterior on poder realitzar les cerimònies mentre es construïa l'església definitiva reforça aquesta possibilitat.

Aquestes capelles, tal i com hem dit anteriorment, estan separades entre elles per contraforts, i s'obren a la nau central per un arc ogival. Cada una d'elles ocupa un tram de l'església, és a dir, n'hi hauria quatre per costat. Sobre aquestes s'aixecarà un mur pla que culminarà amb una cornisa (*fig.8*).

Malauradament, no sabem quin fou l'ordre de construcció de les capelles, sabem que la primera notícia de les capelles la trobem al 1321, però que la construcció no va començar fins al 1322³³. Sí que s'han pogut trobar algunes de les dates dels encàrrecs de dites capelles, però n'hi ha quatre les quals no tenim tal informació.

De les que tenim les dates dels encàrrecs, coincideixen sent les que toquen el claustre, al cantó oest, i a més són d'època primerenca. Respecte el claustre, està documentat que ja estava en construcció al 1336, de manera que és possible que es construïssin abans aquestes capelles que no pas les que es trobaven al cantó de la plaça.

---

³¹ FREIXAS CAMPS, Pere, "La presència dels dominicans", *Art gòtic a Catalunya*, V. I, 2002.

³² SARRET, 1924, p. 151

³³ SARRET, 1933

Al 1321, es rep l'encàrrec d'una capella que fou finançada per Romia, la dona de Pere Roca. Al 1335 es començaria a construir la capella de Berenguer de Rajadell. D'aquesta en sabem que es situaria al cantó del claustre i que seria la primera davant l'absis de l'església. Segurament s'hi va fer un altar dedicat a Sant Joan Baptista, del qual també hi havia una imatge de baix relleu a la clau de volta. A més, és també en aquesta capella on es trobaria una porta que conduiria al claustre³⁴.

Al 1338 la dona de Felip Prat va fer una donació per a la construcció d'una capella³⁵. Un any més tard, el 19 d'abril de 1339 es va començar la capella de Guillem Morera, l'encàrrec es va fer als mestres Pere Guàrdia i Guillem Bechfret, els quals van prometre acabar-la al cap de cinc anys³⁶. Al 1340, es va fer la dels Saera³⁷, i al mateix any, el 31 de desembre, es va començar la construcció de la capella d'Aymerich Area, al cantó de l'actual plaça i la que precedia l'absis.

Al 1344 es va voler finalitzar la capella de Sant Domènec per tal que el claustre fos més reforçat, aquesta es trobava annexa a aquest i era la segona entrant per l'edifici, però fou abandonada al 1345 i no es van continuar les obres fins el 1364. Aquesta, pertanyent a la confraria de Sant Pere Màrtir, tindria un altar amb graons, coberta amb volta d'aresta gòtica amb la imatge del sant a la clau. Estaria emblanquinada amb guix o calç³⁸.

El 20 de gener de 1345 es destina lloc per la construcció de la capella de Fontanet, contractant el 31 de març al mestre d'obres Romeu Moragues³⁹, i al 1347 es pactarà la construcció de la primera capella al cantó de la plaça.

Així doncs, veiem com a mitjans del segle XIV ja estarien construïdes les capelles laterals de l'església. Per altra part, el cor estaria en construcció al 1337. El cor medieval no és el que ens va arribar al segle XX, sinó que fou enderrocat per traslladar-lo d'ubicació dins l'església.

---

³⁴ Es va poder veure aquesta porta a una restauració que es va fer l'any 1921. SARRET, 1924

³⁵ SARRET, 1924, p. 152

³⁶ Íbidem.

³⁷ TORRAS, 1998, p. 11.

³⁸ TORRAS, 1996, p. 544.

³⁹ SARRET, 1924, p. 152

Respecte la il·luminació, gràcies a les fotografies del segle passat podem veure com cada capella disposava d'una finestra de traseria gòtica. A la capçalera, destaquen les obertures circulars i a la capella central, la rosassa, de la qual només conservem la rosassa cega de pedra que hi hauria al segle XX (*fig. 9*)⁴⁰.

La coberta és un aspecte interessant a descriure. Les obres van començar com hem vist per les capelles, tancades amb voltes de creueria. Com hem dit anteriorment, les construccions dominicanes havien de ser conseqüents amb el vot de pobresa de l'orde, és per això que hi havia la voluntat que es cobrís amb fusta, i no amb volta, però sí que a les capelles és habitual trobar aquest tipus de coberta, ja que es tracta d'un espai sagrat⁴¹.

En el cas de Sant Pere Màrtir de Manresa, la coberta d'època medieval era de fusta, de la mateixa manera que trobem a altres construccions dominicanes de Catalunya⁴². Però a causa de la Pesta Negra es van paraitzar les obres de moltes construccions de la ciutat, com l'església de Sant Pere Màrtir.

Respecte el campanar, adossat al nord-est de l'església, fou construït a mitjans del segle XIV, tot i que hi ha un document que diu que es va reaprofitar el campanar com a torre del portal de Sant Domènec, obert amb la construcció de la muralla que reaprofitava també la capçalera de l'església com a mur (*figs. 10*). Així doncs, veiem la integració de l'església amb la muralla, al cantó nord⁴³.

Respecte la façana, no tenim constància de com seria la medieval, ja que no en tenim cap descripció i la que ens va arribar al segle XX és la barroca.

Quant al mobiliari, en època gòtica Pere Serra va rebre l'encàrrec del retaule de la capella de Sant Bartomeu i Sant Bernat de Claravall, datat l'any 1394. Només es conserva la taula central amb els dos sants titulars de la capella (*fig.*

---

⁴⁰ Aquesta es troba al Museu Comarcal de Manresa, però serà traslladada a l'Espai Manresa 1522, a les instal·lacions del Teatre Conservatori.

⁴¹ BESERAN RAMON, Pere, "El convent de Sant Domènec de Cervera", *Art gòtic a Catalunya*, V. I, 2002, p. 224

⁴² Sant Pere Màrtir de Cervera i Sant Domènec de Balaguer. ORTOLL, 1996, p. 53

⁴³ És interessant comentar que les muralles es van construir abraçant tots els horts del convent, quan no era l'habitual. Això demostrava una concepció moderna de creixement urbà, ja que es tenia en compte que més endavant aquells terrenys esdevindrien cases. VALDENEBRO MANRIQUE, Raquel, "L'evolució urbana de Manresa i les seves muralles", *Manresa medieval: història, art i cultura a l'edat mitjana*, 1999 – 2000, p. 185.

11), que es troba al Museu Episcopal de Vic⁴⁴. Aquesta és la peça més antiga que es conserva i que tenim constància de l'església.

És en el segle XV quan es va fer l'orgue de l'església, del qual sabem que al 1426 el pare prior devia al mestre d'orgues Gonsalvo Alfonso⁴⁵. I finalment, la consagració de l'església es va celebrar el dia 22 d'abril de 1438⁴⁶.

Sobre el mobiliari litúrgic del segle XV, al 1401 es finalitza la capçalera i el 27 de juliol de 1427 el pare prior firma un contracte amb Francisco Sobrevals, fuster, i el 26 de juliol de 1436 es pot saber que Guillem Talarn i Arnau Travessa foren els pintors del retaule. No se sap com va poder ser aquest retaule ja que fou substituït per un retaule barroc al segle XVIII.

Pel que fa al claustre, tenim constància de la seva construcció al 1336, on trobem que s'estaven erigint capelles i sepultures *in claustro novo*⁴⁷. Així doncs, sabem que el claustre es construïa coetàniament a l'església.

Es tractaria d'un claustre de planta quadrada, amb capelles als costats. Segurament tindria dos plantes⁴⁸. Al 1339 a més, sabem que la sala capitular era al cantó nord del claustre i que es trobava al costat de l'església. Així doncs, el convent de Sant Domènec tenia la mateixa disposició que la majoria de convents medievals, és a dir, la sala capitular immediata a l'església, el refector al costat, i el dormitori o dormitoris⁴⁹.

Cal destacar també, que de la mateixa manera que va passar amb l'església, la construcció de la nova muralla entre els anys 1362 i 1380 va afectar l'estructura del claustre⁵⁰.

---

⁴⁴ ORRIOLS ALSINA, Anna, "La pintura gòtica a la Seu", *Manresa Medieval: història, art i cultura a l'edat mitjana*, Manresa: Amics de l'Art Romànic del Bages, 1999 – 2000, p. 117

⁴⁵ SARRET, 1924, p. 174

⁴⁶ SARRET, 1924, p. 158

⁴⁷ SARRET, 1924, p. 155

⁴⁸ BARRAQUER, 1908, V. II, p. 61

⁴⁹ SITJES, 2007, p. 20

⁵⁰ VALDENEBRO MANRIQUE, Raquel, "L'evolució urbana de Manresa i les seves muralles", *Manresa medieval: història, art i cultura*, Manresa: Amics de l'art romànic del Bages, 1999 – 2000, p. 180

EL SEGLE XVI I L'ESTADA DE SANT IGNASI DE LOIOLA AL CONVENT DE SANT DOMÈNEC DE MANRESA

Del segle XVI no tenim documentat cap canvi arquitectònic a l'església. Sí que cal remarcar però, la fundació de la confraria del Roser, l'any 1503⁵¹. La Mare de Déu del Roser ja era venerada pels pares predicadors, però amb la fundació de la confraria, el seu culte va augmentar⁵². Mentre que respecte el claustre, al 1502 Francisco Valls va encarregar un retaule amb les històries de Sant Joan per a la capella construïda a la Sala Capitular del convent⁵³.

Durant els anys següents, el que cal destacar és l'estada de Sant Ignasi de Loiola al convent de Sant Domènec durant el període en que va estar a Manresa. Fou militar servint a Carles V i a la virreina de Navarra. Però en la defensa de la ciutadella de Pamplona va resultar greument ferit, havent de passar varis mesos a Loiola recuperant-se de les greus ferides. Durant aquest període, va llegir alguns llibres de devoció que van donar lloc al seu interès pel món espiritual⁵⁴.

L'estada a Manresa no va ser planificada, sinó que havia de ser un punt de pas en el seu camí de pelegrinatge des de Montserrat a Barcelona per poder anar a Terra Santa. Però la pesta que es va declarar a Barcelona va fer que les portes de les ciutats es tanquessin, motiu pel qual Sant Ignasi va fer una estada a Manresa des del dia 1 d'abril del 1522 fins el 17 ó 18 de febrer de 1523.

A la ciutat, el peregrí va fer vida enmig dels pobres de l'hospital de Santa Llúcia i assistí al culte tant a la Seu com a l'església Sant Pere Màrtir. Va recórrer devotament l'entorn de la ciutat venerant les creus i ermites conegudes, experimentant purificacions, com ara La Cova, el rapte tingut a Santa Llúcia, Viladordis i el Pont Vell, La Seu i Sant Pere Màrtir, l'antic priorat de Sant Pau Ermità, l'ermita de la Guia, el carrer Sobrero, entre altres, que són considerats llocs ignasians⁵⁵.

---

⁵¹ SARRET, 1933

⁵² SARRET, 1924, p. 176

⁵³ SARRET, 1924, p. 157

⁵⁴ SEGARRA, 1990, p. 27

⁵⁵ Íbidem.

En aquest projecte però, desenvoluparem el paper que va desenvolupar el convent dels dominics com a lloc ignasià. Els pares predicadors li van donar hostatge a una cel·la del convent, on hi va estar uns dotze o tretze dies. A l'agost però, hi va tornar, turmentat pels escrúpols, estada en que va hostatjar-se en una altra cel·la.

En aquest període, va assistir als sagraments i practicava altres exercicis de pietat a l'església de Sant Pere Màrtir. Sembla que la intenció d'Ignasi era de dedicar-se més intensament a la pregària i escriure algunes apuntacions al llibre que tenia ben guardat. Els frares li van donar una altra cel·la més còmoda. A més, també cal destacar que és en aquest convent on Sant Ignasi va poder trobar recolzament espiritual amb el prior Galceran Perelló⁵⁶.

Segons l'*Autobiografia*⁵⁷, un dia mentre resava les hores de nostra senyora va començar a veure a l'aire el seu enteniment, de la mateixa manera que veuria la Santíssima Trinitat en una figura de tres tecles. Això va provocar que no pogués parar de plorar fins l'hora de dinar, i després, no podia parlar de res més que no fos la Santíssima Trinitat.

Per altra part, mentre assistia a la missa a l'església de Sant Pere Màrtir, va veure amb els ulls interiors una mena de llamps blancs que queien de dalt, i digué que Jesucrist era present en l'eucaristia, semblant-li que ho va veure amb el seu enteniment. Arrel d'aquest fet, en diverses ocasions i durant una llarga estona, mentre ell pregava, veia la Humanitat de Crist, representant-la en una figura de color blanc sense membres.

Cada nit a més, recorria el claustre portant al coll una pesada creu. Aquesta va quedar ignorada fins al 1710, en què durant l'estada de Fra. Domingo Muixiga va estar al convent, es va trobar per casualitat rere el sagrari de l'església entre mig de fustes i pedres⁵⁸. En aquell moment, aquesta es va col·locar a la cambra prioral, on hi va estar fins a l'exclaustració del 1835, quan el pare Francisco Enrich la va guardar per entregar-la a les monges dominiques de

---

⁵⁶ COLL, 1956, p. 313

⁵⁷ SEGARRA, 1990, p. 65

⁵⁸ SOLER I MARCH, 1912, p. 7

Nostra Senyora dels Àngels i Santa Clara, on va quedar-se fins al segle XX, quan fou destruïda.

També es diu que el pelegrí va veure un forat a la seva mateixa cel·la, i que en algunes ocasions, temptat pels escrúpols, va estar a punt de tirar-s'hi. Poc després però, es va veure deslliurat pels escrúpols que van desaparèixer.

La cel·la que fou ocupada per Sant Ignasi va desaparèixer al 1576, però tot i així, es va construir una capella dedicada al Sant⁵⁹, i al segle XVII, concretament al 1650, s'hi va posar un retaule que reproduïa alguns fets de la vida del sant a Manresa d'autor desconegut⁶⁰. Aquest però, fou traslladat posteriorment a la capella de l'església dedicada al sant.

La pintura (*fig. 12*) que s'ha conservat aniria acompanyada d'uns medallons, els quals avui en dia estan desapareguts, que contindrien imatges de la seva estada al convent, i també d'un cartell que parla de l'estada del pelegrí al convent⁶¹.

La pintura té unes dimensions de 172 cm d'alçada i 116 cm d'amplada, en la qual es pot veure al centre la imatge de Sant Ignasi, amb la mà dreta sostenint un llibre obert, amb les inscripcions *Ad majorem dei gloriam*⁶² i *Regulae Societatis Jesu*⁶³, i amb la mà esquerra una creu doble, patriarcal. Sant Ignasi es troba situat en un paisatge amb Montserrat al fons, i a la dreta, una façana que podria ser el convent de Sant Domènec de Manresa, i al seu voltant, quatre escenes.

A la part superior esquerra se'l representa escrivint els exercicis espirituals al convent, aspecte que es contradiu amb la tradició jesuïta, que estableix aquesta acció a La Cova de Manresa. A la part inferior esquerra, hi trobem l'escena del prior Galceran Perelló llegint les escriptures al futur sant. A la part superior dreta, se'l representa a punt de precipitar-se per la finestres de la seva cel·la, mostrant la temptació que va tenir degut als escrúpols, però totes

---

⁵⁹ A la cel·la hi havia una inscripció que deia: "La celda que habitó san Ignacio en 1522, convertida en oratorio en 1622". A: COLL, 1956, p. 320

⁶⁰ VILLANUEVA, 1821, p. 189

⁶¹ CAMPS, Gemma, "Manresa recupera un quadre inèdit de sant Ignasi que va enfrontar jesuïtes i dominics", *Regió 7*, divendres 9 d'octubre del 2015, p. 2-3.

⁶² A major glòria de Déu.

⁶³ És la regla de la Companyia de Jesús.

aquestes van ser vençudes gràcies al seu confessor, Galceran Perelló. Finalment, a la part inferior dreta, es veu al dominic Galceran Perelló, donant-li consell.

Cal dir que la pintura es va donar per perduda fins fa pocs anys, quan es va localitzar al fons pictòric del Museu Comarcal de Manresa. Hem de tenir present també que aquesta pintura va ser motiu de disputa entre els dominics i els jesuïtes per la propietat de la imatge del sant, ja que els jesuïtes van considerar l'encàrrec d'aquesta pintura com un intent per apropiat-se de la figura de Sant Ignasi. A més, fou la única pintura en la que va intervenir la Inquisició, ja que els jesuïtes ho van denunciar a dit tribunal, el qual va ordenar que fos traslladada a Barcelona per ser estudiada, i després de dit estudi, es va retornar al convent de Sant Domènec de Manresa.

LA RIQUESA BARROCA DEL SEGLE XVII AL CONVENT DE SANT DOMÈNEC

Com hem dit anteriorment, a partir de finals del segle XIV la ciutat pateix l'arribada de la Pesta Negra, crisi que durarà fins al segle XVII. A partir d'ara doncs, veiem una recuperació demogràfica, del comerç i de la indústria⁶⁴. Tot i així, estem enfront un segle d'alts i baixos, ja que la competència estrangera provoca una crisi gremial. A més, no podem oblidar que van continuar havent rebrots de la pesta. Socialment, es vivia una revolta social constant, entre els pagesos i les classes més benestants. A tot això, se li ha d'afegir la guerra de successió, la crisi de la qual va durar fins al 1660.

A mitjans de segle però, la situació es capgira i la ciutat es comença a recuperar. Comença un impuls econòmic, amb l'estabilitat monetària i la represa del moviment comercial juntament a això, l'augment demogràfic, i amb tot, el desenvolupament de les indústries locals.

Urbanísticament, la ciutat de Manresa continuava tenint les muralles gòtiques dins de les quals destacaven les grans esglésies del segle XIV, i fora de les muralles, les noves barriades que havien anat sorgint, com ara les Escodines o Sant Andreu.

Destaquem aquest segle explicant el seu context ja que trobem grans canvis a la nostra església, tot i que degut als breus cicles de crisis les reformes foren lentes. És doncs, en aquest moment quan es finalitzen els cobriments de les capelles, així com la de l'església.

Al segle XIV les capelles eren cobertes mitjançant la volta, però no la nau central, la qual va ser construïda amb fusta. Per això, al segle XVII fou substituïda per una coberta de voltes neoclàssiques. Aquestes són un tipus de volta que es divideixen pels arcs transversals, que serien les separacions de cada tram, que fan dos compartiments els quals tenen una lluneta. Trobem doncs, que amb aquestes llunetes es formaria el segon pis d'obertures que permetrien una major il·luminació a l'església (*fig. 8*). Cal esmentar però, que aquesta coberta trenca amb la unitat d'estil que es buscava al segle XIV.

---

⁶⁴ BOSCH, 1986, p. 17

És en aquest segle que també trobem les obres d'engrandiment de l'església, ampliant-la un tram més. És per això que es va haver d'arrasar el cor gòtic construint-ne un de nou, on trobem al cantó de la plaça el baptisteri. No va ser fins al 1685 que es va construir la volta d'aquest tram de l'església⁶⁵.

Per altra part, és també al segle XVII que es va voler ampliar la capella del Roser. La confraria va anar guanyant importància i per això es va voler fer més fonda (*fig. 13 – 14 - 15*), ampliant-la amb una capella més a la part posterior d'aquesta i cobrint-la amb una cúpula (*fig. 6*). Aquesta tipologia ja la trobem a Sant Domènec de Girona⁶⁶.

L'ampliació de la capella va finalitzar l'any 1642, quan es va fer l'encàrrec del retaule a Joan Grau. No va ser fins a mitjans del segle XVII que la capella del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir no fou inaugurada.

No és fins al segle XVII que tornem a trobar activitat artística al Convent de Sant Domènec. Ja em vist que aquest segle fou molt important en l'àmbit constructiu, però també en la producció del mobiliari litúrgic. La demanda de retaules va començar el seu auge cap al 1620 fins al 1685. A part de la bonança econòmica del moment, també cal tenir en compte l'aplicació del Concili de Trento, sobretot quant a l'organització de la vida parroquial, amb el qual es volia vetllar perquè tothom complís les directrius sobre la decència del lloc sagrat.

Això significava per als fidels poder enriquir i solemnitzar els llocs de culte, és a dir, renovant els retaules, al menys el retaule major i el de les confraries més importants, com el del Roser. Tota la riquesa que s'invertia en aquestes renovacions es justificaven per la fe i el paper que tenien aquestes obres per a la salvació de les ànimes⁶⁷.

A inicis de segle trobem que al 1604 es va fer un retaule amb la imatge del Sant Crist al baptisteri. I no és fins al 1619 quan es contracta a Josep Malet i al fuster Maurici Maimó per al retaule major (*fig. 16*)⁶⁸. Aquest fou finalitzat l'any

---

⁶⁵ SARRET, 1924, p. 160

⁶⁶ FREIXAS CAMPS, Pere, "El convent de Sant Domènec de Girona", *Art gòtic a Catalunya*, V. I, 2002, p. 222

⁶⁷ BOSCH, 1986, 17.

⁶⁸ BOSCH, 1986, p. 41; SITJES, 1997, p. 39

1740, i malgrat estar col·locat el retaule al presbiteri, al 1734 hi treballaven l'escultor Josep Quer i el mestre d'obres Francesc Gallobart, el treball dels quals era de decoració artística, però no se sap què va ser⁶⁹.

Es tracta d'un retaule d'estil barroc que cobria tota la capçalera. Al centre hi hauria tota una estructura on trobem entre columnes i creant una arquitectura al seu voltant les escultures de tres sants dins de nínxols. Al centre, la imatge de Sant Pere Màrtir, destacat en front la resta, i al seu costat, Sant Ramon de Penyafort i el Beat de Manes. A l'esquerra, Sant Bonaventura i a la dreta, Sant Tomàs i Sant Agustí. Als laterals, trobaríem pintures murals que representarien els episodis de la vida de Sant Domènec (*fig. 17*)⁷⁰, juntament amb dues imatges, una de Pius V i l'altre de Gregori I⁷¹.

Al 1624, Pere Aymerich va encarregar a Miquel Vidal el retaule de la capella de Sant Tomàs⁷², i es va finalitzar al 1644. En el nínxol principal d'aquest retaule hi ha un baix relleu de Sant Tomàs, i ha també representat el martiri de Santa Eulàlia⁷³. Al 1637 es va encarregar a Antoni Montfor una imatge de plata de Sant Domènec pels administradors de la confraria de Sant Pere Màrtir⁷⁴.

Al 1642 es contracta a Joan Grau per a la realització del Retaule del Roser (*fig. 18*). Degut al major nombre de fidels que predicaven aquest culte, no és d'estranyar que la confraria del Roser encarregués un retaule de gran riquesa a l'escultor Joan Grau⁷⁵.

Aquest retaule no només destaca per la seva monumentalitat, sinó que és l'obra en que Joan Grau va arribar a la seva plena maduresa. Es tracta d'un retaule de cinc carrers, organitzats de manera que s'adapta a la forma de la capella, amb els laterals més avançats i la part central situada a la part

---

⁶⁹ SITJES, 1997, p. 39

⁷⁰ Lluís Rubiralta explica a les seves *Memòries* "En el presbiteri hi havia unes pintures murals, representant escenes de la vida de Sant Domènec, les quals, en un assaig, provàrem d'arrencar-ne dos grans plafons, que foren enviats als tallers Gudiol ,emperò, mai més se n'ha sabut res, potser, perquè no eren d'una època molt llunyada, les deixaren arraconades". ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 182.

⁷¹ SARRET, 1924, p. 174

⁷² BOSCH, 1986, p. 41

⁷³ SARRET, 1924, p. 175

⁷⁴ SITJES, 1997, p. 55

⁷⁵ SARRET, 1924, p. 176

superior. A la part interior hi ha un pedestal, seguit per una predel·la i tres pisos, els quals disposaven varies escenes del cicle del Roser⁷⁶.

No va ser fins al 1644 (*fig. 19*) que es va col·locar el retaule barroc a la capella, fins que al 1656 es documenta que Pere Adrià va daurar-lo⁷⁷. El retaule consistia en una estructura de cinc carrers que s'adaptaven a la forma de la capella. Els tres carrers centrals disposaven d'un pis més. La figuració es centrava en els misteris del roser, mitjançant escenes en alt relleu ordenades de tal manera que es podien llegir de manera ascensional i es remarcava el paper de la verge.

A la predel·la, a banda i banda del sagrari, trobaríem els bustos de Sant Ramon de Penyafort, amb les claus de penitenciar de Roma i el llibre de les Decretals, i Sant Tomàs, amb el símbol del sol damunt el pit i el model de l'església (*fig. 20*). Les escenes de dolor es trobaven a la predel·la i el pis superior, es tractaria de l'Oració de l'hort de Getsemaní (*fig. 21*), la Flagel·lació (*fig. 22*), la Coronació d'espines (*fig. 23*) i el camí al calvari (*fig. 24*).

Els misteris del goig es trobarien a la primera andana i el registre del cantó esquerra del segon pis. Començant per l'esquerra, es tracta de l'anunciació (*fig. 25*), el naixement (*fig. 26*), i continuarien a l'altre cantó per la presentació de Crist al temple (*fig. 27*) i la visitació (*fig. 28*). Al centre, hi hauria l'adoració dels pastors. Finalment, com hem dit, l'últim dels misteris es trobaria al cantó esquerra del segon pis, es tractaria de Crist entre els doctors (*fig. 29*).

Els misteris de la Glòria començarien al segon pis. Començant per l'esquerra, hi hauria la resurrecció de Crist (*fig. 30*), l'ascensió (*fig. 31*) i continuant a l'altre cantó pel pentacosta (*fig. 32*). Al costat d'aquest, a l'extrem dret, hi hauria l'escena ja citada de Crist entre els doctors. Al tercer pis doncs, trobaríem els misteris de la glòria i l'emblema de la redempció, la crucifixió al centre (*fig. 33*), a l'esquerra la coronació de la Mare de Déu (*fig. 34*), i a la dreta l'assumpció (*fig. 35*). En totes aquestes escenes, flanquejades per columnes (*fig. 36*), cal remarcar el treball de Grau respecte el gest i les expressions de tots els personatges que hi apareixen, així com en el treball de l'anatomia no només

---

⁷⁶ BOSCH, 1986, p. 178

⁷⁷ BOSCH, 1986, p. 178; SARRET, 1933

d'un cos sol, sinó també el treball del conjunt i de les diferents posicions que es treballen a les diferents escenes. En aquest retaule doncs, veiem la remarcada importància que va tenir Joan Grau com a escultor i com a model dels següents retaules al Bages. Finalment, només ens queda nomenar que al 1698 els dominics van encarregar a Mateu Foster una imatge de plata de la Mare de Déu del Roser⁷⁸.

El nou tram de l'església va donar lloc a dues capelles més, la del cantó del claustre seria dedicada a Sant Ignasi, traslladant-hi el mobiliari litúrgic que hi hauria a una antiga capella del claustre. Continuarà per la capella dedicada a Nostra Senyora de la Misericòrdia, la tercera seria dedicada a Santa Caterina de Sena, que fou finançada per Aymerich d'Àrea al segle XIV. La següent era la que manà construir Bernat Rajadell, dedicada al Sant Crist.

Aquí hi hauria el retaule barroc que es situava al presbiteri. Continuant pel cantó de la plaça, trobaríem la capella dedicada a Sant Tomàs i que fou finançada per N'Armengós, seguida per la capella de la Mare de Déu de Gràcia. Continuava amb la capella de Sant Josep, i després hi hauria la capella fonda del Roser. Finalment, al nou tram, es trobaria el baptisteri. Per altra part, també es van realitzar unes excavacions al segle XX, on es van poder veure detalls molt interessants com ara els vasos sepulcrales (*fig. 37*) o bé la porta que conduïa a la sagristia (*fig. 38*) o una altra que seria un dels accessos que comunicaria amb el claustre (*fig. 39*).

---

⁷⁸ SITJES, 1997, p. 55

LES INTERVENCIONS DEL SEGLE XVIII

Al 1709 va arribar al convent Fra Domingo Muixiga, el qual hem de destacar unes memòries de la seva estada que ens són molt útils. En les seves descripcions, en podem extreure que la sala prioral es trobava al cantó oest del convent, juntament amb altres estances⁷⁹. És en aquesta mateixa ala on hi hauria una sala on hi va estar Sant Ignasi⁸⁰. En aquesta mateixa estada deixa escrita la reforma d'un mirador al cantó nord del convent⁸¹. Es va començar a enderrocar part de la muralla per a poder realitzar-lo, traient la pedra més propera a les cel·les, plantejant també la idea d'enderrocar una torre que estava al costat de la finestreta de l'estudi, de la cel·la més propera a la cantonada nord-oest, es va proposar l'enderrocament de tal torre emprant aquesta pedra per al mirador.

Trobem la culminació de les obres de la sagristia (*fig. 40*), concretament l'any 1709⁸², i finalment també es culmina el campanar, de planta poligonal (*fig. 41 - 42*). Al 1732, però, encara no s'havia cobert el presbiteri, i es va demanar ajuda al consell per a poder finalitzar les obres de la volta d'aquest tram. Aquesta petició va ser resolta l'any 1739, quan el consell va accedir a ajudar econòmicament. Les obres van anar ràpid per a poder fer la benedicció i donar culte al públic⁸³. Finalitzat això, el cor s'adapta a la nova façana, aquest seria gran i espaiós amb un encadirat de fusta⁸⁴.

Ens queda parlar de la façana. Com hem dit, no sabem res de l'anterior, i aquesta fou la que perdurà fins al segle XX (*fig. 43*). Es tractava d'una façana llisa en la major part, amb tres portes, les dues laterals més petites que no pas la central, i sobre les quals hi ha dos cercles en relleu. Sobre la porta principal (*fig. 44*), estava acompanyada per dos pilastres d'orde toscà. Sobre aquestes hi havia una cornisa amb fris i al centre, un escut, sobre el qual hi havia una estructura que sosté al centre la figura de Sant Domènec dins un nínxol. Als laterals del sant, hi havia dues estructures amb forma piramidal que sostenien

---

⁷⁹ SOLER I MARCH, 1912, p. 16

⁸⁰ Per a més informació de Sant Ignasi al convent, consultar: SARRET, 1924, p. 168; COLL, 1956; VILLANUEVA, 1821, p. 189

⁸¹ SOLER I MARCH, 1912, p. 12

⁸² SOLER I MARCH, 1912, p. 5 – 6.

⁸³ SARRET, 1924, p. 160

⁸⁴ SARRET, 1924, p. 159

dues esferes, a una es podia llegir “any” i a l’altre “1770”. A la part superior d’aquesta ornamentació central, hi havia una obertura hexagonal, i als laterals, dues figures dins d’un nínxol en baix relleu.

Cal indicar a partir de les descripcions del segle XX les modificacions que hi va haver a les capelles i que no hem pogut trobar a les fonts⁸⁵. Com que no sabem l’ordre cronològic de les capelles o la seva modificació, farem una descripció a partir de l’ordre de les agulles del rellotge, és a dir, començant des de la façana pel cantó del claustre, passant per l’altar major, i finalitzant a l’altre cantó de la façana, tocant la plaça.

Així doncs, amb aquesta retrospectiva al llarg dels segles podem veure tots els canvis de l’església, des de l’arquitectura gòtica fins al segle XX, comprnent la complexitat històrica d’aquesta església que encara és major pel fet que no es conserva a l’actualitat. Cal esmentar que gràcies al plànol fet l’any 1847 per Rovira i Trias (*fig. 45 - 46*)⁸⁶, sabem que al cantó sud del claustre, on actualment hi ha la plaça Fius i Palà, hi hauria una prolongació de les ales del claustre que serien destinades segurament al servei, com ara la cuina.

Sobre el claustre, no tenim constància de cap reforma o més informació fins el segle XVIII. És en aquest període on es va fer el nou claustre d’estil neoclàssic, el qual és el que hi hauria fins el segle XIX i el que trobem a les descripcions d’aquell moment. Es tractaria d’un claustre de planta quadrada amb quatre ales que s’obrien al pati central per set arcs de mig punt, sostinguts per pilars⁸⁷. Respecte la coberta, s’empraria la mateixa que a l’església, la volta neoclàssica. Aquest es pot veure actualment a l’interior del Teatre Conservatori (*fig. 47*). Tan els pilars com els arcs eren de pedra, ornamentats a les petxines d’arc amb motius geomètrics, cercles i triangles curvilinis (*fig. 48*). Finalment, gràcies a les descripcions del segle XX⁸⁸ sabem que al centre del pati es trobava un pou amb muntants de ferro per a la politja.

---

⁸⁵ SARRET, 1924, p. 171

⁸⁶ L’any 1847 es va fer el Plànol Geomètric de Manresa sota la direcció de l’arquitecte Antoni Rovira i Trias, recollint l’edificació que hi havia a l’interior i a l’exterior de les muralles, representant aquelles edificacions més importants. www.ajmanresa.cat

⁸⁷ BARRAQUER, 1908, V. II, p. 61

⁸⁸ BARRAQUER, 1908, V. II, p. 61

TRANSFORMACIÓ I DESAPARICIÓ DEL CONVENT DE SANT DOMÈNEC ELS SEGLES XIX I XX

EL CONVENT DE SANT DOMÈNEC DE MANRESA DURANT EL TRIENNI LIBERAL

El Trienni Liberal a Catalunya (1820 – 1823)

Ens situem al 1820, any en què comença un període ple de canvis i conjuntures tan polítics, com econòmics, socials i ideològics. Es tracta del Trienni Liberal⁸⁹, en el qual es van posar en pràctica tot un conjunt de mesures que volien canviar el sistema absolutista i feudal del moment per un de liberal que donés lloc a una societat capitalista i de classes.

Tot això ve precedit pels esdeveniments de finals del segle XVIII i inicis del segle XIX. Es tracta de les guerres de finals de segle, la pèrdua de les colònies americanes, les quals van provocar que el comerç internacional defallís, la guerra del francès, la crisi econòmica d'Hisenda, i el conflicte generat socialment pel sistema absolutista de Ferran VII, que apostava per una societat liberal, burgesa, capitalista i industrial.

Així doncs, el Trienni Liberal foren tres anys en els que es van desenvolupar un conjunt de fets que anaven de la mà amb la voluntat de canviar el sistema social i polític. En totes les mesures que es van prendre, es pot veure la voluntat de què tota la població tingués els mateixos privilegis aconseguint que totes les classes socials en sortissin beneficiades.

És en aquest sentit on destaquem les mesures respecte la Hisenda, de la que es van voler eliminar els privilegis tan individuals com col·lectius per aconseguir aquesta homogeneïtzació de la societat. També es van prendre mesures respecte el comerç, ja que degut a la pèrdua de les colònies es va voler potenciar el comerç interior⁹⁰.

---

⁸⁹ Aquest apartat s'ha realitzat a partir de: ARNABAT MATA, Ramon, "Conclusions", *Revolució i contrarevolució a Catalunya durant el Trienni Liberal*, Universitat Pompeu Fabra, 1999, V. I, p. 1703 – 1724.

⁹⁰ V. ARNABAT MATA, Ramon, "La política tributària", *Revolució i contrarevolució a Catalunya durant el Trienni Liberal*, Universitat Pompeu Fabra, 1999, V. I, p. 319 – 406.

En quant a la pagesia, l'abolició del sistema senyorial va suposar un benefici hipotètic, ja que en un principi es podia apropiari d'una part més gran de l'excedent que fins al moment era destinat als senyors, però en realitat, només podien continuar treballant la seva terra si augmentaven la producció per a poder pagar la propietat⁹¹.

Així doncs, aquestes reformes continuaven perjudicant a la pagesia mitjana i petita, de manera que no aconseguien els objectius esperats. I això va provocar que durant el Trienni hi hagués problemes socials.

Respecte l'església, explicarem més endavant de manera més extensa les reformes que s'hi van fer, i que tindran com a objectiu que no tingués la riquesa de la que disposava fins al moment, potenciant una espiritualitat més sincera i no tan opulenta⁹².

El sistema que van voler aportar els liberals doncs, va tenir diversos entrebancs, sobretot si tenim en compte l'oposició dels absolutistes partidaris a l'antic règim i que al llarg del trienni liberal no només van fer propaganda sinó que es van generar diversos conflictes entre els dos bàndols.

La situació d'aquests tres anys no va ajudar tampoc, si tenim en compte que al 1821 es va patir la febre groga, i que en aquell mateix any i el següent a més, va haver-hi sequera, conjuntament van empitjorar la situació social i econòmica. Amb tot, es va desacreditar el sistema liberal provocant diversos conflictes que van donar lloc a la guerra civil l'any 1822. Els absolutistes lluitarien juntament amb les tropes franceses, els quals tenien el recolzament de la major part del clergat, que lluitaren contra les partides liberalistes.

És en aquest moment on hem de situar els conflictes a diverses ciutats mitjanes catalanes, i la conquesta per part dels absolutistes de la Seu d'Urgell. D'aquesta guerra civil, la més malparada fou la població, que patí represàlies,

---

⁹¹ V. ARNATBAT MATA, Ramon, "Delmes i senyoriu", *Revolució i contrarevolució a Catalunya durant el Trienni Liberal*, Universitat Pompeu Fabra, 1999, V. I, p. 508 – 574.

⁹² V. ARNATBAT MATA, Ramon, "El Trienni i el món eclesiàstic", *Revolució i contrarevolució a Catalunya durant el Trienni Liberal*, Universitat Pompeu Fabra, 1999, V. I, p. 575 – 608; FELIU MONTFORT, Gaspar, *La clerecia catalana durant el Trienni Liberal*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1972.

requisites, contribucions de guerra i saquejos. Finalment però, va finalitzar la guerra amb la derrota dels absolutistes⁹³.

Els partidaris de l'antic règim no es van conformar amb la derrota, i després del Congrés de Verona, en el qual es condemnà la revolució espanyola, el govern francès va preparar una nova invasió al costat dels absolutistes espanyols i van començar una guerra de nou que finalitzaria amb la conquesta de la major part de les ciutats i la repressió als pocs liberals que quedaven, restaurant el sistema de l'antic règim⁹⁴.

La clerecia catalana al Trienni Liberal: posicionament i reformes.

Però per aquest projecte, hem d'aprofundir sobretot en el paper dels eclesiàstics dins el Trienni Liberal, per comprendre millor tot el que va succeir en aquests anys al convent de Sant Domènec de Manresa.

Els liberals del Trienni tenien molt clar que l'estament eclesiàstic necessitava ser reformat en diversos aspectes. Ja amb anterioritat hi va haver varis intents de reformes que no van tenir resultats positius. Des de finals del segle XVIII l'església es distingia pel seu nombre d'eclesiàstics, el qual era molt elevat i es caracteritzava per una manca de vocació alhora que d'instrucció; a més, també es criticava per les riqueses de què disposaven i per la repartició desigual dels seus béns i beneficis, que en gran mesura anaven destinades als monestirs i convents. La major part de queixes però, anaven dirigides cap als mendicants pel seu acaparament de riqueses, la gola, la ignorància, la incontinença i la pretensió de viure gràcies a les donacions del poble. En el cas dels dominicans, van enriquir-se gràcies a la predicació a la Mare de Déu del Roser i la Inquisició⁹⁵.

Així doncs, malgrat que hi havia una minoria d'eclesiàstics honrats, la majoria es dedicava a la religió per causes econòmiques convertint l'església en un estament qüestionable, creant una gran distàncies amb l'església ideal.

---

⁹³ V. ARNABAT MATA, Ramon, "Dels aixecaments a la guerra civil i la regència d'Urgell: estiu de 1822", *Revolució i contrarevolució a Catalunya durant el Trienni Liberal*, Universitat Pompeu Fabra, 1999, V. I, p. 1067 – 1260.

⁹⁴ V. ARNABAT MATA, Ramon, "L'entrada de l'exèrcit francès i la resistència constitucional, i la restauració de l'absolutisme, primavera de 1823 – hivern de 1824", *Revolució i contrarevolució a Catalunya durant el Trienni Liberal*, Universitat Pompeu Fabra, 1999, V. I, p. 1471 – 1622.

⁹⁵ FELIU, 1972, p. 21, p. 76.

La primera reforma que cal destacar és la implantada a les Corts de Cadis, la Constitució del 1812. En ella, s'obligà a l'església a renunciar a algunes prerrogatives i implantar reformes a la Inquisició, repartint també les rendes a eclesiàstics particulars i sobretot, va instaurar una reforma de l'estament regular. Tots aquests canvis però, van desaparèixer amb el retorn de Ferran VII al 1814 i amb ell, l'antic règim⁹⁶.

Quan les Corts es tornaren a ocupar de qüestions eclesiàstiques, es van renovar els intents anticonstitucionals. Es van suprimir la majoria de monestirs, prohibint a més l'adquisició de béns immobles, reduint els delmes a la meitat, es van subjectar els regulars als bisbes, es va prohibir la fundació de nous convents, així com admetre novicis i es van imposar els hàbits als ja existents, i es van suprimir els convents que no tinguessin al menys vint religiosos, concedint si es volia, la secularització, cosa que els bisbes van intentar impedir.

Com es veurà a les reformes que es van dur a terme i que s'explicaran a continuació, els liberals no tenien com a objectiu abolir l'església, hem de tenir en compte que no anaven en contra de la religió, sinó en contra de les institucions eclesiàstiques. El que volien era una litúrgia religiosa que formés part de l'entramat social i que fos participativa i honrada⁹⁷.

Així doncs, es van prendre mesures per a reformar l'espiritualitat i eliminar la voluntat del clergat del benefici econòmic⁹⁸. En aquest aspecte, es va establir que Espanya continuaria pagant una subvenció anual a la Santa Seu, però que aquesta contribució seria la única, prohibint que s'hi enviessin més donacions.

Una de les reformes més destacades per altra part, és la de l'eliminació de la Inquisició. Ja des de mitjans de segle XVIII, les competències d'aquesta institució es van anar reduint fins que les seves sentències es limitaven a la censura i la vigilància de llibres. Els liberals a més, consideraven la Inquisició

---

⁹⁶ Malgrat aquesta recuperació dels privilegis que volia l'església absolutista després dels canvis que es van imposar al 1812, la guerra del francès va deixar-la de nou afectada materialment i moralment, ja que els convents foren emprats com a casernes militars, i eren corrents els danys en aquestes arquitectures. FELIU, 1972, p. 30

⁹⁷ ARNABAT, 1999, p. 592

⁹⁸ FELIU, 1972, p. 86

com al resultat d'una societat que vivia del fanatisme i la barbàrie, incompatible en una societat constitucional i liberal⁹⁹.

Una altra que també és destacada es refereix a l'estament regular¹⁰⁰. Aquest vivia en una gran problemàtica i no era ben vist per la societat, ja que es considerava que disposaven d'un nombre elevat de propietats, de rendes, els beneficis eren mal repartit, un gran nombre de frares que no tenien una ocupació precisa, la falta d'instrucció i fins i tot moral de la comunitat.

Amb tot, era evident la necessitat d'una reforma. Així que es va prendre la decisió de limitar l'emissió dels vots establint una edat mínima, concedint la secularització de tots els eclesiàstics que ho desitgessin, concentrant els que romanguessin al clergat regular en un nombre més reduït de convents i monestirs, evitant així les comunitats poc nombroses, i aquests dependrien directament dels bisbes. Amb aquestes reformes doncs, s'aconseguiria una distribució més racional del clergat, amb un retorn de l'antiga disciplina de cada orde, i amb uns béns que podrien ajudar a reduir el dèficit públic que es va generar després de la guerra del francès. Totes aquestes mesures però, no van ser acceptades per la major part del clergat, dificultant la seva aplicació.

Amb la supressió de convents i la concentració de religiosos, era necessari la disminució del nombre de frares i l'augment de sacerdots que es poguessin dedicar a les tasques parroquials. És per això que es va facilitar la secularització dels regulars, mesura que va tenir uns resultats molt positius. Molts eclesiàstics la van rebre positivament, així com gran part de la població, però no fou així per part dels bisbes, com ara el de Vic, el d'Urgell i el de Lleida¹⁰¹.

També es va impulsar una reforma de les parròquies¹⁰², establint una reglamentació de la distribució parroquial. A partir del 1823, havien de tenir parròquia totes les localitats que tinguessin ajuntament constitucional, podent establir el nombre que calgués depenent de la població, i instal·lant les noves parròquies a les esglésies dels convents suprimits.

---

⁹⁹ FELIU, 1972, p. 88; ARNABAT, 1999, p. 580.

¹⁰⁰ FELIU, 1972, p. 91

¹⁰¹ ARNABAT, 1999, p. 600

¹⁰² FELIU, 1972, p. 99

La desamortització dels béns eclesiàstics és una de les mesures més destacades i interessants del trienni¹⁰³. Es tracta d'una apropiació per part de l'estat de la majoria dels seus béns per a vendre'ls a subhasta i recaptar fons per poder reduir el deute públic. Les propietats que tenia l'església eren desmesurades, és per això que al 1822 es van reduir els convents per a la subhasta.

No totes les propietats que havien de ser desamortitzades van arribar a la subhasta. Alguns dels ajuntaments van intervenir a favor del manteniment dels convents i monestirs. D'altres en canvi, van intentar que els convents desamortitzats no arribessin a vendre's i que s'empressin com a utilitats públiques, com ara hospitals, escoles, presons o beneficència entre altres.

Respecte els subhastats, els resultats van ser molt positius pels liberals, ja que les vendes van arribar a duplicar el preu establert a la taxació de tots aquests béns. Els que més se'n beneficiaren però, foren els comerciants, hisendats i professionals liberals, és a dir, els compradors¹⁰⁴. Els béns que es van adquirir però, es van haver de retornar immediatament i sense indemnització quan es va reinstaurar l'antic règim.

Cal tenir en compte també, que no només foren béns eclesiàstics els que es desamortitzaren i es subhastaren, sinó que foren molt diversos, com ara molins, forns i cases de propietat pública¹⁰⁵.

Malgrat aquestes reformes, al 1822 es va produir una revolta important que va provocar el tancament de les comunitats religioses¹⁰⁶. Va iniciar-se una persecució per part dels liberals de tots els regulars que continuessin a Catalunya i els béns dels convents foren declarats nacionals. Totes aquestes

---

¹⁰³ ARNABAT, 1999, p. 467 – 507; ARNABAT, 2004; FELIU, 1972, p. 105

¹⁰⁴ Les finques urbanes desamortitzades es cotitzaren més altes que les rurals, amb un preu que va oscil·lar entre el 200 % de la seva taxació. La major part de les vendes es realitzaren entre el setembre de 1821 i l'abril de 1822. El sistema de venda a grans lots va fer que només uns quants hi poguessin accedir. ARNABAT, 2004, p. 95

¹⁰⁵ ARNABAT, 2004, p. 95

¹⁰⁶ Només van quedar en funcionament dos monestirs, el de Montserrat i Poblet, però aquest últim va patir destrosses a l'església i la sagristia i robatoris per part de la gent dels pobles veïns. FELIU, 1972, p. 174.

persecucions però, no només es limitaren a l'empresonament, sinó que hi va haver conflictes bastant violents provocant la mort de molts d'ells¹⁰⁷.

Amb la guerra iniciada pels absolutistes i els francesos contra els liberals, es va dur a terme una espoliació de les esglésies per poder recollir diners amb l'excusa que es posarien els béns en lloc segur. A més, cal tenir en compte que la major part del clergat, que era absolutista, recolzava el bàndol reialista i francès. Alhora, els milicians havien de viure en algun lloc, i per tal que les famílies no haguessin d'acollir els soldats, es van emprar els edificis religiosos durant la seva estada, per la qual cosa molts varen resultar malmesos¹⁰⁸.

Un cop finalitzada la guerra, amb la reinstauració de l'antic règim i el regnat de Ferran VII, els eclesiàstics van restaurar el seu sistema anterior al Trienni i a les reformes liberals.

Manresa durant el Trienni Liberal

Malgrat que Catalunya no era el centre de l'aixecament reialista, hi va haver partides armades que no aconseguiren convertir-se en revoltes generalitzades.

Aquestes es trobaven al Bages, al Berguedà, al Solsonès, a la Conca del Barberà, al Priorat, al Vallès i al Gironès¹⁰⁹. Van tenir un paper difusor de les idees absolutistes, fent propaganda a la ciutat, aquesta tasca la van realitzar juntament amb els eclesiàstics.

Ja des del 1820 que Manresa va viure l'agitació reialista. A partir d'aquí, trobem dates de diferents successos que ens ajuden a comprendre els conflictes que hi van haver entre aquests i els liberals.

Juntament als aixecaments reialistes, els ciutadans liberals també s'organitzaven per aixecar una partida a favor de la Constitució. El clergat, per la seva part, va intentar dificultar la pràctica religiosa per tal d'augmentar el descontentament de la població¹¹⁰.

---

¹⁰⁷ FELIU, 1972, p. 172

¹⁰⁸ FELIU, 1972, p. 178.

¹⁰⁹ ARNABAT, 1999, p. 836

¹¹⁰ ARNABAT, 1999, p. 841.

Ara bé, cal destacar l'esclat de les conspiracions contrareformistes del 4 i 5 de juliol del 1821. Aquestes dates estan relacionades amb la sortida dels eclesiàstics dels convents suprimits, i la nit del mateix dia es van concentrar als voltants de la ciutat varis grups d'homes armats que pretenien prendre la ciutat. La matinada del dia 5 però, foren derrotats i va començar la persecució dels implicats. Per aturar la revolta a la ciutat, les milícies dels pobles del voltant van intervenir. A finals d'any però, encara continuaven els incidents entre reialistes i constitucionals a Manresa. Cal fer menció també del succés del novembre de 1822, quan Rotten, el principal executor del Congrés de Verona, afusellà a Manresa, als Tres Roures, a catorze eclesiàstics i deu ciutadans¹¹¹.

Així doncs, veiem que el Trienni Liberal a Manresa fou un període de conflictes constants sent una de les ciutats amb els primers aixecaments absolutistes i els seus enfrontaments amb la població liberal.

El convent de Sant Domènec de Manresa durant el Trienni Liberal

Veient el context de Manresa en el Trienni, podem observar com per un cantó hi havia una part de la població absolutista, i que segurament el convent dels dominics hi va tenir un paper important, formant part del grup majoritari de la clerecia reialista que van viure les reformes liberals.

Amb tot, el decret del 16 de maig del 1821 va provocar que el convent de Sant Domènec de Manresa fos suprimit, agregant la comunitat a l'orde de Sant Domènec de la Seu d'Urgell¹¹².

Aquesta desamortització, de la mateixa manera que a la resta de Catalunya, es va realitzar per a reduir el deute públic. Però si tornem enrere, recordarem que

---

¹¹¹ *"En est añ [1822] en una nit lo Jefe Politich Butrón feu pendrer y embarcar a tota la Comunitat dels franciscanos, y los deportaren a Cartagena senza donar-los temps de res. En altre dia fingiren que en lo Convent de Caputxins [h]avia armas amagadas pera una conspiració y posaren presa a tota la Comunitat. La Comunitat de PP. Caputxins de Vich fou presa, y deportada a esta Ciutat, y la major part fou posada en est Convent del Carme ahont se'ls subministrà tot lo necessari, sens exigir-los res. Después la nostra Comunitat de Manresa també fou presa ab la Comunitat de Caputxins, y moltes altras persones y deportats tots a esta; y quan arribaren al lloch dit los Tres Roures feren separar de la comitiva 24 entre ells dos frares nostres lo P. Valentí Oliveras Sabà y lo P. fr. Jaume Soler y los feren fusellar. Tots foren conduits a las atarazanas, despues de alguns dies los posaren en llibertat".* Crònica de fra Serrahima: "Breve relació...", fol. 246, cft. ARNABAT, 1999, p. 625.

¹¹² ARNABAT, 1999, p. 841; SARRET, 1924, p. 169; BARRAQUER, 1915, V. I, p. 986

hi van haver alguns convents desamortitzats que no arribaren a vendre's a la subhasta ja que foren emprats per l'ajuntament per ús públic.

Aquest és el cas del convent de Sant Domènec de Manresa, que juntament amb el dels mínims i dels carmelites, foren destinats a hospital militar, presó i caserna. El convent de Dominics doncs, s'emprà com a presó i caserna militar¹¹³.

És per això que l'any 1821 els frares van ser obligats a abandonar el convent i emprendre el camí fins la Seu d'Urgell, com hem descrit anteriorment, la nit del 4 de juliol de 1821; i foren perseguits per grups armats liberals¹¹⁴. La sortida dels dominics però, fou llarga, ja que tardaren més dies del que fou establert per les autoritats, el 30 de juny¹¹⁵. Segons Barraquer, els dominics, abans de marxar, van treure els llibres més valuosos del convent, tapiant la biblioteca per tal de poder conservar els que hi quedaren¹¹⁶.

Un document del manual de predicadors datat del dia 11 de novembre del 1821 ens afirma que degut a que els edificis eclesiàstics desamortitzats cada dia es deterioraven més, era necessari donar-los-hi una utilitat, i és per això que, amb motiu de la guerra civil en que es trobava Catalunya entre liberals i absolutistes, el convent, de la mateixa manera que altres convents de Manresa i Catalunya, seria emprat com a caserna militar¹¹⁷, i d'aquesta manera aquests es podrien allotjar a un sol espai i no pas a les cases de la població¹¹⁸.

---

¹¹³ *"Habiendo Llegado a esta ciudad una partida de Infa. De venticuatro Hombres la que debe permanecer aquí a las ordenes del comandante de las Armas, y debiendo estar reunida, por combenir a si a el major serbicio de la nación lo pongo en conocimiento de V. para que se sirba franquear uno de los conventos que se allan desocupados para que se acuartele la referida partida Dios. Manresa, 22 enero de 1822, Julian Ruvio".* Lligall Tropes a Manresa – ACBG.

¹¹⁴ FELIU, 1972, p. 158

¹¹⁵ SARRET, 1924, p. 169; FELIU, 1972, p. 95; ARNABAT, 1999, p. 841.

¹¹⁶ BARRAQUER, 1908, V. III, p. 602

¹¹⁷ Foren varis els convents religiosos que foren convertits en caserna militar durant el segle XIX, com hem dit, a Manresa trobem la Caserna del Carme, la més coneguda, i respecte altres convents dominics de Catalunya, destaquem el cas del Convent de Sant Domènec de Girona. A: FREIXAS CAMPS, Pere, "El convent de Sant Domènec de Girona", a: *L'art gòtic a Catalunya*, V. I, 2002, p. 220

¹¹⁸ *"[...] Se manifiesta a las Cortes la urgente necesidad de arreglar los alojamientos y bagages que proporcione el alivio de los pueblos que de manera grave sufren mucho tiempo esta pesada contribución [...].* Lligall Tropes a Manresa – ACBG.

Al 1822 es documenta la demanda d'un dels militars allotjats al convent per a enderrocar les parets del convent¹¹⁹, alhora que hi ha queixes de varis perjudicis causats a les propietats¹²⁰.

Al 1822 es documenta la realització d'algunes petites obres, com per exemple, que es van posar panys a les portes dels magatzems i a les estances d'alguns treballadors. A més, es van realitzar varies reparacions del convent i l'església per enginyers. Respecte l'església, es va tapiar el presbiteri per poder cobrir i resguardar l'altar major. Es van deixar a disposició de qui volgués tres capelles per a poder dipositar o custodiar els altars de la resta, retirant les peces també que es trobessin a la capella del Roser, obrint l'entrada que connectava l'església i el claustre a la capella del Sant Crist¹²¹.

És interessant destacar que durant aquest període al lligall Manual de Pares Predicadors no es documenten escrits, però sí que en trobem de militars durant la seva estança al convent¹²².

Finalment, el dia 11 de maig es documenta la petició a l'Ajuntament de Manresa per a realitzar l'expedient de subhasta per a la venda de les campanes del convent de Sant Domènec, juntament amb les del convent dels mínims¹²³.

Al 1823 però, la guerra civil finalitzà amb la caiguda del bàndol liberal en front l'absolutista, i amb això, es restaurà el regnat de Ferran VII i l'antic règim. Així doncs, els frares del Convent de Sant Domènec tornaren a ocupar el seu convent, intentant com molts d'altres restablir el culte¹²⁴.

---

¹¹⁹ *"El Convento de Santo Domingo que actualmente ocupa como cuartel el regimiento de mi accidental mando, no es susceptible de los priores que lo componen en el estado que se halla muy propio de su primitivo establecimiento, a menos que quitados los tabiques que dividen sus cuartos, pudieran construirse estos en sus salas [...] que al paso que proporcionasen mayor terreno, économizacion el consumo de tantas lamparas, cuantos son los aposentos sepultados".* Manual de Predicadors II – ACBG.

¹²⁰ Manual de Predicadors I – ACBG.

¹²¹ *Ibidem.*

¹²² *"Siendo 209 las camas que se hallan de la Provision en el convento cuartel que ocupa el Regimiento de mi interino mando, y por consiguiante no bastando por el numero de sus plazas, es indispensable que desde luego se sirva V. providencias el alojamiento correspondiente a 4 sargentos, 19 segundos y 202 cavos [...]".* Manual de Predicadors II – ACBG.

¹²³ Manual de Predicadors II – ACBG.

¹²⁴ SARRET, 1924, p. 169; SARRET, 1933.

És a partir d'aquest any on tornem a trobar documents dels frares dins el convent després del buit del període en què el convent fou caserna. Trobem peticions per solucionar problemes com ara d'abastiment d'aigua per un cantó, i altres documents que ens són més interessants per aquest projecte com el de la sol·licitud de reformar els desperfectes del convent, com ara la paret des de la cantonada de la capella del roser fins el campanar¹²⁵.

Però la relativa tranquil·litat que va viure el convent des del seu retorn després de la desamortització durarà poc, ja que la desamortització del Trienni fou la precedent i la que marcà les pautes de la que es produirà al 1835.

---

¹²⁵ Document datat el 18 de febrer de 1831, Manual de Predicadors I – ACBG.

LA DESAMORTITZACIÓ DEL 1835 AL CONVENT DE SANT DOMÈNEC DE MANRESA

La desamortització de Mendizábal

A l'anterior capítol hem vist com la nova societat que es desenvolupa al segle XIX intenta reformar l'església degut a les riqueses que acumulava i al fet de que tinguessin en compte el factor econòmic abans que el religiós. Ja en el trienni es va dur a terme una desamortització, però amb la victòria de l'absolutisme enfront dels liberals no va poder finalitzar el procés d'aquesta i els béns van haver de ser retornats als eclesiàstics.

Amb la mort de Ferran VII, va començar la regència de Maria Cristina mentre la seva filla, Isabel II, esperava la majoria d'edat. Al 1833 comença la primera guerra carlina, conflicte present fins al 1840. Fou iniciada per Carles Maria Isidre, germà de Ferran VII, per reclamar el tro, creant un enfrontament entre el seu bàndol, els carlins, i els liberals, partidaris d'Isabel II.

Durant la primera guerra carlina la població veia al sector eclesiàstic com a recolzador i finançador del bàndol carlí, donant lloc a un conjunt de successos que foren clau per a la desamortització, com la crema de convents i monestirs i la fugida dels religiosos. Comença aquí una etapa de revolucions que van aconseguir que el govern prengués mesures determinants cap al sector eclesiàstic¹²⁶.

Amb tot, al 1835 Juan Alvarez de Mendizábal, ministre d'hisenda i cap de govern, va començar a prendre un seguit de mesures que duien a terme l'adjudicació dels béns de monestirs i convents a favor de l'estat i la seva confiscació, convertint a l'estat en nou propietari. Els béns immobles foren els que van tenir més interès, posant-se a la venda per subhasta pública, per tal de reduir així el deute públic i poder finançar les despeses de la guerra carlista¹²⁷.

La primera mesura fou presa el 4 de juliol de 1835, la qual afectava a tots els béns de la Companyia de Jesús. Els edificis van ser ocupats per tal de ser venuts i destinar els beneficis a reduir el deute públic, excepte els objectes

---

¹²⁶ FOLCH, 1973, p. 13

¹²⁷ BELLO, 1997, p. 57

artístics, els quals s'entregarien als instituts de les ciències i les arts. Pocs dies més tard es van donar les instruccions per a ocupar els convents de Catalunya i els seus béns¹²⁸.

Més tard, amb la Reial Ordre del 20 d'agost, s'autoritzava l'exclaustració dels convents i monestirs per tal de poder reduir les comunitats religioses. Amb això, es donaven dues opcions, la primera, que els eclesiàstics que volguessin podien continuar vivint en comunitat però traslladant-se a una altra del mateix orde, o bé escollir l'exclaustració i abandonar la vida regular, amb la qual rebrien una assignació¹²⁹.

A la pràctica però, la desamortització del 1835 no fou tan profitosa com es va pretendre¹³⁰. Tots els béns que van ser desamortitzats van passar a ser propietat de l'administració, és a dir, de l'estat. Però aquest no estava preparat per rebre una quantitat tan gran de béns, dels quals era difícil conèixer tan la identitat com la riquesa. A més, les mesures legals que s'havien pres no eren suficients i tampoc es disposava d'un personal qualificat per a dur a terme aquesta gestió. A més, cal tenir en compte que per a la desamortització van intervenir tres ministeris diferents, com van ser Gràcia i Justícia, Hisenda i Governació¹³¹. De manera que la gestió va ser molt lenta i va dificultar que més tard els interessats realitzessin les compres a les taxacions desitjades.

Per altra part, una altra de les dificultats en aquest procés fou la falta de mitjans financers per a proporcionar als arrendataris. Molts pagesos mancaven dels mitjans necessaris per a poder produir a les seves terres, de manera que aquest sector es va veure de nou afectat després de la desamortització del trienni liberal. Aquest cop però, les vendes no van ser tan bones com les del

---

¹²⁸ Les comunitats que tenien més béns eren els carmelites calçats, els dominics i els mercenaris. Els trinitaris, caputxins i felipons disposaven de molt poques finques, i els carmelites descalços i franciscans només tenien el convent on residien com a únic bé. PORTET, 2003, p. 32.

¹²⁹ Marquès especifica al seu article que abans de la desamortització hi va haver l'exclaustració. MARQUÈS, 1985, p. 12.

¹³⁰ V. BELLO, 1997, p. 80

¹³¹ Gràcia i Justícia s'encarregava de la supressió de les comunitats, Hisenda es feia càrrec dels béns destinats a l'amortització del deute, i el ministeri de governació per mitjà de les comissions civils li corresponien tots aquells béns mobles. Els inventaris els realitzaren o bé els mateixos religiosos que restaven al convent o bé l'administració. Per als béns mobles, va intervenir també algunes institucions com l'Academia de Bellas Artes de San Fernando. BELLO, 1997, p. 81

trienni, sinó que un bé podia subhastar-se dos o tres vegades amb reduccions del seu valor i finalment moltes es van quedar sense adjudicar¹³².

A més, en un primer moment la desamortització abraçava a tots aquells convents que ja estaven suprimits, però més endavant les mesures van incloure tots aquells que encara tenien una comunitat que hi subsistia, com era el cas de la major part dels religiosos¹³³. Malgrat que la desamortització del 1835 no va tenir uns beneficis econòmics elevats com va ser el cas de la que es va dur a terme durant el trienni liberal, aquesta sí que va tenir un caràcter permanent en el cas de molts convents i monestirs religiosos, els quals no van tornar a ser ocupats. A l'octubre del 1836, es documenta que dels 3.000 edificis que es van taxar, només es van poder vendre 385, i a Catalunya, només 9¹³⁴. Amb tot, al 1837 es comptaven només 16.031 religiosos exclaustats dels 20.467 que hi havia al 1830¹³⁵.

La desamortització de Mendizábal a Manresa, el Convent de Sant Domènec

Situant-se de nou a la ciutat de Manresa, hem de recordar que el paisatge de la ciutat, abans de la incorporació de les noves fàbriques entrant al segle XIX, es caracteritzava per les grans esglésies gòtiques, de manera que trobem un grup de religiosos important. És per això que les desamortitzacions del segle XIX i els canvis respecte l'estament eclesiàstic van suposar un canvi destacat.

Respecte els ordes regulars, a Manresa hi havia els mínims, els caputxins, els jesuïtes, els dominics, i els carmelites¹³⁶. Els jesuïtes però, van anar perdent les seves propietats i al 1835 només en quedava la Santa Cova i el Col·legi de Sant Ignasi.

Com hem dit, abans de la desamortització hi va haver l'exclaustració dels convents, per això amb el decret del 25 de juliol de 1835, els religiosos van

---

¹³² BELLO, 1997, p. 81

¹³³ Tot i així, un grup de diputats de les Corts va proposar no realitzar la desamortització fins que aquelles comunitats no fossin suprimides. BELLO, 1997, p. 60

¹³⁴ BELLO, 1997, p. 61

¹³⁵ MARQUÈS, 1985, p. 13

¹³⁶ Els jesuïtes disposaven d'una comunitat d'uns 18 – 20 membres, els dominics de 15 – 17 membres, i els carmelites de 8 – 10 membres. LLORENS, 1982, p. 88

haver de marxar si la seva comunitat constava de menys de 12 frares¹³⁷. De la mateixa manera que a la resta del país, un cop desallotjats els edificis, es van inventariar tots els seus béns per a poder ser subhastats i així reduir el deute públic.

Hem de tenir en compte però, que la riquesa de la que disposaven totes aquestes comunitats en èpoques anteriors, com bé sabem del Convent de Sant Domènec, després dels successos del segle XIX, com ara assassinats i robatoris o bé l'ús d'aquests edificis com a casernes per exemple, van provocar que aquests es quedessin amb pocs objectes artístics i de valor, tal i com evidencien els inventaris¹³⁸.

Com ja s'ha mencionat, la desamortització del 1835 és successora d'altres, com la que hi va haver en el Trienni Liberal. En aquesta, l'ajuntament va emprar els edificis dels antics convents per a finalitats d'ús públic, com per exemple casernes o hospitals militars. Doncs bé, el mateix trobarem en aquesta desamortització. L'Ajuntament, conscient de la falta d'edificis públics per a dur a terme serveis bàsics, va prendre la decisió d'evitar que aquests edificis arribessin a ser subhastats per tal de poder-los-hi donar una altra utilitat (*doc. 2*), i a més, les esglésies que pertanyien a aquests convents es convertiren en parròquies, ja que en aquells moments l'única que hi havia a la ciutat era a La Seu¹³⁹.

Així doncs, es van enviar dos agents, un a Madrid i l'altre a Barcelona, els quals realitzarien totes les gestions. Es va aconseguir que el convent que abans pertanyia als mínims es destinés a presó, i es va posar la condició de què es fessin les obres necessàries per tal d'habilitar-lo. Però veient l'estat de ruïna en què es trobava, es va intentar que aquesta funció passés a l'antic convent del Carme, el qual no va ser cedit a l'Ajuntament, juntament amb altres, com el dels dominics.

---

¹³⁷ "D. Pedro Gonzalez [...] certifico: que por los libros y documentos que obran en la secretaria de mi cargo, consta que el Rdo. Dn. Juan Cantarell Pbro. Religioso que era del convento de Dominicos de esta ciudad, sacó pasaporte para Puigcerdá en 13 de julio de 1835. Manresa, 31 julio de 1849". Manual Pares Predicadors I – ACBG.

¹³⁸ LLORENS, 1982, p. 89

¹³⁹ LLORENS, 1982, p. 89

L'agent destinat a Barcelona va aconseguir que els convents no entressin a subhasta. Aquest procés però, va ser lent també¹⁴⁰. No va ser fins al 1849 que el convent dels dominics va passar a mans de l'ajuntament sent destinat a caserna i hospital militar¹⁴¹, i a la dècada del 1850, el convent dels caputxins fou destinat a asil de beneficència i residència d'estudiants, el convents dels carmelites a caserna, i el convents dels mínims a les religioses d'ensenyança¹⁴².

De totes aquestes vendes però, hi ha tres casos de propietats que foren venudes però no adjudicades. Es tracta del convent de Sant Domènec, el convent del Carme, i el convent dels caputxins. En aquests tres edificis doncs, l'Ajuntament va aconseguir la seva propietat per tal de destinar-los a una finalitat pública.

Taula dels preus de taxació i de vendes dels convents de Manresa¹⁴³:

	Taxació	Venda
Dominics	485.141 rs. billó	1.061.120 rs. billó
Mínims	31.005 rs. 11 mds.	116.124 rs. billó
Carmelites	314.379 rs. 22 mds.	729.219 rs. 3 mds.
Caputxins	53.352 rs. 12 mds.	82.300 rs. billó

¹⁴⁰ Hem de tenir en compte que al llarg d'aquest procés va haver-hi la segona guerra carlina, entre el 1847 i el 1849. LLORENS, 1982, p. 90.

¹⁴¹ “[...] *El que pertenecio a los PP Dominicos, por su capacidad, el edificio mas adecuado para cuartel para la tropa del que carece la ciudad, y que sirve en el dia para este objeto a la guarnición de la misma, si este desapareciera pasando a manos egoístas que lo moliesen, donde se colocaría la tropa? ¿Cuantos y cuan grandes perjuicios sufriría el vecindario de tener que alojarse en las casas de los particulares [...]*” Desamortització I – ACBG.

¹⁴² LLORENS, 1982, p. 90

¹⁴³ LLORENS, 1982, p. 98

Taula de les finques venudes i de les que no es van arribar adjudicar¹⁴⁴:

Finques venudes		Finques adjudicades	
Any 1841	2	Any 1842	3
Any 1842	1	Any 1844	4
Any 1843	12	Any 1845	29
Any 1844	29	Any 1846	4
		Any 1848	1
Total	44	Total	41

Com hem dit, per a la desamortització de tots aquests edificis es va haver de fer de cada un, un inventari dels béns que hi havia¹⁴⁵. En els documents que es troben a l'Arxiu Històric Comarcal del Bages, es remarca com a motiu de tots aquests inventaris el fet de poder evitar el robatori de tots aquests béns que es disposaven dins els convents i monestirs exclaustrats, prometent que tots serien duts a un lloc segur¹⁴⁶, i que per altra part, les esglésies podrien continuar amb el seu culte¹⁴⁷.

Els resultats de la desamortització, de la mateixa manera que a la resta del país, a Manresa no van ser molt positius. Al 1840 fins el 1844, per compensar la pèrdua de capital, es va realitzar una segona desamortització dirigida als béns de la clerecia secular i la supressió del delme¹⁴⁸. Però els moderats no volien tenir problemes amb la Santa Seu, i per això amb el recolzament de la monarquia van decidir parar la venda dels béns de la clerecia secular, i per la llei del 3 d'abril de 1845, es van tornar a l'església tots aquells béns que no van poder ser venuts.

¹⁴⁴ LLORENS, 1982, p. 98

¹⁴⁵ "A fin de poner a cubierto de todo fraude y dilapidacion los muebles y efectos contenidos en los conventos y monasterios evaquados de esta poblacion y un termino y con arreglo a las instrucciones del gobierno en el que hay y de la Junta auxiliar [...]. Se procedera sin perdida de tiempo a la formacion de un inventario escrupuloso de todos los expresados conventos". Exclaustració 1835 – ACBG.

¹⁴⁶ BELLO, 1997, p. 57

¹⁴⁷ Exclaustració 1835 – ACBG.

¹⁴⁸ Aquesta es va dur a terme quan Narváez, liberal moderat, va pujar al govern. La llei fou donada per Espartero el dia 2 de setembre de 1841. LLORENS, 1982, p. 93

A Manresa, la desamortització dels béns seculars no va ser ben rebuda, ni per la clerecia ni per l'Ajuntament, perquè no es van complir les expectacions que preveia la llei quan es tractava de rendes destinades a sufragar les necessitats de beneficència, i amb això hi havia el perill de perdre la quantitat que rebien l'hospital municipal, la casa d'orfes i els sis vicaris que assistien els moribunds. No ens centrarem més en la desamortització de la clerecia secular, ja que en aquest projecte tractem una comunitat regular¹⁴⁹.

Respecte les quatre comunitats regulars, exceptuant els jesuïtes com hem dit anteriorment, se'n van vendre quaranta-una propietats. Els compradors majoritàriament pertanyien a la burgesia de la província de Barcelona, a excepció d'un que vivia a Madrid, i entre ells hi ha molts coneguts dins l'ambient de les subhastes, traficants de béns eclesiàstics¹⁵⁰.

Si ens fixem també en el moment en què les propietats foren venudes, veiem que la desamortització no va tenir una empenta forta fins al 1840, quan va finalitzar la primera guerra carlina.

Sobre la desamortització del 1835 al convent de Sant Domènec, coneixem dades que són molt interessants i que amb tot el que hem explicat fins ara en aquest capítol podem comprendre i veure el que va significar aquesta reforma. Però mentre que la desamortització del trienni liberal va esdevenir efímera i els frares van poder tornar a viure al convent, en aquest cas ja serà definitiva, suprimint la comunitat de l'orde dels predicadors a Manresa. Així doncs, podem veure el procés però no s'han trobat els inventaris de tot el que es va desamortitzar, a excepció d'alguns objectes concrets, però per aquesta falta d'informació no es pot fer una anàlisi en profunditat sobre aquest període.

Sabem que el convent de Sant Domènec de Manresa fou ric, i ho podem veure en les seves propietats, però al segle XIX, degut als diversos robatoris i assalts als diferents edificis religiosos, el patrimoni artístic va veure's molt reduït¹⁵¹,

---

¹⁴⁹ V. LLORENS, 1982, p. 95.

¹⁵⁰ LLORENS, 1982, p. 97.

¹⁵¹ "Una de les imatges més venerades de Manresa era la Verge de Clos o de Gràcia, que es trobava al retaule de sant Tomàs d'aquest temple, la qual al 1835 fou profanada i destrossada pels liberals. A la mare li arrencaren el braç dret i al nen el cap i ambdues mans i així la van llençar a un forat o sepulcre". BARRAQUER, 1908, V. III, p. 601

malgrat que es va conservar el gran nombre de propietats¹⁵². I com hem dit anteriorment i tal i com succeeix a diversos edificis religiosos, malgrat ser suprimit el convent, i en aquest cas destinat a caserna i hospital militar, l'església va continuar en ús com a parròquia¹⁵³.

Respecte els béns mobles, gràcies a les descripcions de Barraquer, sabem que en el moment de l'exclaustració, la creu de Sant Ignasi¹⁵⁴ fou traslladada a una casa particular, que l'orgue del temple es va traslladar a l'Hospital, de la mateixa manera que els llibres de la biblioteca, tot i que després es van dur al convent de Santa Clara. És també en aquest any quan va desaparèixer la imatge de Sant Pere Màrtir que estava dins un nínxol a la façana principal que es va fer al segle XVIII¹⁵⁵.

I respecte els béns immobles, hi ha diversos documents que ens mostren el benefici de què aquest edifici passés a formar part del patrimoni públic de l'ajuntament¹⁵⁶. És interessant però, poder consultar l'expedient dels monuments i esglésies del Carme, dels Franciscans i de Sant Domènec (*doc. 3*). En aquest document, es pot llegir que quan el convent va ser caserna, es va decidir tancar totes les portes que unien el claustre amb l'església i la sagristia, i a més, es cita tot el que s'ha trobat, com per exemple a la Capella del Roser, que es va trobar "el ara sin crucifijo las sacres dos candeleros un faristol dos bancos escaños una reja de Hierro que esta cerrada con llave [...] y de la sacristia de dcha capilla en la que se han recogido algunas imagenes"¹⁵⁷.

A més, també hi ha altres documents que ens donen constància de la lentitud del procés d'apropiació de les propietats per part de l'Ajuntament. Hi ha varies reclamacions per calcular el valor d'unes terres, sobretot respecte el Mas Morera, que era la propietat més important dels dominics de Manresa. Respecte les finques rústiques, si es tractava de grans extensions, s'havien de

---

¹⁵² Tal i com es pot veure a la taula que extraiem de LLORENS, 1982, i com nomena BARRAQUER, 1908, V. III, p. 63

¹⁵³ SARRET, 1924, p. 170

¹⁵⁴ La creu es va trobar a inicis del segle XVIII a la sagristia de l'església, i per la inscripció que hi havia, es sap que va ser la creu que Sant Ignasi carregava a les seves espatlles cada nit pel claustre com a símbol de penitència. Actualment però, no la conservem, segurament va ser cremada durant la guerra civil. SOLER I MARCH, 1912, p. 7

¹⁵⁵ BARRAQUER, 1908, V. III, p. 602

¹⁵⁶ Exclaustració 1835 – ACBG.

¹⁵⁷ Exclaustració 1835 – ACBG.

dividir en petits lots¹⁵⁸. Però per això, primer s'havia de fer la taxació, la qual va tardar molt a realitzar-se, ja que els frares es negaven a sortir del perímetre de la ciutat per por a les represàlies i a que fossin atacats¹⁵⁹. Dita taxació es va poder aconseguir, després de moltes reclamacions, el 19 de juliol de 1838¹⁶⁰.

Així doncs, veiem que el convent de Sant Domènec fou definitivament suprimit, sent taxades totes les seves propietats i malgrat haver sigut subhastades, van ser finalment destinades a l'Ajuntament per a poder tenir una finalitat pública, com fou ser caserna i hospital militar, de la mateixa manera que ja ho va ser a la desamortització del Trienni Liberal. L'església per altra part, va continuar celebrant culte, però fou convertida en parròquia. El procés no va ser ràpid, sinó que va allargar-se durant varis anys, malgrat això, va suposar un canvi important en la vida religiosa de la ciutat i globalment, de tot l'estat. Sabem gràcies a un dels documents que citem i que incorporem a l'annex, tot el que va quedar a l'església, però no la totalitat del que es va expropiar. Sí que gràcies a altres documents, sabem que malgrat haver patit robatoris i l'expropiació, hi va haver objectes artístics i altres tipus de béns que foren trets del convent abans que pogués ser robat o expropiat.

---

¹⁵⁸ Segons l'article tres del decret del 19 de febrer de 1836. LLORENS, 1982. Respecte el Mas Morera: "[...] *Emita a continuacion con la mayor urgencia, su informe, manifestando su las fincas de aquella heredad son susceptibles de difusion con lo demas que se expresa.*" Document del 28 de març del 1838. Manual Pares Predicadors II – ACBG.

¹⁵⁹ LLORENS, 1982, p. 91

¹⁶⁰ Manual Pares Predicadors II – ACBG.

UNA ESCOLA D'INSTRUCCIÓ PÚBLICA I UNA FÀBRICA DE FOSA DE FERRO AL CONVENT DE SANT DOMÈNEC DE MANRESA

Tan a la desamortització del Trienni Liberal com a la de Mendizábal el 1835, el Convent de Sant Domènec de Manresa, de la mateixa manera que molts altres, fou destinat per a utilitat pública de la ciutat. En ambdues, va ser caserna i hospital militar per tal d'acollir a tots els soldats en moments de guerra¹⁶¹.

Causes de la instauració d'escoles públiques al Convent de Sant Domènec

A Manresa, l'escola més important fou dels jesuïtes, el Col·legi de Sant Ignasi¹⁶². Però aquests foren expulsats de l'escola varis cops en motiu de les circumstàncies polítiques. És per això que a les últimes dècades del segle XIX es va decidir obrir altres col·legis i acadèmies de propietat privada. El primer pas es va realitzar arran de la desamortització del 1836, amb la qual els jesuïtes van ser expulsats per quarta vegada de la ciutat i es va decidir obrir centres com a alternativa de la segona ensenyança que gestionava el Col·legi de Sant Ignasi¹⁶³.

És per això que al 1847 es van dur a terme canvis en aquest aspecte fent que al 1849 s'obris un d'aquests centres al Convent de Sant Domènec. Aquesta funció comprèn des del 1849 fins al 1874, quan es va prendre la decisió de construir un teatre al claustre del convent.

Desenvolupament i problemàtiques de les escoles públiques al convent i la fàbrica de fosa de ferro

A partir de la Reial Ordre del 17 de març del 1845, l'Ajuntament de Manresa va fer la petició per a poder establir les escoles d'instrucció pública a l'edifici¹⁶⁴.

---

¹⁶¹ Hem de tenir en compte que a Manresa també hi havia la caserna de l'ex-convent del Carme.

¹⁶² V. BAJONA, Ignasi, *L'antic Col·legi de Sant Ignasi, una crònica de les vicissituds*, Col·lecció Monogràfics 18, Manresa: Centre d'Estudis dels Bages, 1997.

¹⁶³ BAJONA, 2003.

¹⁶⁴ "[...]Solicita se le ceda el edificio del convento de Santo Domingo de la misma ciudad para establecer escuelas de instruccion publica y otros objetos de utilidad comun, entendiendose la cesion en los terminos que previene la Real Orden de diez y siete de marzo del mil ochocientos cuarenta y cinco, de la que comunico a VS para los efectos correspondientes [...], Manresa, 25 junio de 1849". Teatre Conservatori – ACBG.

Aquesta no fou resolta però, fins el 18 de juny de 1849, quan es va entregar a l'Ajuntament les claus de l'edifici perquè en tingués la possessió¹⁶⁵.

De l'any 1849, a més, es conserven els pressupostos de les reformes del convent de Sant Domènec. Aquestes ens informen que es van fer obres de caràcter estructural. En primer lloc, al primer pis, en el qual es van fer obres al sostre i a les parets, canviant les portes i cadires. En segon lloc, al claustre, en el qual es tapiarien els arcs, en total trenta, canviant les finestres i portes i també reformant sostre i parets. En tercer lloc, a la quadra del refector. I finalment, es va obrir una porta principal de pedra picada¹⁶⁶ i un portal de pedra picada a la sortida de les quadres del primer pis¹⁶⁷.

Però a partir d'un document, sabem que en aquell moment el convent de Sant Domènec continuava fent-se servir com a caserna, i que per aquest motiu, no es va poder emprar l'edifici com a escola pública. De manera que durant aquells anys, l'Ajuntament no va complir el pacte d'aprofitar l'edifici per aquesta utilitat tal i com constava a la Reial Ordre¹⁶⁸.

Però per altra part, hi ha un altre document que fa pensar que el convent fou emprat en aquells anys com a fàbrica de fosa de ferro i construcció de màquines. I és en aquest mateix document que es pot saber que es van fer varies reformes a l'edifici per a millorar-lo i adaptar-lo per a aquesta funció¹⁶⁹.

---

¹⁶⁵ “[...] *La reina ha servido acceder a la instancia del Ayuntamiento de Manresa remitida a este Ministerio por el Intendente de Barcelona, en que solicita se le ceda el edificio del convento de Sto Domingo de la misma ciudad para establecer escuelas de instruccion publica y otros objetos de utilidad comun [...], Barcelona, 25 mayo de 1849*”. Teatre Conservatori – ACBG.

¹⁶⁶ En el text original (Casernes – ACBG), es denomina com a pedra “labrada”, referint-se a aquells que ja ha estat treballada, donant-li la forma convenient perquè serveixi per a una obra determinada. FULLANA, Miquel, *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció*, Mallorca: Ed. Moll, 2005.

¹⁶⁷ Casernes – ACBG.

¹⁶⁸ “[...] *La venta del convento que fue de los PP Dominicos de esta ciudad cedida al Ayuntamiento por la Real Orden del 28 de julio del 1850 para la segunda enseñanza y otros objetos de utilidad comun, dicho edificio no ha sido derivado a objeto concedido, las causas que lo han impedido han sido: el hecho de que fuera ocupado, des de la concesion para cuartel de esta guarnicion militar hasta el mes de setiembre ultimo [...], Manresa 20 junio de 1860*”. Teatre Conservatori – ACBG.

¹⁶⁹ “[...] *Concedido para el desocupado de la casa fabrica de fundicion de hierro y construccion de maquinas sita en el exconvento de Sto Domingo de la misma, la cual es desocupada y habiendo el exponente y sus antecesores invertido varias sumas para obras las cuales o la mayor parte de ellas han servido para mejoras del edificio y las otras a utilidad de la fabrica [...], 8 agosto de 1849. I. Vinyals .*” Teatre Conservatori – ACBG.

Malgrat tenir coneixement d'això, no se sap a què van afectar les obres i quins canvis van suposar per a l'edifici.

Ara doncs, en el segon període trobem documents que es refereixen a l'ús del convent com a escola pública. Al 1861 trobem documents que ens deixen constància del mal estat de conservació de l'escola de Sant Ignasi de Manresa. Les reformes que es requerien no permetien l'allotjament de persones, és per això que es va decidir traslladar tots els alumnes, professors i altres treballadors a un altre indret, el convent de Sant Domènec¹⁷⁰.

Així doncs, com que en aquell moment al convent de Sant Domènec s'hi trobava la tropa, es va decidir que la totalitat d'aquesta s'allotjaria a partir de llavors a la caserna del Carme, realitzant les reformes corresponents per tal de dur-ho a terme i poder destinar el convent de Sant Domènec a escola pública¹⁷¹. Per això últim, cal destacar que l'Ajuntament tenia les competències per a establir aquest ús a l'edifici, tal i com es va establir al Reial Ordre del 1849.

Però per tal de que fos adequat per a ser escola, es requerien unes reformes arquitectòniques, tal i com veiem en el que citem a continuació d'un dels documents: "Era necesario construir una escalera para a subir a la escuela de niños situada en el piso principal, que se redificaría la pared foral que daba a uno de los dos lados menores del rectángulo de la clase, donde se haría un balcon y que es en parte de tapia ruinosa, que la otra escuela de niños se trasladase a la parte que ahora ocupan las habitaciones de desalojamiento para las habitaciones de los maestros, indemnizando a estos con otro local equivalente, resultando así un salon de mayores dimensiones, que en el local que dejara desalojado esta escuela arregle una pieza para el baño y otra para el comedor de parvulos, que se arregle el piso de las escuelas, en primer lugar la de parvulos y el patio, que en el mismo hay los arboles convenientes, que se limpien los pozos de este edificio y finalmente, que a las ventanas y balcones

---

¹⁷⁰ Escolles públiques – ACBG.

¹⁷¹ "[...] Podrá facilmente y crear con beneficios trasladarse al Carmen la tropa que ocupa el convento de St Domingo i si dho Sr Cavo con una comision del Ayuntamiento reconoce el cuartel para convenir a las obras, que son necesarias al efecto no poder según digo acudir sin obtener previamente la autorizacion de VS respecto de que al venir a esta ciudad estaba a la creencia que habia en ella dos cuarteles disponibles". Escolles públiques – ACBG.

de todas las clases se pongan cortinas y persianas para que se impida la entrada de los rayos de Sol y que favorezca la circulacion del aire”¹⁷².

A partir d'aquí, tenim constància a partir de varis documents que es realitzaven classes de manera regular al convent, tant d'escola secundària, primària, com de pàrvuls¹⁷³. Es tracta de documents referents a l'escola de Sant Domènec, però cap que es refereixi a l'edifici. És a partir del 1868 que tornem a trobar la necessitat de realitzar obres i reformes.

No es tracta de problemes estructurals però alhora són interessants per comprendre que era un edifici que necessitava un manteniment constant. En primer lloc, es van haver de reposar vidres en els balcons del passadís o avantsala de l'escola pública. En segon lloc, també se n'havien de reposar sis de menors dimensions a les obertures per evitar el corrent de l'aire. En tercer lloc, s'havien de reposar també alguns totxos de l'escola de sota per evitar la pols que hi havia a les classes, així com tapar el pas que conduïa al lloc comú vell i posar dues portes que ja existien i estaven en aquest lloc on podria destinar-se a col·locar els efectes inservibles de l'escola com vidrieres i persianes¹⁷⁴.

El primer pas al Conservatori

La instauració del teatre conservatori és anterior al teatre que podrem veure en el proper capítol. El primer conservatori es va instaurar a Manresa a les instal·lacions del Convent de Sant Domènec al 1855 com a “Classe de Música de la Ciutat de Manresa”¹⁷⁵. Aquest va ser fundat per Julio César Tantalora¹⁷⁶ i Marià Vallès¹⁷⁷. Aquesta escola es basava en una classe de música instrumental i vocal que alhora que instruïa permetia treballar als alumnes per exercir professionalment com a músics¹⁷⁸.

---

¹⁷² Escoles públiques – ACBG.

¹⁷³ Escoles públiques - ACBG; Escoles nocturnes i dominicals - ACBG; Teatre Conservatori – ACBG.

¹⁷⁴ Escoles públiques – ACBG.

¹⁷⁵ VILAR, 1999, p. 16

¹⁷⁶ Músic militar que deuria pertànyer en un dels batallons que en aquells moments es trobava a Manresa. VILAR, 1988, p. 208.

¹⁷⁷ Músic conegut a la ciutat que devia conèixer les necessitats musicals de la ciutat en aquells moments. VILAR, 1988, p. 208.

¹⁷⁸ VILAR, 1988.

A partir d'aquí, ens trobem un salt a la documentació i arribem al 1874, moment en què es continua parlant de les obres, sobre les quals es van fent seguiments. Hi havia la voluntat que s'aconegués la il·luminació adequada per a realitzar les classes, així com la ventilació. És també a partir dels anys 70 quan comencem a trobar la voluntat de construir el teatre conservatori de música i declamació, etapa que treballarem en el següent capítol.

Així doncs, al llarg de tots aquests anys durant el segle XIX hem anat documentant obres per tal de mantenir l'edifici i adaptant-se a la funció del moment, en un primer cop com a caserna, i després com a escola.

LA CONSTRUCCIÓ DEL CONSERVATORI DE MÚSICA I DECLAMACIÓ AL CLAUSTRE DEL CONVENT DE SANT DOMÈNEC

Podríem dir que el canvi més important de la desaparició del convent de Sant Domènec de Manresa va ser la construcció del conegut Teatre Conservatori dins el seu claustre. Aquest es situa on es trobava el pati i va destruir part del claustre integrant la resta a la seva construcció. El teatre ha continuat fins l'actualitat, de manera que respecte el claustre, aquesta serà l'última modificació.

No és el primer conservatori que trobem però, al convent. Com hem dit al capítol anterior, al 1855 es va instaurar al convent una escola de música. Hi ha dos tipus de conservatori, el primer correspon a aquell que continua amb l'esquema docent de les capelles, en les que l'alumne no només estudiava instrumentalment i vocalment sinó que també exercia professionalment com a músic. Aquest primer tipus és el que trobem al 1855, mentre que el segon el trobarem a partir del 1870, i és el que desenvoluparem en aquest capítol, aquell conservatori format al voltant d'institucions educatives i lúdiques que formen una escola de música però que alhora mitjançant els seus alumnes proporcionen al teatre i a la ciutat d'una orquestra¹⁷⁹.

Causes que van donar lloc al Teatre Conservatori i el seu inici

La idea d'instaurar un Teatre Conservatori a la ciutat no sorgeix del no-res, sinó que hi ha uns antecedents i un context social i cultural¹⁸⁰.

Respecte els antecedents, destaquem sobretot el Gran Teatre Liceu de Barcelona¹⁸¹. Quant al context, hem de tenir en compte que la ciutat de Manresa es troba en un moment d'auge industrial, amb una nova població caracteritzada per la classe obrera i que demanava unes noves necessitats a la ciutat¹⁸². A més, calia donar un nou ús a l'edifici del convent de Sant Domènec, i l'única escola de música que disposava Manresa era la Capella de Música de

---

¹⁷⁹ VILAR, 1988.

¹⁸⁰ VILAR, 1999, p. 15

¹⁸¹ V. *Liceu: un espai per a l'art*, Barcelona: Fundació Gran Teatre del Conservatori, 1999.

¹⁸² OLIVERAS, 1982.

la Seu¹⁸³, així que en motiu d'obrir una escola de música sota la idea de Conservatori, a inicis dels anys 70 es va plantejar el projecte anomenat "Teatre Conservatori de Música i Declamació"¹⁸⁴.

A més, cal afegir que en aquells mateixos anys també es van fer obres al costat del convent, concretament al cantó oest, en el qual es van enderrocar varies cases i es va destruir l'hort del convent per tal de poder-hi edificar un carrer que anés des de la Carretera Cardona fins a la plaça Anselm Clavé, que quedaria tocant al claustre on es trobaria el teatre. Són molts els documents que ens donen constància d'aquestes obres, tant de desallotjament com queixes del rector de la parròquia de Sant Pere Màrtir, per exemple, o dels anteriors veïns (*doc. 4*). Tots aquests daten del 1869 i 1870, dates en què es comença a plantejar la idea de construir el Teatre Conservatori.

Fou doncs, l'11 de novembre de 1870¹⁸⁵ quan es va presentar a l'Ajuntament la sol·licitud dels permisos necessaris per la construcció del Conservatori de Música i Declamació al convent de Sant Domènec al Govern Civil i a la Diputació. Cal recordar que la construcció d'un teatre no era possible en aquell edifici, ja que a partir de la Reial Ordre del 1849 es va establir que el convent seria destinat a la instrucció pública¹⁸⁶. És per això que es va decidir que el teatre seria destinat a conservatori de música i declamació, de tal manera que seria inclòs dins la Reial Ordre¹⁸⁷.

Però el fons públic de l'Ajuntament de la ciutat no podia cobrir les despeses que suposava una construcció com aquesta, de manera que al 1876 es va aprovar amb la condició de que fos subvencionat per un fons privat. Va ser així com va sorgir la "Societat del Conservatori de Música i Declamació de Manresa", incloent el teatre i l'escola de música annexa. Tal i com hem dit,

---

¹⁸³ Les capelles de música es trobaven generalment a les catedrals i eren escoles de música, generalment vocals. VILAR, 1988, p. 213

¹⁸⁴ VILAR, 1999, p. 16

¹⁸⁵ SARRET, 1924, p. 170

¹⁸⁶ "En la cesión se otorga para establecer escuelas de instruccion publica y otros objetos de utilidad comun: entre los cuales puede estar perfectamente comprendido el teatro conservatorio que no es sino una escuela de bellas artes que constituiria a la mejor cultura de dicho pueblo, considerando: en tal concepto no puede decirse que el edificio ex-convento de Santo Domingo viene destinado a objetos diferentes de los señalados a la concesion". Teatre Conservatori – ACBG.

¹⁸⁷ Teatre Conservatori – ACBG.

aquest teatre seria la font d'ingressos per mantenir l'escola¹⁸⁸. Tot això ho podem trobar a les Bases del Teatre Conservatori de Música i Declamació (doc. 5)¹⁸⁹.

Per altra part, cal esmentar que hi havia un termini de construcció del Teatre Conservatori, i és que en un document s'especifica que si no és per causes alienes, en tres anys havia d'estar el pati del claustre cobert, on aniria la platea del teatre. El document data del 27 d'agost del 1876, quan es van escriure les "Bases per a la construcció d'un Conservatori a la ciutat de Manresa"¹⁹⁰.

Construcció del Teatre Conservatori de Manresa

Com hem dit, al 1870 es planteja el projecte de construir un Conservatori al convent de Sant Domènec, i no és fins al 1876 que es redacten les bases i que són aprovades. I com hem pogut veure en un document, hi havia el termini per cobrir el pati del claustre en tres anys. Doncs bé, la construcció del teatre Conservatori va ser molt ràpida, però hem de tenir en compte que el procés va ser complicat pel fet que el teatre es va haver d'integrar a l'estructura de l'antic claustre i que a més, es situava al costat de l'església¹⁹¹.

El projecte fou de Josep Torras Argullol¹⁹². Com hem dit, es va aprofitar l'estructura del claustre, integrant en el pati la sala i situant l'escenari al cantó nord, on sí que es va enderrocar l'ala de l'antic claustre per tal de poder encabir-lo. Les dues ales actualment es poden veure al cantó est i al cantó sud. A l'est es troben les oficines de "El Galliner", "Imagina't" i "Cine Club"¹⁹³, institucions que tenen la seu al teatre i on també es poden veure a les oficines els arcs que obririen el pati de l'antic claustre neoclàssic, i al cantó sud, es

---

¹⁸⁸ VILAR, 1999, p. 16

¹⁸⁹ Teatre Conservatori – ACBG.

¹⁹⁰ Íbidem.

¹⁹¹ SARRET, 1924, p. 170

¹⁹² (1850 – 1909) Arquitecte que projectà les esglésies de la Mare de Déu de Valldaura a Manresa, el temple parroquial de Sallent. És autor també, de la monografia de l'església de Nostra Senyora de l'aurora, Seu de Manresa (1899). [enciclopèdia.cat \(http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0066887.xml\)](http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0066887.xml)

¹⁹³ Aquestes oficines hi són avui en dia però actualment hi ha el projecte de ubicar-hi un centre d'interpretació de Sant Ignasi, l'Espai Manresa 1522, de manera que aquestes entitats es traslladaran a altres locals de l'edifici.

poden veure les voltes a la zona d'accés que hi ha entre el vestíbul i la sala del teatre¹⁹⁴, així com també en espais que no són visibles al públic.

El procés fou ràpid però complicat, i alguns documents mostren aquesta dificultat. Un d'ells explica que els arcs del claustre no estaven recolzats correctament, que hi havia una separació marcada de les parets o que un pilar que sostenia el sostre estava a punt de desplomar-se, tot això va fer que es declarés en ruïna total, possiblement pel seu immediat enderrocament¹⁹⁵. Aquest document data del 9 de febrer de 1867, gairebé un any més tard de l'inici de les obres. És en aquest mateix moment que es planteja el projecte de fer una plaça de mercat on anteriorment es trobava un hort, aquesta execució també va resultar problemàtica¹⁹⁶.

Un document de l'any 1889, posterior a la construcció, ens proporciona informació sobre la construcció del teatre. Els materials de construcció són murs de maçoneria fins l'alçada de la coberta. Els sostres dels passadissos, en els pisos, estan formats per embigats, vorades, enrajolats i ciclorat. El sostre de la sala està sostingut mitjançant armadures metàl·liques que sostingueren la corresponent coberta de teula i totxos. La disposició té el cos que constitueix l'escenari i les seves dependències. Les llotges en els tres pisos i el pis de la sala són de fusta. Les llotges queden separades per envans també de fusta. Respecte la fusteria, les motlures i la ornamentació foren de la indústria La Maquinista Agrícola¹⁹⁷.

Finalment, després de gairebé dos anys de construcció, va poder celebrar-se la inauguració el dia 9 de novembre de 1878¹⁹⁸. Però malgrat que el teatre va ser finalitzat aquest any, el projecte de l'escola no va anar amb tanta rapidesa. És per això que al 1884 es va presentar una moció al Consistori sol·licitant de nou la creació d'un Conservatori que hauria d'anar annex a una banda municipal¹⁹⁹.

---

¹⁹⁴ TORRAS, 2013, p. 5

¹⁹⁵ Teatre Conservatori – ACBG.

¹⁹⁶ Teatre Conservatori – ACBG.

¹⁹⁷ CAMPRUBÍ, 1999, p. 24

¹⁹⁸ TORRAS, 2013, p. 5; CAMPRUBÍ, 1999, p. 24

¹⁹⁹ VILAR, 1999, p. 16 – 17.

Breus apunts sobre el Teatre Conservatori des de la seva inauguració fins l'actualitat

Així doncs, al 1878 es va inaugurar el Teatre Conservatori, però no l'escola municipal de música, tal i com exigia la Reial Ordre del 1849. Per aquest motiu hi va haver moltes queixes, com les dels veïns (*doc. 6*), els quals fan menció que malgrat la permanència d'algunes escoles públiques a l'edifici del convent, el seu estat era molt precari i inestable, de manera que es reclamava que la societat tingués cura de les estances dels locals ocupats per les escoles, ja que es podrien traslladar fora de l'edifici, i s'havia de tenir en compte que l'edifici tenia la funció d'escola abans que la de teatre²⁰⁰. També trobem, per altra part, documents d'entitats públiques com Hisenda, recordant que es va acceptar la construcció del teatre si en aquell mateix edifici s'hi trobava un conservatori²⁰¹.

Al 1901 es va fundar l'Orfeó Manresà, institució que desenvolupava una tasca educativa respecte el cant coral alhora que realitzava una tasca pedagògica. No és però, fins al 1910 que l'Orfeó Manresà va signar un conveni amb la Junta de Govern del Conservatori de Música i Declamació en el qual es cedeix a l'entitat els locals del primer pis de l'edifici del teatre, aconseguint d'aquesta manera donar una finalitat docent a l'edifici²⁰².

El teatre conservatori que avui veiem, no és el mateix que es va construir al 1876, sinó que al llarg del segle XX es van realitzar varies reformes²⁰³. A inicis de la guerra civil, l'any 1936²⁰⁴, es va plantejar l'enderrocament del teatre, però per petició popular no es va dur a terme i el Consell Municipal va aplaçar-ho fins quan l'Ajuntament tingués les possibilitats econòmiques suficients.

---

²⁰⁰ "Con esto se ha cometido dos evidentes infracciones, infracción de la Real Orden del 4 de junio de 1849, en cuanto se requiere destinar a teatro un edificio exclusivamente cedido para escuelas de instrucción pública, e infracción de la ley municipal sin guardar formalidades que para eso se establece dicha ley [...] 27 de abril de 1877, Teatre Conservatori – ACBG.

²⁰¹ "[...] Se ha unido esta certificación expedida en dicho secretario insertando la disposición citada en el que se concedió el municipio de Manresa el repetido ex-convento para establecer escuelas de instrucción pública é otros objetos de utilidad comun [...] resultando de igual manera se unió al expediente un testimonio de escritura a la que acredita que el Ayuntamiento cedió parte del edificio a una sociedad particular, para el establecimiento de un teatro escuela de música i declamacion [...]. Teatre Conservatori – ACBG.

²⁰² VILAR, 1999, p. 17

²⁰³ CAMPS, 2014, Teatre Conservatori – ACBG, Documents AMMAN.

²⁰⁴ En aquest mateix any es va enderrocar l'església de Sant Pere Màrtir.

Als anys 50 es van realitzar obres importants dirigides per l'arquitecte Josep Fírmat. Les obres van comportar les reformes de la teulada i de la façana que dona al Passeig Pere III. A més, cal destacar el rebaixament de la platea i l'aixecament de la teulada, que va permetre fer un pis més de tribunes²⁰⁵.

Al 1966 es van reparar les voltes de l'edifici del teatre que es van enderrocar a la part del bar²⁰⁶. Al 1967 es van fer varies reformes a l'edifici degut al seu mal estat. És el cas de la teulada pel cantó del Carrer Jaume I, detectant desperfectes a la coberta per sobre la sala d'actes i també a la sala de música del conservatori, que també es trobava en perill de ruïna. Al 1969, també es van realitzar obres de restauració a la part del passadís d'accés a les sales de l'Orfeo Manresa²⁰⁷.

Als anys 80 es continuen realitzant obres de millora dels diversos espais de l'edifici del teatre, com ara de pintura, de paviment i altres intervencions. Al 1993 i 1994 es realitza l'enderrocament de les parts malmeses de forjats i parets, anul·lant espais en desús, substituint les bigues de fusta malmesa, reconstruint forjats, reparació de cobertes i reforç de baranes.

A la planta baixa es reconstrueix el paviment d'uns patis interiors en formigó amb pendents i reixa de desguàs i connexió amb la xarxa existent. També es du a terme el sanejament de la zona en mal estat corresponent als antics sanitaris de l'escenari. A la primera planta, s'enderroquen els forjats i les parets de les dependències en desús que ocupen part dels dos patis interiors, incloent xemeneies, desguassos anul·lats, tapant forats, repassant els forjats de finestres com la il·luminació i la ventilació del teatre, també es va enderrocar i construir part del sostre en mal estat sobre els antics sanitaris de l'escenari, reforçant amb perfil·laria metàl·lica la barana de la galeria de l'escenari.

A la segona planta, es va enderrocar i reconstruir el sostre en mal estat de l'escala principal, reconstruint i impermeabilitzant el terrat de la coberta dels sanitaris del teatre i que serveix de pas a la sortida d'emergència del teatre a la

---

²⁰⁵ CAMPRUBÍ, 1999, p. 25; CAMPS, 2014.

²⁰⁶ Las obras de reparación de las bóvedas del edificio Teatro Conservatorio parcialmente derrumbadas en la parte ocupada por el bar - AMMAN.

²⁰⁷ Expediente de obras de restauración en la parte del pasillo de acceso a la dependencia ocupada por el "Orfeo Manresa", en el Conservatorio Municipal de Música – AMMAN.

plaça Sant Domènec. A la tercera planta, es va substituir les bigues de fusta en mal estat per formigó, amb la reconstrucció del sostre, enrajolat, enguixat i acabats corresponents a la part afectada. Finalment, a la quarta planta es va enderrocar i reconstruir amb bigues de formigó la coberta i canaleres de la zona central de l'accés al teatre, incloent-hi la reconstrucció del cel ras, enguixats i acabats corresponents a les parts afectades. Respecte la façana, es va reposar els vidres trencats de les finestres, balconeres i es va reparar la plataforma superior de les arcades que formen la falsa façana del conservatori²⁰⁸.

A finals dels anys 90 es van dur a terme projectes de millores a la primera planta de l'edifici, que afectaven la platea, el paviment i la il·luminació, enderrocant també la cabina de projecció situada a l'amfiteatre.

Un canvi destacat es du a terme l'any 2000, quan el conservatori de música deixa les dependències del teatre conservatori per traslladar-se a la fàbrica Balsells. Entre el 2004 i el 2008 es van dur a terme millores per adaptar la caixa escènica a la normativa vigent. I contemporània a aquesta reforma, també es va reparar la coberta i el terrat de l'edifici, així com les dependències de les entitats que es troben a l'edifici, com ja hem esmentat: El Galliner, Imagina't i Cine Club Manresa²⁰⁹.

Al 2012, el Pla de protecció del patrimoni de Manresa inclou les restes del claustre del convent del segle XVIII protegint-lo íntegrament, establint una protecció documental per a la resta de l'edifici. El valor rau en la importància històrica, artística, social i de posició urbana²¹⁰.

Al 2013 però, el Pla d'Ordenació Urbanística Municipal (POUM) de Manresa, va proposar substituir el teatre per un edifici més petit que beneficiés a la visió del centre de la ciutat dins una concepció urbanística moderna, i emprant aquest com a centre comercial. Juntament amb aquest nou edifici, es faria una gran plaça presidida per l'edifici conegut com la Buresa²¹¹.

---

²⁰⁸ Obra emergent de les reparacions estructurals de l'edifici Conservatori, 1994 – AMMAN.

²⁰⁹ CAMPS, 2014.

²¹⁰ CAMPS, 2014; VIRÓS, 2014.

²¹¹ MORROS, 2014.

En front aquesta situació, les tres entitats que tenen les seves oficines a l'edifici van proposar obrir un debat plantejant els inconvenients de l'enderrocament del Teatre Conservatori, redactant un manifest (*doc. 7*) sota el nom de "Conservem el Teatre Conservatori"²¹².

Des de l'Ajuntament es va decidir que es prendria la decisió a partir del resultat d'una consulta que es va realitzar el 10 i 11 de maig del 2014, sortint com a resultat una majoria de vots en contra de l'enderrocament del teatre. El Teatre Conservatori forma part d'un complex arquitectònic que té un valor no només cultural, sinó també social, històric i arquitectònic.

Descripció de l'actual edifici del Teatre Conservatori

Un cop donades unes breus pinzellades sobre la construcció i la història que ha viscut des de la seva inauguració fins l'actualitat, i a partir de la informació que hem pogut consultar a la documentació del Teatre Conservatori, procedirem a fer una descripció de l'arquitectura actual, ja que no conservem descripcions ni referències que ens permetin poder fer-ne una de detallada en el moment de la seva inauguració.

La façana principal (*fig. 49*) la trobem a la plaça Fius i Palà, tot i que la més reconeguda és la que toca a la Carretera de Cardona i mira cap al Passeig Pere III, és a dir, on hi havia l'antiga muralla. La façana principal és senzilla, composta per tres pisos, l'inferior té una obertura central, la porta principal (*fig. 50*), i dues finestres laterals. Les tres obertures són de forma rectangular. Al segon pis, hi trobem al centre tres obertures seguides també de forma rectangular acabades amb un arc de mig punt. Als costats, també trobem dues finestres per banda. Finalment, al tercer pis hi trobem de nou tres obertures al centre, però aquest cop quadrades, i dues a cada lateral, també de forma quadrada.

Al cantó dret, hi trobem una prolongació de la façana que actualment està pintada d'un altre color i que disposa d'una porta i una finestra allargada al damunt, corresponent a l'alçada del segon pis, però aquesta d'una mida més

---

²¹² 5 raons per dir no a l'enderrocament del Teatre Conservatori, manifest publicat el 6 de març del 2014.

gran que les anteriors (*fig. 51*). Aquesta entrada correspon a les oficines de les entitats que hi tenen seu. I al cos annex en aquest costat, dues finestres al corresponent al primer pis i una obertura cega rectangular corresponent al tercer pis. Aquest cos té una alçada major a la resta de la façana, i dóna a la plaça Sant Domènec. Al cantó esquerre, trobaríem la mateixa disposició, i és on trobem el local de l'entitat "Els Armats de Manresa".

L'altra façana que trobem al Teatre Conservatori es troba al cantó nord, on es trobaria l'antiga muralla i que actualment hi ha la Carretera de Cardona i l'inici del Passeig Pere III (*fig. 52*). Possiblement aquesta és la més coneguda pels ciutadans degut a la seva situació. Es tracta d'una façana molt semblant a la principal. També és senzilla, però més rica, i està composta per tres pisos.

A l'inferior hi trobem diverses entrades a l'edifici, la porta principal, una altra al cantó esquerre, i just després d'aquesta, la porta que dóna accés als locals de l'Orfeó Manresà i altres despatxos. La porta principal està flanquejada per dues columnes d'ordre toscà, i al damunt hi trobem el nom de Teatre Conservatori, i l'escut de la ciutat (*fig. 53*).

El quadrat central marcat pels motius ornamentals i que també es distingeix pel color, emmarca la part central del segon pis, d'on surten les mènsules que sostindran sis pilastres, dues a cada cantó, que tanquen aquest centre al tercer pis, amb tres finestres allargades amb un arc de mig punt, de la mateixa manera que a l'altra façana però en aquest cas separades, i a la part inferior estan ornamentades amb la baranna d'un balconet. Entre les tres obertures hi ha dues pilastres més, que també es recolzen sobre unes mènsules que es troben en un fris llis i una cornisa, de la mateixa manera que a la part superior sostenen un altre fris amb una cornisa dentada.

Als laterals, al tercer pis hi trobem dues obertures emmarcades també per una estructura clàssica de color blanc amb l'obertura quadrada amb un arc de mig punt a la part superior. També hi trobem pilastres que es recolzen sobre una motllura i que sostenen un fris i una cornisa, però en aquest cas llisa. Trobem doncs, la combinació del mur d'un color grisós amb el color blanc dels elements ornamentals, donant una imatge senzilla i serena a la façana. D'aquesta façana

és interessant també presentar uns plànols del seu projecte, datat el dia 1 de setembre del 1894, és a dir, és posterior a la construcció del teatre²¹³.

El teatre compta amb un vestíbul. Es tracta d'una estança de planta rectangular ornamentada seguint el mateix estil que les façanes, senzill alhora que serè, amb uns tons clars i amb el primer nivell de paret cobert amb marbre. A l'esquerra, hi havia les taquilles (*fig. 54*). En aquesta sala també trobem pilastres adossades acanalades d'orde toscà, i davant la porta, una estructura d'un balconet al que s'accedeix per unes escales laterals i que correspon a l'entresòl (*fig. 55*), on trobem una entrada que porta al passadís que es troba rere el vestíbul i que és on trobem les voltes neoclàssiques que corresponen a l'antic claustre, i on es pot accedir de nou a l'entresòl per unes escales (*fig. 47 – 56*). Aquestes escales es troben al cantó contrari a les anteriors situades al vestíbul, fent un joc d'una certa harmonia i equilibri.

Després del vestíbul i del passadís que correspondria a l'antiga ala del claustre, apunt que aprofitem per recordar l'integritat de l'estructura del claustre al teatre, passem ara a la sala principal del teatre (*fig. 57*). Quant a dimensions, l'interior té una longitud de 18,20 metre i d'amplada, en el seu eix transversal, també 18,20 metres. L'alçada total presa des del centre de la sala és de 18 metres²¹⁴.

El teatre segueix la tipologia italiana (*fig. 58*), adoptant la planta de ferradura acabada pel rectangle que forma l'escenari al cantó nord²¹⁵, espai que va necessitar l'enderrocament de l'ala nord del claustre per poder encabir-lo, i als laterals, els camerinos. Actualment, el Conservatori consta de quatre pisos, el primer i el segon amb llotges (*fig. 59*), els quals estan envoltats pels passadissos que hi donen accés (*fig. 60*). Però els pisos superiors cada cop són menys ornamentats i amb menys comoditats (*fig. 61*), de la mateixa manera que veiem el canvi en les escales i les seves baranes com en la porta

---

²¹³ Teatre Conservatori – ACBG.

²¹⁴ Teatre Conservatori – ACBG.

²¹⁵ El Teatre Conservatori empra com a referent com ja hem dit, el teatre Liceu anterior a l'incendi del 1994, aquest també és construït aprofitant l'arquitectura d'un convent, el dels trinitaris descalços, també un orde mendicant. A més, disposa de la mateixa planta de ferradura i respecte a l'ornamentació si comparem fotografies es pot veure la similitud i el paper que desenvolupa el Liceu per al Teatre Conservatori de Manresa. *Liceu: un espai per l'art*, Barcelona: Fundació Gran Teatre del Liceu, 1999, p. 51

d'accés que separa els espais (*fig. 62*), ja que la visió que hi ha de l'escenari no és adequada per a veure l'obra teatral però sí que n'obtenim una vista d'ocell molt interessant (*fig.63*) . A la planta baixa hi trobem la platea. Al centre del sostre, hi penja una aranya daurada (*fig. 64*), tot i que trobem altres fonts d'il·luminació, com ara els focus dels sostres i els murs laterals²¹⁶ .

La imatge del Teatre en el seu interior és la d'una sala unificada, amb un cromatisme i una decoració elegant i opulenta. La ornamentació que trobem als diversos pisos amb daurat està composta per motius florals i amb formes sinuoses que es combinen amb els diferents elements arquitectònics que també són daurats (*fig. 65 – 66*). Les pilastres que trobem a les llotges del costat de l'escenari segueixen l'ordre que hem vist fins ara, toscà amb el fust acanalat en daurat (*fig. 67*).

Finalment, cal fer esment dels diversos locals que es troben al mateix edifici. Com hem dit, donant a la plaça Sant Domènec trobem les oficines de diverses entitats que hi tenen seu, i és aquí on veiem també l'estructura del claustre neoclàssic, els arcs que donaven al pati (*fig. 68*). En aquesta primera planta també hi trobaríem la sala Mestre Blanch, sense interès artístic però que no ens podem passar per alt. Es tracta d'una sala amb un escenari de dimensions reduïdes i que trobem adaptat per a alguns actes i activitats. És també a la plaça Fius i Palà, al cantó esquerre de la façana principal, que hi ha un local que és propietat dels Armats de la ciutat, on també hi trobem integrada a l'arquitectura l'estructura del claustre neoclàssic (*fig. 69*).

A l'altre cantó però, la part que correspon al Carrer Jaume I, hi trobem els locals del Conservatori Municipal de Música i altres dependències municipals, ocupant la planta baixa i el primer pis. A la cantonada amb la Carretera Cardona hi ha també un local de restauració, el Bar Maïami, i al costat d'aquest, corresponent ja a la Carretera, un altre local. Hem de tenir en compte però que els locals que citem aquí són els que hi trobem actualment, ja que ens consta que quan hi havia l'església, annexos a aquesta hi hauria més establiments.

---

²¹⁶ CAMPRUBÍ, 1999, p. 25.

L'ENDERROCAMENT DE L'ESGLÉSIA DE SANT PERE MÀRTIR DE MANRESA AL 1936

Destrucció i salvament del patrimoni artístic eclesiàstic durant la guerra civil

Ja hem vist en capítols anteriors com l'estament eclesiàstic perd gran part de la influència que tenia sobre la societat durant el segle XIX. Tot això té com a conseqüència els fets que explicarem en aquest capítol.

Ens trobem en un moment on el capitalisme agafa força i les classes obreres reben la influència de les organitzacions sindicals, les quals relacionaven els símbols religiosos amb les classes burgeses i acomodades. Tot aquest sentiment anticlerical que es va anar gestant va donar lloc a la destrucció del patrimoni eclesiàstic l'any 1936²¹⁷.

A finals de juliol del 1936 van començar els assalts a les esglésies i la crema del mobiliari litúrgic a tota Catalunya, esdevenint aquest fet el símbol de la revolució proletària. La por a oposar-se als revolucionaris i la manca de mesures que es van prendre per part de les institucions públiques van provocar la pèrdua d'un patrimoni irreparable²¹⁸.

No va ser fins el 27 i 28 de juliol quan la Generalitat va dictar els primers decrets de confiscació de les col·leccions més importants de propietat particular. Els primers dies d'agost, es va organitzar el Servei de Patrimoni Artístic, el que es va encarregar de recollir els objectes de valor artístic i històric per tal de poder-los guardar en un lloc segur fins que es destinessin a una nova ubicació²¹⁹.

D'aquesta manera, es va poder assegurar la salvació i es va facilitar la reconstrucció i restauració de moltes obres que van patir els incendis d'esglésies. Gràcies a això, es va evitar la destrucció i mutilació de monuments religiosos.

---

²¹⁷ JOSEPH, 1971, p. 39

²¹⁸ ALOY, 1992, p. 149

²¹⁹ JOSEPH, 1971, p. 47

La destrucció del patrimoni eclesiàstic i l'enderrocament d'esglésies a Manresa

Com hem dit, la destrucció del patrimoni va afectar a tota Catalunya, i en el cas de Manresa en conservem documentació tant gràfica com escrita per poder conèixer els fets que van succeir.

La major part de les esglésies de la ciutat van patir els assalts i la destrucció del seu interior. Lluís Rubiralta, president del Centre Excursionista Montserrat²²⁰, va ser un dels encarregats de salvar el patrimoni eclesiàstic i qui va escriure a les seves memòries tot el que va viure en aquells dies²²¹. En elles, veiem com descriu que “de la trentena llarga d'esglésies manresanes obertes al públic el juliol de 1936, només tres van salvar-se de la destrucció. Les imatges sagrades van ser decapitades, arrossegades pel carrer, objecte de burles insolents, els confessionaris foren cremats en públic, també els crucifixos, els altars, i un gran nombre de peces d'art d'un valor extraordinari. S'arrancaren creus de terme, i els servidors de culte foren assassinats”²²².

Però no només es va destruir el patrimoni que contenien les esglésies, parròquies i convents, sinó que també es va dur a terme el projecte d'enderrocament de set esglésies de la ciutat²²³.

De la mateixa manera que a la resta de Catalunya, no va ser fins passats un dies que les institucions públiques es van mobilitzar per a salvar el patrimoni que s'estava destruint. En el cas de Manresa, no va ser fins l'assalt a la Seu²²⁴ el dia 25 de juliol, amb la crema del mobiliari i la destrucció de moltes obres, que va provocar la creació d'un Comitè local per a salvaguardar el patrimoni artístic de la ciutat. Malgrat tot, durant els set dies següents a aquesta data encara es van dur a terme els assalts a les esglésies i la destrucció de les obres que hi havia al seu interior.

El Conseller de cultura de l'Ajuntament va reunir representants d'entitats per tal de crear un organisme que vetllés pel patrimoni artístic i cultural. Entre d'altres,

---

²²⁰ <http://www.museudemanresa.cat/artistesfitxa/2328>; <http://www.memoria.cat/laseu/>.

²²¹ V. *Memòries, 1936 – 1938* – ACBG.

²²² *Memòries, 1936 – 1938* – ACBG.

²²³ PADULLÉS, 2009, p. 36.

²²⁴ V. *Memòries, 1936 – 1938* – ACBG; JOSEPH, 1971, p. 109; ALOY, 1992, p. 106.

en formava part Lluís Rubiralta, desenvolupant una tasca important per al salvament²²⁵. Altres grups de ciutadans també van mostrar la preocupació en front aquesta situació, constituint el Comitè de Conservació d'Edificis Públics i Patrimoni Artístic i Cultural²²⁶.

Com hem dit, es van habilitar espais per tal de guardar allà les obres que recollien i mantenir-les segures fins que se'ls destinés una nova ubicació. En el cas de Manresa aquest espai fou l'antic convent de la Cova de Sant Ignasi (doc. 8)²²⁷. En un primer moment, només es van emprar les estances de la planta baixa, ubicant-hi les obres de la basílica de la Seu, com van ser els retaules, el frontal florentí, alguns sepulcres, les restes d'escultures de la cripta, l'arxiu de la Seu i les talles barroques de la sagristia. També s'hi van ubicar altres obres de les esglésies de la ciutat i de la comarca²²⁸.

Cal dir que el 15 de febrer del 1937 l'Ajuntament de Manresa va convocar una assemblea de Consellers municipals per plantejar la creació d'un museu de la zona, proposant que en fos la seu el Convent de la Cova de Sant Ignasi, que ja albergava totes les peces artístiques que es van salvar. També s'hi van traslladar l'Arxiu de la Seu i el Municipal.

Aquest fons va donar lloc al 1941 al "Museo de Manresa", traslladant al Col·legi Sant Ignasi part d'aquestes obres sent origen de l'actual "Museu Comarcal de Manresa"²²⁹, en el qual avui podem veure part d'aquest patrimoni que es va salvar a les sales i als magatzems²³⁰.

Amb tot el treball que el Comitè de Salvament va realitzar per habilitar el convent de la Cova de Sant Ignasi per a que pogués albergar totes les peces, és d'esperar que no fossin ben rebudes les noves mesures que es van prendre des de la Generalitat. Aquestes proposaven l'enviament d'ordres d'evacuació dels objectes artístics per ser traslladats a Barcelona, on serien concentrats als diversos magatzems de què disposava per a una major seguretat. Des de la

---

²²⁵ Signaven Lluís Rubiralta pel Centre Excursionista Montserrat, Isidre Giralt pel Club Muntanyenc Manresà i Joan Simó pels Amics de l'Art Vell. ALOY, 1992, p. 108

²²⁶ JOSEPH, 1971, p. 109

²²⁷ El qual estava destinat a ser caserna.

²²⁸ JOSEPH, 1971, p. 110

²²⁹ <http://www.museudemanagera.cat/historia-museu>

²³⁰ El museu es va crear definitivament el 1941, després de rebre totes les obres que es van enviar a Barcelona per a la seva protecció. ALOY, 1992, p. 114

ciutat de Manresa doncs, es va acordar que només serien traslladades part de les obres, deixant la resta a les instal·lacions que es van habilitar al convent²³¹.

Com hem dit, no només es va dur a terme la destrucció del patrimoni que hi havia a l'interior dels edificis, sinó que també es va desenvolupar un projecte d'enderrocament de varies esglésies²³².

En aquells moments, malgrat que l'Ajuntament era la institució pública que exercia com a govern de la ciutat, a la pràctica qui prenia el comandament de la ciutat eren les organitzacions obreres i sindicals, per mitjà del Comitè Revolucionari Antifeixista. Aquest tenia com a prioritat solucionar el problema de l'atur, és per això que va dur a terme el projecte de construcció d'obres públiques i enderrocament d'esglésies a la ciutat. La bibliografia ens diu que l'Ajuntament no va poder fer res per aturar els objectius del Comitè, i va autoritzar totes les obres que es van proposar²³³.

Respecte les construccions públiques, es va projectar un nou dipòsit d'aigües potables, el pont de la Reforma, una plaça mercat, la construcció de diversos habitatges socials, la continuació d'obres del torrent de Sant Ignasi, l'obertura de pavimentació de diversos carrers, així com l'urbanització de la plaça Sant Domènec²³⁴.

Però la falta de materials i de capital va fer que es destinessin en primer lloc els obrers a enderrocar les esglésies i no a realitzar les obres de construcció. El motiu de la destrucció d'aquestes arquitectures fou el mateix que es va donar per al mobiliari: el sentiment anticlerical d'una església conservadora i que es posicionava amb la burgesia benestant, i no amb les classes populars. A més, també es va donar com a motiu la oferta de treball per a tots els obrers que es trobaven a l'atur, formant les Brigades Eventuals de Construcció o Brigades d'Atur Forçós²³⁵ per a realitzar les obres²³⁶.

---

²³¹ ALOY, 1992, p. 112

²³² El coneixement d'aquest projecte va provocar l'acceleració del procés de recollir i traslladar el patrimoni de les esglésies al convent de la Cova de Sant Ignasi, per tal d'evitar que fos destruït juntament amb l'arquitectura. ALOY, 1992, p. 109

²³³ ALOY, 1992, p. 136

²³⁴ ALOY, 1992, p. 145

²³⁵ Aquestes estaven formades pels obrers que es van inscriure a les borses de treball de les organitzacions sindicals UGT i CNT.

Els enderrocaments van començar el 7 de setembre de 1936. Aquest fet va tenir conseqüències respecte la fesomia urbana de la ciutat. Les set esglésies afectades foren el Carme, Sant Pere Màrtir, Sant Miquel, el convent de les caputxines, l'església de Sant Ignasi o Capella del Rapte i l'església de l'antic hospital Sant Bartomeu, pel que fa a la Seu, només es va enderrocar la torre piramidal del campanar i dues sagristies²³⁷. La primera en ser enderrocada fou el Carme, seguida de l'església de Sant Pere Màrtir, ambdues van patir l'enderroc el primer dia, el 7 de setembre²³⁸.

La pèrdua del mobiliari litúrgic de l'església de Sant Pere Màrtir de Manresa

La major part de la crema del patrimoni es va fer a les places o carrers properes de les esglésies. En el cas de l'església de Sant Pere Màrtir, l'assalt es va produir el 23 de juliol, formant una pira que es va dur a terme a la plaça Fius i Palà, davant de la façana principal de l'edifici. Allà es calà foc als bancs i imatges que van extreure de l'església. La imatge de Sant Pere Màrtir, a la fornícula central de la façana principal, es va llançar al terra destruint-la²³⁹.

De les actuacions que es van dur a terme per part del Comitè de Salvament del Patrimoni Artístic, es van dur al convent de la Cova de Sant Ignasi el Retaule del Roser (*figs. 18 – 36*), una rosassa de pedra gòtica (*fig. 9*), i altres restes que van poder salvar com vuit capitells del Carme i de Sant Domènec, els quals s'ubiquen a un dels magatzems del museu Comarcal de Manresa i han estat restaurats recentment per a ser destinats al futur Centre d'Interpretació de Sant Domènec. Rubiralta també documenta que van poder extreure de l'església una vera-creu, sense base, en argent i algunes restes de penons²⁴⁰.

---

²³⁶ ALOY, 1992, p. 136; <http://www.memoria.cat/laseu/>.

²³⁷ El capital de l'Ajuntament va esgotar-se en aquest punt de l'enderroc i no va permetre, per sort, continuar amb el procés d'enrunament de la basílica.

²³⁸ ALOY, 1992, p. 149

²³⁹ *Memòries, 1936 – 1938 – ACBG.*

²⁴⁰ *Íbidem.*

El projecte d'enderrocament de l'església de Sant Pere Màrtir i del Teatre Conservatori

De tots els enderrocaments que es van dur a terme a Manresa, l'Ajuntament només va estar d'acord i en va autoritzar voluntàriament un, el de Sant Pere Màrtir (*fig. 70*), per tal de poder dur a terme el projecte que feia temps que volia realitzar de l'urbanització de la plaça Sant Domènec²⁴¹, a partir del dibuix que va realitzar Francesc Cuixart²⁴² a inicis del segle XX (*fig. 71*).

El projecte no només suposava l'enderrocament de l'església de Sant Pere Màrtir i dels edificis annexos a aquesta, sinó també de l'edifici del Teatre Conservatori. El dia 7 de desembre doncs, va començar a enderrocar-se l'església i poc després les dependències dels particulars adossades a l'edifici (*fig. 72*)²⁴³. D'altra banda, també es va donar l'ordre de desallotjar l'edifici que es troba al centre de la plaça Fius i Palà. Alhora, es van anar buidant totes les dependències del Teatre Conservatori per part de les entitats que s'hi trobaven: el Cercle Artístic de Manresa, l'Escola Proletària Tradicionalista i l'Orfeó Manresà (*fig. 73*)²⁴⁴.

Però el projecte de destruir el Teatre va provocar la mobilització de diverses entitats culturals que s'hi van oposar²⁴⁵, sol·licitant l'anul·lació de l'enderrocament, i en cas que aquest es dugués a terme, es va exigir que se'n construís un altre de les mateixes característiques, tot i que la primera opció era la millor tenint en compte la situació econòmica de l'Ajuntament²⁴⁶.

L'endemà es va fer una reunió en la que es va acordar construir un nou edifici tan aviat com les possibilitats econòmiques de l'Ajuntament ho permetessin. I

---

²⁴¹ "Entre les grans il·lusions urbanístiques realitzables dels manresans tenia un lloc preferent l'enderrocament del Teatre Conservatori i l'església de Sant Domènec, per donar lloc a la realització del projecte d'una gran plaça, que a més de ser una millora urbana, era també una necessitat, donat el creixement i el tràfic de la nostra estimada ciutat". a: El Dia, publicació del 8 de desembre del 1937, ALOY, 1992, 191

²⁴² (Berga, 1875 – Manresa, 1927), pintor format a l'Escola de Belles Arts de Barcelona i que va desenvolupar la major part de la seva obra pictòrica, exercint de professor de pintura i dibuix a l'Escola d'Arts i Oficis. A: <http://www.encyclopedia.cat/EC-GEC-0021010.xml>

²⁴³ La sastreria Fornells, la joieria Busquets, els Olis López, la secció de "trossos" de Cal Jorba, el bar Cal Nen d'Eusebi Torra i l'Oficina de Salubritat. ALOY, 1992, p. 143

²⁴⁴ ALOY, 1992, p. 143

²⁴⁵ El Sindicat Musical de Manresa, el Sindicat d'Espectacles Públics, l'Associació de Dependents i Comerç i la Indústria de Manresa, l'Agrupació de Cultura Musical, el Cercle Artístic de Manresa, l'Ateneu Obrer Manresà i el Grup Renaixença. ALOY, 1992, p. 143

²⁴⁶ ALOY, 1992, p. 143

pensant en una recuperació propera de l'economia de la ciutat van continuar enderrocant altres dependències de la plaça²⁴⁷.

Per altra banda, el 20 de febrer de 1937 es va presentar una altra petició per no enderrocar el teatre, la qual fou rebutjada de nou pel ple municipal. Els mesos anaven passant i la demolició del teatre no es realitzava, fent pensar que no es duria a terme després de tot. Però a finals de juliol del mateix any es va celebrar la I Exposició de Projectes d'Obres Municipals, organitzada pel Departament de Foment i Obres Públiques, en la qual es va presentar la maqueta de Josep Carreres per a la urbanització de la plaça de Sant Domènec (*fig. 74*)²⁴⁸. Amb això, es veia com el projecte continuava present.

Però el major inconvenient fou el fet que, annex a l'edifici del Teatre Conservatori, es trobava l'estació transformadora d'electricitat dels Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya. Malgrat els constants estira i arronses que hi va haver entre l'empresa i l'Ajuntament, el trasllat no es va dur a terme fins al 1939, però a la plaça, on es trobava l'església de Sant Pere Màrtir, s'hi va ubicar un refugi antiaeri, descartant la urbanització global planejada²⁴⁹.

Així doncs, l'enderrocament del Teatre Conservatori no es va arribar a materialitzar, però sí el de l'església i les edificacions annexes. D'aquest, Rubiralta el descriu, esmentant l'estat de ruïna en què es trobava l'església. Es documenta que el 18 de novembre només hi quedava un arc que sostenia la volta, el campanar ja s'havia escapçat, i prop d'ell, la rosassa cega que actualment es conserva al museu. Al costat de la façana, van descobrir una cripta amb un enterrament comunitari de dotze frares, coberta amb una volta de pedra, i a la paret del fons, hi havia un Crist esculpit sobre un capitell²⁵⁰.

Sobre l'enderroc, també es van fer moltes fotografies que són un testimoni gràfic molt important que ens documenten el procés. Veiem imatges on es pot veure com es comença l'enderrocament per la coberta (*fig. 75*), i el treball realitzat en aquesta al llarg dels dies (*fig. 76*), en els que les obres van continuant i es van enregistrant veient com desapareixia des de la coberta fins

---

²⁴⁷ Íbidem.

²⁴⁸ Íbidem.

²⁴⁹ Íbidem.

²⁵⁰ *Memòries, 1936 – 1938 – ACBG.*

als peus (*fig. 77*). Trobem altres fotografies en que les obres ja estan més avançades, i hi ha les pancartes dels propietaris dels locals que s'oposaven a l'enrunament (*fig. 78*).

També són interessants les imatges que mostren una fotografia general que ens permet veure les estances que hi havia a l'edifici, i en les quals es pot apreciar l'estructura i les solucions arquitectòniques (*fig. 79*).

Mica en mica, l'arquitectura va anar desapareixent (*fig. 80*), tirant a terra els arcs i les columnes, fins que es podien veure les estructures de les capelles a l'aire (*fig. 81*), quedant una arquitectura mutilada (*fig. 82*), de la que no en quedaria res en pocs dies (*fig. 83*).

Finalment, veiem l'estat de ruïna de la plaça (*fig. 84*), amb les muntanyes de pedra que eren el resultat del que havia sigut una església que formava part de l'urbanisme de Manresa des del segle XIV (*fig. 85*). Al gener i febrer del 1937 encara veiem fotografies de la plaça plena de la pedra que va quedar de l'enderroc (*figs. 86 – 87 – 88*). Totes aquestes runes foren aprofitades per les construccions públiques que es volien dur a terme també pel Comitè Antifeixista (*fig. 89*).

On es trobava l'església, es va ubicar un refugi antiaeri per la Guerra Civil (*fig. 90 – 91*). En aquestes fotografies, es pot veure que el projecte de la plaça de Sant Domènec es va poder dur a terme en part (*fig. 92*), donant lloc al que és avui dia (*fig. 93*).

Per altra banda, trobem el cas d'algunes esglésies que es van reconstruir. La del Carme es va refer sobre el mateix emplaçament que l'església gòtica; mentre que la de Sant Pere Màrtir va ser substituïda per una nova construcció a un altra situació, amb el nom de Crist Rei, l'any 1945 (*fig. 94 - 95*). El nom, fou donat com a expiació de la destrucció del patrimoni eclesiàstic durant la guerra civil que van realitzar els manresans²⁵¹.

---

²⁵¹ “ Era el imperativo de nuestro Excmo. Obispo en fecha memorable, la anterior visita pastoral. “Vuestra Parroquia – decía – debe erigirse a Cristo Rey, como monumento expiatorio de las profanaciones y sacrilegios cometidos en la destrucción de las parroquiales y demás iglesias”. “Manresa”, 24 d'octubre de 1941. <http://www.memoria.cat/franquisme/content/la-construccio-de-lesglesia-de-crist-rei-premsa>

Finalment, només cal esmentar que als anys 1996 – 1997 es van realitzar unes excavacions a la Plaça Sant Domènec²⁵², aprofitant la remodelació que s’hi havia de fer, per tal de poder estudiar l’estructura de la muralla del segle XIV, així com de l’església de Sant Pere Màrtir (*fig. 96*).

---

²⁵² SÁNCHEZ, 1997; VILA, SÁNCHEZ, 2000.

CONCLUSIONS

Hem pogut anar veient al llarg d'aquest treball com el convent de Sant Domènec de Manresa ha tingut una gran importància a la ciutat, des de la seva fundació, passant per l'estada de Sant Ignasi de Loiola, fins la seva desaparició.

Per tal de poder comprendre tot aquest procés i tenir coneixement del convent hem organitzat el treball en dos apartats. El primer apartat desenvolupa la història del convent des del segle XIV fins al segle XVIII a partir de diversos capítols organitzats per segles, i el segon narra la transformació i la desaparició del convent a partir de cinc capítols, cada un tractant els cinc períodes que van provocar els canvis al convent.

El segle XIV era considerat com el segle d'or manresà, de gran riquesa que va potenciar la construcció de moltes esglésies que van canviar el paisatge de la ciutat. En un primer moment però, els pares dominics es van instal·lar a una capella celebrant el culte mentre es construïa el nou convent de Sant Domènec amb l'església de Sant Pere Màrtir. Aquest es trobaria extramurs, allunyat del nucli urbà. La població però, es va agrupar al seu voltant creant una nova barriada, i en el mateix segle, es va construir la muralla tocant el mur del convent i obrint el portal de Sant Domènec.

Així doncs, veiem com el convent de Manresa segueix les constitucions de l'orde, predicant el vot de pobresa amb una arquitectura senzilla i amb austeritat decorativa. Però a mesura que passaven els anys aquests edificis s'ampliaven o es reformaven allunyant-se d'aquest ideal de pobresa. L'augment de nombre de fundacions i del seu patrimoni va provocar que fos necessari organitzar una estructura arquitectònica, amb una església i un claustre al voltant del qual s'ordenaven les estances necessàries, tal i com veiem al convent del segle XIV.

Com hem explicat a la primera part del capítol, l'església del segle XIV seguia la tipologia del gòtic meridional, amb una nau central de quatre trams amb capelles laterals, dues per tram. Aquestes eren cobertes amb volta de creueria, mentre que la nau central fou coberta amb fusta. La capçalera era poligonal

amb cinc capelles perimetrals, i al centre, es trobaria l'altar major. La consagració d'aquesta església es va dur a terme el 22 d'abril del 1438.

Al segle XVI no trobem canvis importants en l'arquitectura, però sí que cal destacar l'estada de Sant Ignasi de Loiola al convent, el qual també va suposar un lloc important per al sant degut als successos que hi va viure, així com també cal remarcar l'encàrrec d'una pintura redescoberta actualment i que continua tenint la importància que va tenir en el seu moment.

Al segle XVII, trobem canvis importants, com el tancament de la nau central mitjançant la volta neoclàssica i les obres d'engrandiment de l'església, ampliant-la un tram més. També es va ampliar la capella del Roser en direcció est afegint un cos cobert cúpula.

Al segle XVIII, trobem la culminació de les obres de la sagristia, així com del campanar, i també la volta del tram del presbiteri. El cor es va adaptar a la nova façana. Aquesta seria llisa amb tres portes i a la central l'obertura estaria tancada amb dues pilastres i a la part superior dins d'un nínxol trobaríem la imatge en pedra de Sant Pere Màrtir.

El claustre fou construït al segle XIV coetàniament amb l'església. Era de planta quadrada amb capelles laterals als costats. Segurament tindria dues plantes. Al cantó nord hi hauria la sala capitular, així com el refetor i els dormitoris. No tenim més constància del claustre fins al segle XVIII, quan es va reformar amb elements neoclàssics. Continuaría sent un claustre de planta quadrada amb les dependències als costats, cada galeria consta de set arcs de mig punt sostinguts per pilars, i són cobertes amb volta neoclàssica, que avui en dia es pot veure a l'estructura que es conserva al Teatre Conservatori.

Gràcies al document del frare Domingo Muixiga, sabem que es va fer una reforma d'un mirador al cantó nord, enderrocant part de la muralla. També es fa referència a una sala prioral a l'ala oest, on també hi hauria una estança on es trobaria la creu de Sant Ignasi de Loiola. Aquestes fonts ens són molt importants per a poder comprendre l'arquitectura del convent al llarg dels segles.

A partir d'un plànol realitzat al segle XIX sabem que al cantó sud hi hauria una estructura en forma de "U", i Barraquer ens diu que al centre del pati hi hauria un pou. Així doncs, l'arquitectura del convent de Sant Domènec es pot conèixer a través de diferents fonts documentals.

Respecte el mobiliari, del segle XIV només tenim constància del retaule que hi hauria a la capella de Sant Bartomeu i Sant Bernat de Claravall, del qual es conserva la taula central on apareixen ambdós sants.

Del segle XV, trobem referències de l'encàrrec del retaule major, però no tenim constància de com podria ser ja que al segle XVII fou substituït pel retaule barroc. Al segle XVI, es realitza l'encàrrec del retaule del Roser, però aquest no en serà el definitiu, el qual es realitzarà al segle XVII. Aquest es va encarregar a Joan Grau, una obra monumental que desenvoluparia els misteris del roser, remarcant el paper de la verge. A finals de segle, es va encarregar una imatge de plata de la Mare de Déu del Roser. També es va realitzar un retaule amb la imatge del Sant Crist que aniria destinat al baptisteri, i també el retaule major barroc, encarregat a l'escultor Josep Quer i al mestre d'obres Francesc Gallobart. Finalment, també es va encarregar el retaule de la capella de Sant Tomàs, i una imatge de plata de Sant Domènec pels administradors de la confraria.

Amb tot això, hem traçat una història de l'arquitectura i del mobiliari del convent de Sant Domènec de Manresa, primera part del treball. Per a realitzar-la la consulta de diversos estudis medievals per obtenir una base sobre l'arquitectura mendicant i l'accés a articles que proporcionessin dades sobre el nostre convent al llarg dels segles ha estat essencial. Gràcies a poder reunir tota aquesta bibliografia que anem trobant especificada al llarg del cos d'aquest treball hem pogut fer una reconstrucció del convent al llarg dels segles que ha donat com a resultat el que s'ha escrit en aquestes pàgines.

La segona part ha tractat la transformació i la desaparició del convent. Aquest cas no és l'únic, sinó que molts convents religiosos van patir les desamortitzacions, exclaustracions, saquejos i destruccions al llarg dels segles XIX i XX. Entrem en un moment de transformacions socials i urbanístiques, amb el desenvolupament de la indústria i una pèrdua de la importància que

tenia l'església, i en conseqüència, del seu patrimoni. La segona part l'hem dividit en cinc capítols, explicant els cinc períodes que van donar lloc a la desaparició del convent.

En el primer ens hem situat al Trienni Liberal, tres anys de conflictes constants que van separar la població entre absolutistes i liberals, veient-se l'església perjudicada per part d'aquests últims. És en aquest moment on trobem la primera desamortització dels béns eclesiàstics. En el cas del convent de Manresa, els eclesiàstics van marxar deixant el convent buit. Amb això, els liberals van aprofitar l'edifici del convent com a caserna i hospital militar, amb l'excusa que aquests no s'haurien d'allotjar més a les cases de la població.

El fet de que fos caserna va provocar modificacions a l'arquitectura del convent. En un document podem llegir la proposta d'enderrocar els envans de les estances per tal de poder obtenir espais més amplis. A més, també es van tapiar els accessos a l'església. Finalment, amb la victòria de Ferran VII i els absolutistes els frares van poder tornar al convent i restablir el culte. També van haver de reformar els desperfectes, com fou el mur que anava des de la cantonada de la capella del roser fins el campanar.

Al 1835, va patir l'exclaustració i la desamortització de Mendizábal. Ja amb la desamortització del Trienni Liberal, l'Ajuntament va aprofitar aquests edificis per donar-los-hi una utilitat pública, i el mateix va succeir en aquesta ocasió. Però després que el convent de Sant Domènec fos caserna militar, el patrimoni del que disposava no era el mateix, veient-se reduït considerablement. Per part de l'Ajuntament, es va evitar que aquests edificis arribessin a ser subhastats per poder-los donar una utilitat pública. Les desamortitzacions comportaven la realització d'inventaris de tots els béns religiosos per tal d'evitar el seu robatori, però el de Sant Domènec no s'ha trobat a la documentació consultada.

Després d'aquesta desamortització, els frares ja no van poder tornar, deixant l'edifici definitivament de ser convent. Gràcies a les descripcions de Barraquer sabem que en el moment de l'exclaustració la creu de Sant Ignasi fou traslladada a una casa particular, que l'orgue del temple fou dut a l'hospital de la mateixa manera que la biblioteca, i que també va desaparèixer la imatge de Sant Pere Màrtir que hi havia dins el nínxol a la façana principal. Amb el

convent sense els frares, fou destinat novament a caserna militar, però l'església continuava celebrant culte.

Després de l'expulsió dels jesuïtes, els quals gestionaven el Col·legi de Sant Ignasi, es va prendre la decisió d'obrir altres col·legis i acadèmies. A partir de la Reial Ordre del 17 de març del 1845, l'Ajuntament va sol·licitar poder establir les escoles d'instrucció pública a l'edifici. Però aquesta no fou resolta fins al 1849, quan es van entregar a l'Ajuntament les claus de l'edifici perquè en tingués possessió.

Per a poder habilitar el convent de Sant Domènec com a escola, es van fer un seguit d'obres de caràcter estructural, però malgrat això, l'edifici encara tenia la funció de caserna. És per això que no es van poder instaurar les escoles, i a més, trobem un altre document que ens fa menció que en el mateix edifici es trobava una fàbrica de fosa de ferro. No és fins al 1855 que trobem la instauració del primer conservatori de música com a "Classe de Música de la Ciutat de Manresa". Als anys 60 tenim referències de la instauració d'escoles a l'edifici, sent la totalitat de la tropa destinada a la caserna del Carme. Es van haver de realitzar obres de caràcter estructural per acabar d'adaptar l'edifici per a aquesta funció.

La desaparició definitiva del claustre del convent però, fou als anys 70, amb el projecte de la construcció del Teatre Conservatori de Música i Declamació. La sala principal del teatre es va construir al pati del claustre, aprofitant l'estructura de l'antiga arquitectura. I tenint en compte la Reial Ordre del 1849, es van destinar les sales que hi havia al voltant de la principal com a escoles de música. El projecte arquitectònic fou de Josep Torras Argullol, començant la construcció al 1876 i podent-se inaugurar l'any 1878, tenint com a referent el Gran Teatre del Liceu de Barcelona. Les obres doncs, foren ràpides però alhora va ser un procés complicat, integrant dins la mateixa construcció el claustre, del qual avui en dia es poden veure alguns elements arquitectònics.

Finalment, al segle XX es va enderrocar l'església de Sant Pere Màrtir. El sentiment anticlerical que hem vist que hi va haver al llarg del segle XIX va donar lloc a l'assalt de les esglésies i a la crema del seu mobiliari litúrgic al 1936. Els actes foren generalitzats a tota Catalunya, i l'església de Sant Pere

Màrtir fou una de les que va patir la seva destrucció. En front aquesta situació, es va organitzar el Comitè de Conservació d'Edificis Públics i Patrimoni Artístic i Cultural, encarregat de recollir els objectes de valor artístic i històric per tal de poder-los guardar a l'edifici del Convent de la Cova de Sant Ignasi. Hem destacat el paper de Lluís Rubiralta i Garriga, qui va escriure tot el que va viure aquells dies a les seves memòries, fent-nos arribar una documentació molt important sobre els fets que van succeir durant aquells anys. De l'església de Sant Pere Màrtir es va salvar el retaule del Roser, la rosassa de pedra gòtica, i altres restes com vuit capitells d'aquesta església i del Carme.

Però no només es va dur a terme l'assalt a les esglésies, sinó que des de les organitzacions obreres i sindicats es va crear el Comitè Revolucionari Antifeixista, que tenia com a prioritat solucionar el problema de l'atur. És per això que es van crear les Brigades d'Atur Forçós, desenvolupant el projecte d'enderrocament d'esglésies de la ciutat. En el cas de l'església de Sant Pere Màrtir, es va enderrocar en la seva totalitat, construint-ne una altra per a substituir-la en un altre emplaçament, sota el nom de Crist Rei. Aquest fou l'únic enderroc amb el qual l'Ajuntament va estar-hi d'acord, ja que volia dur a terme el projecte d'una plaça lliure d'obstacles al centre de la ciutat, tenint la voluntat també d'enderrocar el Teatre Conservatori, però degut a una situació econòmica negativa, es va decidir posposar-ho.

Així doncs, veiem com la segona part s'organitza en diversos capítols que ens expliquen els diferents fets que van donar lloc a la desaparició del convent de Sant Domènec, al lloc del qual avui en dia hi trobem el Teatre Conservatori i la plaça. Per a la realització d'aquesta part, les fonts documentals han sigut molt importants, donant la informació necessària per a poder reconstruir la història d'aquest convent. Però els estudis realitzats sobre aquest període i els diferents conflictes que s'han tractat també han sigut necessaris per a poder donar una visió global i específica d'aquest projecte.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

Fonts documentals

Arxiu Comarcal del Bages (ACBG)

Fons Ajuntament Manresa:

Lligall Casernes

Lligall Desamortització I – II

Lligall Escoles públiques

Lligall Escoles nocturnes i dominicals

Lligall Exclaustració 1835

Lligall Teatre Conservatori

Lligall Tropa a Manresa

Fons Lluís Rubiralta i Garriga:

Memòries, 1936 – 1938

Fons Districte Notarial:

Lligall Manual Pares Predicadors Dominics, I

Lligall Manual Pares Predicadors Dominics, II

Fons Religiosos:

Lligall Confraria de la Mare de Déu del Roser

Arxiu Municipal de Manresa (AMMAN)

Adequació Teatre Conservatori i Instal·lacions, 1992

Expediente de obras de restauración en la parte del pasillo de acceso a la dependencia ocupada por el "OrfeóManresà" en el Conservatorio de Municipal de Música, 30 abril 1969, 5 juliol 1969

Modernización y ampliación salón de actos del Conservatorio Municipal de Música, 20 desembre 1967 – 11 gener 1969

Obra de condicionament dels serveis del teatre Conservatori, planta baixa, expedient número 4101

Obra emergent de les reparacions estructurals de l'edifici Conservatori, 1994

Obres de modificació de la platea del teatre Conservatori, Fase primera, expedient 16/98

Obres de modificació de la platea del teatre Conservatori, Fase segona, expedient 25/00

Projectes de millores a la planta primera. Edifici Conservatori, 1997

Projecte d'exposició obres ordinàries, obres de restauració de la façana del Teatre Conservatori, novembre 1956

Remodelació de sostres i nova coberta de l'edifici del Conservatori, 9/98

Estudis

ALOY BOSCH, Joaquim, *La Guerra Civil 1936 – 1939*, Manresa: Parcir, 1992-1993, V. I

ALOY, Joaquim, GASOL, Pere, SARDANS, Jordi, *Història gràfica de Manresa: La guerra civil (1936 – 1939)*, V. I, Manresa: Ed. Parcir, 1992.

ARNABAT MATA, Ramon, “La desamortització eclesiàstica a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820 – 1823)”, *Estudis d'Història Agrària*, núm. 17, 2004, p. 91 - 114

ARNABAT MATA, Ramon, *Revolució i contrarevolució a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820 – 1823)*, Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 1999

BAJONA OLIVERAS, Ignasi, “La segona ensenyança a Manresa en col·legis i acadèmies de titularitat privada durant l'últim terç del segle XIX”, *Dovella*, núm. 82, hivern 2003, p. 34 – 40.

BARRAQUER I ROVIRALTA, Cayetano, *Las Casas de los religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés i Alabart, 1908, V. I

BARRAQUER I ROVIRALTA, Cayetano, *Las Casas de los religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés i Alabart, 1908, V. II

BARRAQUER I ROVIRALTA, Cayetano, *Las Casas de los religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés i Alabart, 1908, V. III

BARRAQUER I ROVIRALTA, Cayetano, *Las Casas de los religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés i Alabart, 1908, V. IV

BARRAQUER I ROVIRALTA, Cayetano, *Las casas de los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*, Barcelona:Imprenta de Francisco J. Altés i Alabart, 1915, V. I

BARRAQUER I ROVIRALTA, Cayetano, *Las casas de los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*, Barcelona:Imprenta de Francisco J. Altés i Alabart, 1915, V. II

BELLO, Josefina, *Frailes, intendentes y políticos*, Madrid: Taurus, 1997

BOSCH BALLBONA, Joan, *Els tallers d'escultura al Bages del segle XVII*, Manresa: Caixa d'estalvis de Manresa, 1986.

CAMPRUBÍ PLANS, Josep, "Teatres a Manresa", *Dovella*, núm. 63, primavera 1999, p. 23 – 30

CAMPS, Gemma, "Manresa recupera un quadre inèdit de sant Ignasi que va enfrontar jesuïtes i dominics", *Regió 7*, divendres 9 d'octubre del 2015, p. 2-3.

COLL, Josep M^a, "San Ignacio de Loyola y el convento de Santo Domingo de Manresa", *Analecta Sacra Tarraconensia*, V. XXIX, núm. 2, 1956, p. 313 – 343.

ESPAÑOL, Francesca, *El gòtic català*, Manresa: Angle Editorial, 2002

FELIU MONTFORT, Gaspar, *La Clerecia catalana durant el Trienni Liberal*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1972

FOLCH, Artemi, *Aspectes de la desamortització: segle XIX*, Barcelona: R. Dalmau, 1973

FULLANA, Miquel, *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció*, Mallorca, Ed. Moll, 2005

GARCIA CASARRAMONA, Gal·la, *Manresa, recull gràfic 1876 – 1965 – l'abans, el Bages*, Barcelona: Efadós, 2002

GARGANTÉ LLANES, Maria, "Algunes obres al convent de Sant Domènec a Cervera al segle XVIII", *Miscel·lània Cerverina*, núm. 15, 2002, p. 123 – 139.

GASOL I ALMENDROS, Josep Maria, *Parròquia de Sant Pere Màrtir (avui de Crist Rei) de Manresa, Notes històriques (1877 – 1977)*, Manresa: Gràfiques Vidal, 1977

GASOL I ALMENDROS, Josep Maria, *Transformació urbana de Manresa durant el segle XIV*, València: VIII Congreso de historia de la Corona de Aragón, T. II, V. I, 1969.

JOSEPH MAYOL, Miquel, *El salvament del patrimoni artístic català durant la guerra civil*, Barcelona, Col·lecció llibre de butxaca, núm. 36, 1971

L'art gòtic a Catalunya, Arquitectura, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2002, V. I

L'art gòtic a Catalunya, Arquitectura, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2002, V. II

L'art gòtic a Catalunya, Arquitectura, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2002, V. III

LLORENS CONCUSTELL, Concepció, “La desamortització de Mendizábal a Manresa”, *Miscel·lània d'estudis bagencs 2*, Manresa: Centre d'estudis del Bages, 1982, p. 87 – 100

LLORENS CONCUSTELL, Concepció, “Les entrades dels Carlins a Manresa, el 1872 i el 1874”, *Miscel·lània d'estudis bagencs 4*, Manresa: Centre d'estudis del Bages, 1985, p. 53 – 60

MALÉ, Gemma, “El retaule de Sant Pere Màrtir de Verona: Un instrument de propaganda dominicana”, *Porticvm, revista d'estudis medievals*, núm. 2, 1996, p. 47 - 63

Manresa medieval: història, art i cultura a l'edat mitjana, Manresa: Amics de l'art Romànic del Bages, 2001.

MARQUÈS, Josep Maria, “Exclaustració i exclaustrats”, *Revista de Girona*, núm. 113, 1985, p. 12 – 16.

OLIVERAS SAMITIER, Josep, “Etapas de la industrialització manresana del segle XIX”, *Miscel·lània d'estudis bagencs 4*, Manresa: Centre d'estudis del Bages, 1985, p. 75 – 83

OLIVERAS SAMITIER, Josep, “La ciutat de Manresa en començar el segle XIX”, *Miscel·lània d'estudis bagencs 2*, Manresa: Centre d'estudis del Bages, 1982, p. 103 – 121

OLIVERAS SAMITIER, Josep, “La transformació de Manresa al segle XIX”, *Dovella*, 1982, núm. 6, p. 32 – 39.

ORTOLL MARTÍN, Ernest, “Algunes consideracions sobre l'església de Santa Caterina de Barcelona”, *LocvsAmoenvs*, núm. 2, 1996, p. 47 – 63.

PADULLÉS PLATA, Jofre, “Violència Sagrada”, *Dovella*, núm. 101, tardor 2009, p. 36 – 38.

Liceu, un espai per a l'art, Barcelona: Fundació Gran Teatre del Liceu, 1999

PONS AGULLÓ, Jaume, *Manresa: 1885 – 1935: cinquanta anys d'història gràfica*, Manresa: Centre Excursionista de la Comarca del Bages, 1983

PORTET PUJOL, Joan, “L'exclaustració de religiosos de l'any 1835”, *Ausa*, XXI, 151, 2003, patronat d'estudis osonencs, p. 29 – 49

SÁNCHEZ CAMPOY, Eduard, *Memòria de la intervenció realitzada a la Plaça Sant Domènec de Manresa, Campanyes 1996 – 1997*, Manresa, Ajuntament de Manresa, 1997.

SARRET I ARBÓS, Joaquim, “El teatre conservatori”, *Patria*, IX, 2921 (8 de novembre), 1928, p. 1

SARRET I ARBÓS, Joaquim, “Fragments de la història de Manresa. consagració de l'iglèsia de Sant Pere Màrtir”, *La Covadonga catalana*, I, 13 (11 maig), 1901, p. 4 –5.

SARRET I ARBÓS, *Història de Manresa. Anys 1814 – 1827*. AHCM – III /87.

SARRET I ARBÓS, J., *La capella de Ntra. Sra. Del Roser i els Frares Predicadors de Manresa*, 1933. AHCM – II /78.

SARRET I ARBÓS, Joaquim, “La confraria del Roser”, *Revista Mariana*, XIV, 164 (novembre), 1930, p. 75 –76.

SARRET I ARBÓS, Joaquim, *Monumenta històrica V. II: Manresa en la guerra de la independència 1808 – 1814*, Manresa: Imprenta y encuadernaciones de San José, 1922.

SARRET I ARBÓS, Joaquim, *Monumenta històrica V. III: Història de la indústria del comerç i dels gremis de Manresa*, Manresa: Impremta i encuadernacions de Sant Josep, 1923.

SARRET I ARBÓS, Joaquim, *Monumenta històrica V. IV: Història religiosa de Manresa, iglésies i convents*, Manresa: Impremta i encuadernacions de Sant Josep, 1924.

SARRET ARBÓS, Joaquim, *Noticiero – guía de la muy noble, muy leal y benéficaciudad de manresa*, Manresa: Impremta i encuadernacions de Sant Josep, 1995

SARRET I ARBÓS, Joaquim, “S. Domingo y el convent e iglésia de Predicadors de Manresa”, *Revista Mariana*, V, 54 (agost), 1921, p. 57 –58.

SEGARRA PIJUAN, Joan, *Manresa i Sant Ignasi de Loiola*, Manresa: Gràfica Bausili, 1990

SITJES MOLINS, Xavier, “Dades referents a obres artístiques medievals (I)”, *Dovella*, núm. 93, primavera – estiu 2009, p. 18 – 20.

SITJES MOLINS, Xavier, “Retaules desapareguts, inèdits”, *Dovella*, núm. 39, octubre 1991, p. 32 – 38.

SITJES MOLINS, Xavier, “Retaules desapareguts, inèdits (II)”, *Dovella*, núm. 43 – 44, desembre 1992, p. 57 – 61.

SOLER MARCH, Leònci, *Manresa en 1710 y 1711, Còdecs inèdit del P. Fra Domingo Muxiga*, Manresa: Impremta y encuadernacions de Sant Josep, 1912.

TORRAS CORTINA, Miquel, “El llibre a les esglésies i monestirs de Manresa al segle XIV”, *Dovella*, núm. 102, 2009, p. 5 – 13.

TORRAS, SERRA, Marc, “Els 60 primers anys de teatre, actes i concerts al Teatre Conservatori”, *Dovella*, núm. 113, 2013, p. 5 - 11

TORRAS SERRA, Marc, “La construcció de la capella de Sant Domingo del monestir dels Predicadors de Manresa”, *Amics de l’Art Romànic del Bages, Butlletí de divulgació i informació*, núm. 101, gener – febrer 1996, p. 541 – 547.

VILA, Josep Maria; SÁNCHEZ, Eduard, “Sant Domènec: Arqueologia al cor de la ciutat”, *Dovella*, núm. 67, primavera 2000, p. 34 – 40.

VILAR, Josep Maria, “Antecedents i orígens del Conservatori Municipal de Música de Manresa”, *Dovella*, núm. 26, 1988, p. 15 – 19.

VILAR, Josep Maria, *Un projecte de Conservatori Municipal a mitjan del segle XIX*, Barcelona, Recerca musicològica VIII, 1988, p. 207 – 217.

VILLANUEVA, Jaime, *Viage literario a las Iglesias de España*, València: Imprenta de Oliveres, 1821, V. VII

VIRÓS, Lluís, “Teatre Conservatori”, *Elpoudelagallina.cat, Revista manresana d’informació i opinió*, núm. 303, novembre 2014, p. 32

Bibliografia online:

5 raons per dir no a l’enderrocament del Teatre Conservatori, manifest publicat el 6 de març del 2014.

<https://conservemelteatreconservatori.wordpress.com/2014/04/06/5-raons-per-dir-no-a-lenderrocament-del-teatre-conservatori/>

CAMPS, Gemma, *El futur del Conservatori es debat entre raons del patrimoni, urbanístiques i sentimentals*, article publicat al Regió 7, 9 de maig del 2014.

<https://conservemelteatreconservatori.wordpress.com/2014/05/09/regio7-9514-el-futur-del-conservatori-es-debat-entre-raons-de-patrimoni-urbanistiques-i-sentimentals-la-comissio-pro-teatre-demana-anar-a-votar-per-no-fer-la-pena-uitanta-anys-a-la-picota/>

CAMPS, Gemma, *Substituir el Conservatori per un espai comercial ja és una realitat en el pla d'ordenació*, article publicat al Regió 7, 1 de juny del 2013.

<https://conservemelteatreconservatori.wordpress.com/2013/07/08/el-nou-pla-urbanistic-de-manresa-proposa-un-espai-comercial-al-conservatori/>

El salvament de la Seu de Manresa, l'any 1936

<http://www.memoria.cat/laseu/>

MORROS, Joan, *Hi ha moltes raons per conservar el Conservatori*, article publicat al Regió 7, 9 de maig del 2014.

https://conservemelteatreconservatori.files.wordpress.com/2014/05/morros_9_5_2014.jpg

Museu Comarcal de Manresa, web

<http://www.museudemanresa.cat/>

TORRAS GARCIA, Ignasi, *El teatre Conservatori en blanc i negre*, article publicat al Pou de la Gallina digital, el 13 de setembre del 2013.

<http://www.elpou.cat/noticia/1127/teatre/conservatori/blanc/negre>

VIRÓS, Lluís, *Patrimoni salvat: el teatre Conservatori*, article publicat a El Pou de la Gallina, el 27 de novembre del 2014.

<http://www.elpou.cat/noticia/1769/patrimoni/salvat/teatre/conservatori>

ANNEX DOCUMENTAL

**Inventari del argent de preycadors manat fer per los Concellers per
absentia de frares l'any MDXXXII. Manual Pares Predicadors Dominics, I -
ACBG**

Primo una gran creu ab sis ymages al peu ab sis corones y tabernagles y ymages de nostra dona y Sent Johan y un pelica ab un latzer al peu del Jesús e uns perit y en l'altra part nostra senyora del roser.

Set grans ab sinch roses y Sent March y altres quatres evangelistes d'argent daurat.

Item una custodia ab dos angels ab dos ales cada angel ab lo vericle, y una vera creu ab vuit perles y un crucifixi d'argent.

Item una vera creu feta amb dos peses d'argent daurat ab XI perles ab sinch pedres.

Item una corona de la verge marya complida ab set pedres d'argent.

Item una diadema del Jesus d'argent daurada.

Item un reliquiari de Sent Gregori i Senta Magdalena ab sis perles ab dues coronetes d'argent una sobre altre encapsat en un cristall.

Item un calser de la misericordia ab patena y nostra senyora y Sent Francesch daurat pintat en dita patena d'argent sobre daurat.

Item un altre calser sobre daurat d'argent ab sa patena de la verge marie del roser.

Item un calser d'argent del convent blanch ab sa patena.

Item un reliquiari de Sent Domingo ab punxes d'argent ab una veta.

Item una coneya dor tirat ab tres plafons sens cascavels.

Item una coneya perge de valut negre caps d'argent sis plantos.

Item una coneya de perge vermel ab sos caps dargent tres plantos y un cascavel.

Item un sinyel dor torat.

Jacobus Domenech presbiter.

2

Document de l'Ajuntament al govern per sol·licitar l'anul·lació de la venda dels convents. Desamortització I – ACBG.

El Ayuntamiento de Manresa al elevar por conducto de VE al Gobierno de SM en 4 setiembre de este año, la reverente exposicion a que se refiere el atento oficio de VE del 3 corriente, deseoso ante todo de evitar que se consumase la venta de los Conventos que solicita para objetos de utilidad publica, no detuvo en enumerar y explicar las diferentes razones que apoyan su demanda, ni menos los antecedentes que han mediado en este asunto: Era demasiado urgente el que se suspendiese la enagenacion de estos edificios para que perdiese tiempo precioso en reflexiones.

Ante todo debe hacer presente esta Municipalidad con la franqueza que la expropia, que en 1842 pidió al Gobierno estos Conventos para iguales objetos, pero debe confesar que solo lo hizo para cumplir lo que creía en deber, no contando con obtener como no obtuvo, el menor resultado. Regia entonces los destinos de la Nacion el hombre cuyas funestas disposiciones llora con otras ciudades la Capital del Reyno, y no hubiera sido consecuente el bombardeador de Barcelona, si hubiese protegido la conservacion de estos edificios y los preferentes objetos a que la Ciudad de Manresa piensa destinarlos.

Este Ayuntamiento al pedir dos de estos Conventos para Cuarteles, almacenes de viveres y militares, ha tenido a la vista que en lo que llevamos transcurrido de este siglo ha presenciado la actual generacion tres guerras todas desastrosas para esta Ciudad, situada por su desgracia en el que ha sido Teatre siempre de los acontecimientos. En la primera la de la Independencia, vió quemados casi todos sus edificios por la Saña que produjo en los invasores

la decisión de los leales Manresanos y en las dos ultimas, ha visto desaparecer una buena parte de sus intereses y a muchos de sus hijos, victimas de nuestras discordias civiles. El simple recuerdo de tantas desgracias, que no pueden fácilmente olvidarse, y las circunstancias que nos han rodeado las cuales han visto repetirse con una frecuencia que espanta, las conspiraciones contra el Gobierno de SM que han obligado a las autoridades en todos los puntos a tomar las mayores precauciones, han inducido a los individuos que forman esta Corporacion a pedir la conservacion de estos edificios, que tan utiles han sido en las pasadas guerras que lo son actualmente y pueden serlo todavia, aun en tiempo de paz, a juicio del Exmo Sr. Capitan General de este distrito que se dignó recomendar a SM la mencionada exposicion.

Tambien he tenido presente el Ayumto. que en esta ciudad de población bastante numerosa, pues excede de 12752 almas se necesita dar mayor extencion a la educación del sexo débil, y que exceptuando el Hospital no hay un solo establecimiento de beneficencia, únicamente por falta de edificio, pero no carece de recursos la ciudad para plantearlos.

¿ Y es posible que el gobierno de SM prefiera el pequeño interés que podrá resultar la Nacion de la venta de los conventos, a la surte de un numero de jóvenes que con su proteccion podrán obtener los beneficios de una educación que las convertirá con el tiempo en buenas madres de familias y a la de tantos infelices que hallando un asilo en su miseria y desamparo, bendecirán al que las proporcione tamaño beneficio. No lo espera el Ayuntamiento. De la ilustración y filantropía de los que en el dia tienen la honra de merecer la confianza de SM para bien de nuestra patria.

Este Ayuntamiento sin embargo desea conciliar en lo posible todos los intereses. La falta de recursos en que se halla le ha privado del gusto que lo hubiera tenido muy grande en ello, de presentarse al gobierno de SM ofreciendo el valor de los expresados edificios, y contribuir de este modo a la Amortizacion de la deuda, pero ya que esto no le sea asequible, deseara que se le cediese gratuitamente el Convento del Carmen para Cuarteles y almacenes militares para cuyo objeto no hay en la ciudad otro edificio ni publico ni particular que sea apropósito, y el de Santo Domingo para un

establecimiento de educacion de niñas o casa de beneficencia que todo hace mucha falta, cediendo el Ayuntamiento el valor en remate de la expresada finca reducido el papel con que ha de pagarse a dinero según la cotizacion de la bolsa de Madrid del dia que fije el gobierno a la parte necesaria de un credito que tiene liquidado a nombre de la Admon. Del Hospital Civil, por estancia de militares enfermos.

Que es cuanto se ofrece a este Ayuntamiento informar a VE en contestación a su estado oficio, omitiendo hacer otras reflexiones que se desprenden de las razones y proposiciones expresadas, porque espera que no se ocultaran a su superior ilustración y que con ellas se servirá robustecer las que acaba de esponer. Manresa, 22 enero de 1845, Exmo Señor Jefe Superior Político de la Provincia de Barcelona.

3

Expediente de inventarios de las Iglesias del Carmen, San Francisco y San Domingo de Manresa. Exclaustració 1835 – ACBG.

4 marzo 1835.

En la ciudad de Manresa a los dos dias del mes de agosto del año mil ochocientos treinta y cinco el Muy Reverendo Don Jose Guniguer, Pro. En sagrada teología y leyes Doctor Dean de dicha ciudad y su partido, en lo espiritual y temporal oficial por el Muy Illtre Cavildo de la dicha Iglesia de Vich la Sede Episcopal bacante: Habiendo recibido dos oficios del Caballero Gobernador de esta ciudad el uno del dia treinta del mes anterior y el otro de fecha de este dia dirigida al Sr Dean que lo es el Dr D Ignacio Oms, quien por su indisposición los ha pasado asi Reverencia para su ejecucion y cumplimiento con los cuales se le encarga que poniéndose de acuerdo son los respectivos prelados de los Conventos de PP Dominicos Minimos y Carmelitas de esta ciudad para el caso en que abandonaran los Conventos se haga cargo su Rva con las debidas formalidades i intervencion de los mismos y mediante inventarios de que se le pase un ejemplar de los basos sagrados ornamentos y demás objetos dedicados al culto que depositara en el paraje que estime

conducente, entregándose igualmente de las iglesias cuyas llaves recogerá y conservara hasta que otra cosa se resuelva, por ante mi el sufra escribano dijo que debia mandar como manda que se muestren dos oficios originales por cabeza de estas diligencias que se cumple y egecute lo que en ellas se previene a cuyo fin se pase inmediatamente a los anunciados tres conventos para la practica de diligencias medicadas, que por este su anto asi lo probé manda y firma de que doy fe.

Dr. Jose Quinquer Pbro Por Comision del Vice-Dean.

En virtud de lo mandado en el anto que precede quedan insertados los dos oficios originales que en el mismo se expresan. Doy fe. Cayetano Mas.

[...]

En la misma ciudad de Manresa y dia tres de agosto del año mil ocho cientos treinta y cinco el muy Rdo Dr D Josep Guniguer Pbro D Dean se ha conferido junto conmigo el intro escribano en la Casa de D Juan Enrich donde se hallaba el P Lector Juan Magriña Prior del convento de PP Dominicos de esta ciudad vestido de sacerdote secular a quien ha manifestado los dos oficios del Cabellero Governador de esta ciudad que van por la cabeza de estas diligencias y en virtud de los cuales debe incorporarse mediante Inventario de las cosas pertenecientes al culto. Lo que dho Rdo Magriña ha contestado no hallarse su convento e iglesia en el caso que previenen dos oficios, pues que el y parte de los religiosos de su convento estan en animo de permanecer en esta ciudad y si puede ser cuando no haya inconveniente en su convento como lo tienen manifestado al Caballero Gobernador en oficio del dia de ayer en contestación al que dho sr siendo el infro elegido por presidente del convento de PP Predicadores de esta ciudad de Manresa conforme a las leyes de dha orden dio en contestación al oficio que anteayer VS se sirvió dirigir, que no es mi animo pasar a otro convento de la orden sino permanecer en esta ciudad.

En su vista el Rdo D Dean ha suspendido las ulteriores diligencias y ha pasado inmediatamente juno conmigo el infro escribano a manifestar verbalmente al Caballero Goberador D Jayme Carbó la antecedente respuesta del P Prior de Dominicos quien dijo: que sin el menor perjuicio del derecho del P Prior y su

comunidad y solo a presencion por las circunstancias del dia conviene que no se celebran actos de Comunidad y que la Iglesia por ahora este cerrada y las llaves a disposición de su Ra el Sr D Dean tomando inventario de lo que en vista en la Iglesia y Sacristia y de comun acuerdo en atencion a que el convento a la actualitat sirve de cuartel han dispuesto que queden cerradas con pared de calicanto las puertas y toda comunicacion que el convento tenga con la Iglesia y sacristía para que estas queden del todo separadas.

Y habiéndose comunicado esta disposicion del Caballero Gobernador al P. Lector Juan Magriña y conformándose a ella con salvedad de sus derechos ha encargado a los Pares Alevi Sacerdota y Enrich dia como que disponer que se cierran todas las puertas y comunicaciones de la iglesia y sacristía con el convento entregando después las llaves al Rdo Dean lo que inmediatamente se ha practicado pasando a la Sacristia y Iglesia del citado convento donde se han encontrada las cosas siguientes.

Unas comodas grandes de Nogal vacias. Una alasena grande de alamo vacia dos cuadros de dos Srs Obirspos otro de la anunciata sin guarnicion y otro de Sto Tomas.

Una mesa pequeña unos estatuas oalasena larga para colocar los misales dos bancos esaños una escritorio de nogal tres ternos el uno colorado el otro morado y el otro blanco los radios de un veriegle de oja de lata algo malbatados.

En la iglesia

En el altar mayor el ara las sacras un faristol dos candeleros pequeños de bronce y un guadamasil en lugar de manteles dos bancos con espaldas a un lado y otro de la tarima. En el altar de Sto Tmas el ara un crucifijo las sacras un faristol dos candeleros y un guadamasil. En esta capilla hay reja de hierro.

En el altar el Eccehomo el ara un crucifijo las sacras dos candeleros y un faristol.

En el altar de Sn Lucian al ara un crucifijo las sacras dos candeleros un cuadro de virgen y dos bancos esaños.

En el altar de la Virgen de gracia el ara un crucifijo las sacras y dos candeleros con un guadamasil.

En el altar de St Jacinto el ara un crucifijo las sacras dos candeleros y un faristol.

En el altar y capilla de la virgen del Rosario el ara sin crucifijo las sacras dos candeleros un faristol dos bancos escaños una reja de hierro que esta cerrada con llave que se crea la tendrán los administradores de la Cofradia como y tambien de la Sacristia de dha Capilla en la que se han recogido algunas imágenes.

Un Sto Cristo con reclinitorio debajo el coro.

El maderamen ó armazón del timido.

En el altar de la Virgen de misericordia no existe cosa alguna y la imagen dicen estar custodiada en la Sacristia de la Capilla del Rosario.

En el altar de Sto Domingo el ara las sacras dos candeleros faristol y un guadamasil dos bancos escaños que son de la Cofrasia con un poco de cera y un armario con una caja donde esta custodiada la bandera cuyas cosas son de la Cofradia.

En el altar de Su Maqui el ara un crucifijo las sacras dos candeleros un faristol y un guadamasil dos bancos escaños con reja de hierro.

En el altar de Sta Rosa el ara un crucifijo las sacras dos candeleros y un faristol. Ocho confesionarios diez bancos con respaldo el uno de ellos con divisiones un faristol de preportatil.

En el Coro:

El servil o faristol grande con un crucifijo los asientos para los religiosos un rollo de campanillas el organo corriente una campanita a la puerta de la sacristía para señalar corando salen las misas dos campanas en el campanario.

Preguntando el Rdo D. Dean donde existian los vasos sagrados ornamentos y demás cosas pertenecientes al culto de que se servia antes la

Iglesia del citado convento han contestado los dos Religiosos que algunos imágenes como han dho y otras cosas según y presumen se hallan para mayor seguridad en la sacristía de la Capilla del Rosario, y que lo demas según tienen entendido se había extraído a prevención por el P Cornet Procurador con permiso del prelado para tenerlo custodiado fuera del convento en las actuales circunstancias.

En este estado observando el Sor D. Dean que las existencias son de poco valor y que en ningún punto puedan custodiarse mejor que en la Iglesia y Sacristia donde se hallan, ha dispuesto que quedan en deposito en los mismos sitios quedando en poder de su Ra las llaves formando una para la puerta foránea de la Iglesia que quedaría en poder de su Ra respeto de estarse cerrando con pared de calicanto todas las demas puertas y comunicaciones que tenían la Iglesia y Sacristia con el convento.

Dr. Jose Ginguier, por Comisión del D Dean. Cayetano Mas.

4

**Queixa dels veïns respecte l'obertura del carrer Nou de Sant Domènec.
Teatre Conservatori – ACBG.**

Los infrascritos y propietarios y vecinos de esta ciudad a VS con el debido respeto exponen que ha llegado a su noticia de que se trata de abrir una calle media que partiendo de la de Urgel y frente a la de S. Tomás Aragonés vaya a desembocar á la Carretera de Cardona.

La obra que nos ocupa VS ya se mire bajo el punto de vista de los intereses publicos que indudablemente deberian invertirse para su construccion y conecuyente indemnizacion de los terrenos que se expropia sea ya se mire por la parte de ser mas beneficioso al publico en general, es perjudicial bajo todos conceptos, si se juzga con la debida imparcialidad.

¿Que utilidad publica puede reportar la apertura de la calle media que se trata de abrir? Ninguna, porque mas bien que utilidad, en matar el resto de la calle y conecuyente parte de ciudad de Valldaura por la poca o ninguna concurrencia

que en ella se notaria, quedando de esta manera privados se solo los industriales si que tambien los propietarios de aquella parte de ciudad. Gentes que antes se notaba en dicha calle que daba vida a los primeros y por consecuencia proporcionava inquilinos y con esta utilidad a los segundos. Si de tanta utilidad publica hubiera sido, ¿ No se abria llevado a efecto en las diferentes veces que se ha intentado, y nunca conseguida?

Aora bien los perjuicios al presente experimentan los propietarios e industriales de dicha parte de ciudad y calle de Urgel por razon de la carretera transversal que desde la de Cardona dirige a la de Sielo por la falta de conveniencia a los que experimentaran si se lleva a cabo la apertura de la indicada calle media, vendrian a ser el natural abandono por parte de sus habitantes de la misma que en consecuencia perjudicados los propietarios de fincas de la referida calle.

Los recurrentes confían que VS con el paternal celo que en favor de sus administrados le distingue y caracteriza, se dignara atender a su humilde pretension derechando el proyecto insinuado de la apertura de la media calle mencionada, y dan el competente permiso a los propietarios que deben construir edificios en aquella.

En estos conceptos pues y habida conocida racion a lo espuesto.

A VS respetuosamente suplican suspender la apertura de la mencionada calle me dia que partiendo de la de Urgel vaya a derrumbar a la Carretera que dirige a Cardona, y al contrario dar permiso a los propietarios de las casas que deben construirse en aquel punto a fin de poder con dichas construcciones proporcionar trabajo a los muchisimos obreros que carecen de el pues que no sea guarda mas que el permiso de VS.

Gracia que con justicia esperan merecer del recto proceder y justificacion de VS.

Manresa, 6 noviembre de 1869.

Pedro Jovturvi Miguel Masana.

**Bases per a la construcció d'un conservatori a la ciutat de Manresa,
Manresa, impremta abadall, plata del olmo, núm. 2. Teatre Conservatori –
ACBG.**

La junta nombrada por los concurrentes a la sesión general de firmantes para la construcción de una escuela de conservatorio de música y declamación celebrada el treinta del pasado abril, en la imposibilidad de pasar al domicilio de cuantos desearan prenda parte a una obra de interés general para esta ciudad, y deseosa de que así los suscritos como los que desean suscribirse hasta el día 15 de julio, plazo que se ha fijado para dar término á la suscripción, puedan verificarlo con pleno conocimiento de causa y sepan por lo que se han comprometido; acordó la impresión de las bases bajo las cuales quedó constituida la sociedad, y su repartición, á fin de que llegue á conocimiento de todos. De este modo los suscritos podrán conservar en su poder dicho documento, los que suscritos no hayan manifestado el número y clase de acciones porque se suscribieron, podrán durante dicho plazo espresarlos, y los que desean suscribirse hacerlo en igual forma al pasar la comisión ó el encargado que haya repartido las espresadas bases, á recogerlas, si como no espera la Junta no las aceptaran los últimos.

Pasado el día 15 citado, quedará terminado el plazo para admitir nuevos accionistas, y los que suscritos no hubiesen espresado el número y clase de acciones porque firmaron, se entenderá lo hicieron solo por una de primera clase.

Manresa, 26 de junio de 1876.

La Junta.

Manresanos:

La importancia, agricultura, comercio é industria de esta ciudad y su numeroso vecindario, viene clamando sin cesar, la construcción de un conservatorio que al par que sirva de escuela moral dó puedan estudiar prácticamente las clases que por su posición no les es posible hacerlo de otro modo, evite que se

contraigan hábitos que puedan perjudicar, no solo el estado moral é intelectual y los intereses de aquellos que los hubieran tal vez contraido por la falta de tan útil escuela, si que trastornos sin cuento al buen nombre y cultura de esta ciudad.

Varios son los ayuntamientos que convencidos de la necesidad de dicha escuela, han hecho lo posible para su realizacion, alguno de ellos solicitó y obtuvo la autorizacion indispensable para llevarlo á efecto en el patio de las escuelas de Sto. Domingo y terrenos contiguos, pero hasta el presente sin resultado práctico, á pesar del sin número de personas que con su apoyo, secundaban los deseos del municipio, que no eran otros que el suyo propio y el general de la poblacion, sin duda porque se han venigo una tras otra circunstancias especiales que lo han impedido.

Hoy podemos disfrutar del beneficio de la paz, hoy que han pasado aquellas circunstancias y existen otras que pueden favorecer la pronta i económica construccion de la obra hoy que haiendo eco del camorós general, se convocaron por nuestra autoridad una reunión al objeto y se nombro una comision que redacte y proponga las bases, con las que piensa llevar a efecto, no es dudoso asegurar que con otras ocasiones con las que se ha intentado, serán secundados los deseos de la comision nombrada que, no son otras que los de dotar a su ciudad de una de las obras que les falta, de colocar a la altura i nivel que le corresponde, i en una palabra, de crear una escuela donde poder estudiar las costumbres pasadas y presentes, donde la moral brille por su excelencia, donde la familia pueda aprendres sanes màximas, donde el arte de la música y las declamaciones se perfeccionen y den el trato y sociedad pueda obtener la unión, fraternidad y acorde entre todos los ciudadanos, base de bienestar y prosperidad general.

Bases:

1ª: el conservatorio se constituirá en el patio y terrenos contiguos de las escuelas de Santo Domingo, el local por el que se cedió al Ayuntamiento para otros objetos de utilidad comun, para real orden de cuatro de mayo de 1849, según consta de la escritura de posesion de 23 de junio de dicho año, autorizada per el escribano de esta ciudad D. Frnacisco de Asis Mas y Mateu y

registrada en el oficio de hipotecas al folio 167 del libro 3ero en 25 del propio mes y año, y en otras disposiciones posteriores.

2ª: Se formará una sociedad por medio de acciones, las que se subdividirán en tres clases, á saber: = Primera = de valor cincuenta duros. = Segunda = de valor cuarenta duros, y Tercera, = de valor treinta duros. La 1ª dará derecho al uso y disfrute de un sillón de primera clase, en todas las funciones líricas ó dramáticas que se den en dicho conservatorio, á poder entrar en ellas por la mitad de precio que se fije como entrada general y á tener preferencia por sus localidades los accionistas á los que no lo sean en todas las funciones que en él se verifiquen. La 2ª dará iguales derechos en un sillón de segunda clase, y la 3ª iguales en un sillón de tercera clase.

3ª: Los que se suscriban por seis acciones tendrán opción á un palco de primera, segunda, ó tercera clase cuando los haya, según sea la por que se hayan suscrito, cuya repartición al igual que la de localidades, se hará por sorteo, antes de la primera función, en junta general y pública de accionistas.

4ª: Si no hubiese bastante número de palcos, serán preferidos los que tengan mayor número de localidades y lo soliciten á los que tengan menor número, al igual que si verificado el sorteo sobrasen palcos, en la inteligencia que ningún palco se cederá por menor número de seis acciones.

5ª: Los títulos de accionista serán transferibles, debiendo constar en ellos sus nombres y apellidos, y manifestar su traspaso á la secretaria ó intervención cuando se verifique, sin cuyo requisito, no tendrá fuerza ni valor, ni será reconocido el nuevo accionista.

6ª: El pago de las acciones se hará en las épocas, plazos y cantidad que fije la Junta que se nombrará.

7ª: Los precios generales de localidades y entradas se fijarán de acuerdo entre la citada Junta y empresa, á fin de que guarden relación con las obligaciones y derechos de los accionistas.

8ª: El accionista que habiendo satisfecho uno ó mas plazos, dejase de satisfacer los demás, pierde sus derechos y lo satisfecho, si al mes de requerido para el pago, no lo satisficiera.

9ª: La Junta fijará el número de los accionistas necesarios para la construccion del conservatorio y la diferencia de precio en las acciones comenzada la obra, si no son accionistas los que dentro del número solicitaran acciones.

10ª: Las entradas para los accionistas son intrasmisibles por ser personales, perdiendo su derecho el que así no las use.

11ª: reunido el número que la comision considere bastante, se convocará junta general de todos los suscritos para el nombramiento de la Junta definitiva que dirija y administre los intereses de la sociedad, con arreglo al reglamento que se propondrá á la general para su aprobacion tan luego como esté redactado, á la que dará cuenta de lo demás practicado, interin no rija dicho reglamento.

12ª: Si en la primera reunion no hubiese la mitad mas uno de los suscritos, se convocará segunda, en la que se resolverá, sea el que fuere el número de los concurrentes.

13ª: La Junta nombrada deberá solicitar del Ilustrisimo Ayuntamiento, la cesion del local citado, para destinarlo á costas de la sociedad, a los fines para que fue cedido, y el nombramiento de un interventor que formará parte de la Junta, á fin de que tenga el municipio conocimiento de la inversion de los fondos, cumplimiento de lo prometido y representaciones que se verifiquen.

14ª: La Junta citada deberá nombrar al censor que deba examinar las producciones que deseen ponerse en escena, á fin de que sea el conservatorio como debe, escuela de moral.

15ª: Terminado este, de sus beneficios seirán amortizando las acciones, hasta su completo número, conseguido lo que, se entregará el local con todas sus dependencias y accesorios al Ayuntamiento como representante de la ciudad.

Manresa, cuatro de abril de mil ochocientos setenta y seis.

Carta d'una queixa dels veïns respecte l'incompliment de la Reial Ordre del 1849 per part de l'Ajuntament amb la construcció del Teatre Conservatori . Teatre Conservatori – ACBG.

Los infrascritos vecinos de esta Ciudad a VS respetuosamente acudimos para reclamar contra un hecho que aparte de los notorios inconvenientes de diferentes clases que consigo trae, acude en su humilde opinion, del gravisimo defecto de no resumir siquiera aquellas condiciones mas precisas que hubieran de legitimarlo. Nos referimos a la cesion en usufruto hecha por ese Ayuntamiento a una Sociedad particular del que fue convento de Sto Domingo de esta Ciudad para establecer en el un teatro bajo el nombre de "Conservatorio de música y declamación".

No se ocultará seguramente a la ilustracion de VS que el primer requisito esencial para la eficacia de dicha cesion era sin genero de duda que el Ayuntamiento tuviera facultades para destinar a teatro aquel edificio que hasta el presente ha venido utilizándose para escuelas de instruccion publica ¿Tenia, pues, el Ayuntamiento tales facultades? Los recurrentes creemos que no, y fundamos esta muestra creencia en el titulo mediante el cual vino el Ayuntamiento a constituirse poseedor del predio que hoy cede en usufruto y cuyo titulo es precisamente el mismo que invoca al otorgar semejante cesion.

En efecto, por Real Orden de 4 de junio de 1849 tal es el título á que acaba de aludirse hizo el estado cesion a ese cabildo municipal del edificio – convento de que se trata con el preciso, y especial objeto de establecer en él escuelas de instruccion pública. De ahí se sigue que no es posible darle otro destino sin contrariar lo prevenido en dicha Real Orden y sin comprometer con ello muy seriamente uno de los derechos por esta Ciudad adquiridos, en cuya conservacion nos hallamos todos sus vecinos directamente interesados. Tal es, pues, lo que se hace destinando el edificio en cuestion para teatro.

Quizás se habrán querido obviar tamaños inconvenientes y se habrá creido satisfacer á las condiciones de la precitada Real Orden, llamando el tetre, con mas dissimulo que propiedad, "Conservatorio de Música y Declamación". Sin

embargo muy bien comprenderá VS que esto no basta para el indicado objeto. El nombre es aquí lo de menos, lo principal, lo que mas importa es la esencia de la cosa; y col-locada la cuestion en este terreno, no puede haber duda de que lo que se proyecta es ni mas ni menos que con teatro público, pues además de ser este el nombre con que en el lenguaje no figurado constantment designa y hasta el que se emplea en algun punto de la escritura por medio de la cual se ha realizado la cesion o traspaso, acaban de convèncer de la verdad de nuestro aserto las mismas bases o condiciones con que se ha hecho la concesion, toda vez que en ellos se habla de funciones públicas puestas en escena, de locales reservados al Ayuntamiento para presenciar dichas funciones de salones para reuniones y bailes y de otras cosas por el estilo que revelan muy claramente el proyecto de un teatro, por mas que a este se haya dado en llamarle “Conservatorio de Música y Declamación”. Luego si un teatro y no una escuela de instruccion pública constituye el verdadero objeto de la cesion otorgada por el Ayuntamiento a una Sociedad particular, necesario es convenir en que semejante cesion traspasa evidentemente por tal concepto los límites marcados en la consabida Real Orden del 4 de junio de 1849, de la que deriva y en que apoya el Ayuntamiento todo su derecho, y a la que habia consiguiente imprescindible necesidad de atenerse.

Y no cabe objectar siquiera que la construccion del teatro ha de ser sin perjuicio de las escuelas públicas que, en consonancia con lo dispuesto en la repetida Real Orden se hallan desde muchos años instal-lades en el edificio de que se trata, pues en primer lugar no debe nunca olvidarse que las escuelas de instruccion pública fueron el único y exclusivo objeto de la cesion por aquella Real Orden realizada, y en segundo lugar por mas que una de las bases del traspaso que el Ayuntamiento ha verificado consiste en la permanencia en dicho edificio de algunas escuelas públicas, es de advertir que esta permanencia se establece con un carácter tan precario y de tal inestabilidad que segun otra base puede cesar de un momento a otro, bastando simplemente que la Sociedad del Teatro necesite para este o sus dependencias de los locales por escuelas, para que tengan estas que trasladarse a otros sitios fuera del edificio en que hoy se hallan.

Por todas estas sencillísimas reflexiones podrá VS haberse convencido de cuan fácil manera se logra demostrar el vicio que originariamente afecta a la cesion o traspaso que nos ocupa y al propio tiempo la justicia con que los exponentes no sresentamos a reclamar en contra de ella.

Però hay mas todavía. Si visiosa resulta ser aquella cesion por lo que a su objeto se refiere, no lo es menos por la ficant a la forma que se ha llevado a cabo.

Proviene el vicio de forma de haberse hecho la cesion sin mediar los requisitos previos que para tales cases se hallan establecidos en la ley municipal vigente. A tenir de lo dispuesto en el artículo 80 párrafo 30 de esta ley, y toda vez que se trada aquí de la enagenacion por parte del Ayuntamiento de un derecho real concedido a este municipio, era rigurosamente indispensable para poder efectuar en debida regla tal enagenacion, haver obtenido ante todo la correspondiente aprobacion del gobierno previo en forma de la comision provincial, y como no consta que se hayan cumplido estas formalidades, de ahí es que tambien por esta razon debe considerarse insostenible la cesion tantes veces mencionada.

Resumiendo diremos: que con ella se han concedido dos evidentes infracciones, infraccion de la Real Orden del 4 de junio de 1849, en cuanto se quiere destinar a teatro un edificio exclusivamente cedido para escuelas de instrucción pública, e inracción de la ley municipal vigente en cuanto se ha verificado la enagenacion de su derecho real municipal sin guardar las formalidades que para ello establece dicha ley. Estas dos infracciones, al que paso que importar por un lado la completa nulidad del traspaso hecho por el Ayuntamiento, pueden por otro ser origen de serias responsabilidades contra los que de algun modo han tenido participación en dicho traspaso, ora acordándolo i otorgándolo, ora autorizando o consiendiendo su su ejecucion a pesar de todo lo dicho, porque para unos y otros la estralimitacion de facultades y el perjuicio inferido a los derechos é intereses comunales de esta Ciudad serian por cierto bien notorios.

Lejos de creer los infraescritos que haya de llegar el caso de exigir dichas responsabilidades, nos hallamos por el contrario intimamente persuadidos de

que en cuanto se haya dignado VS fijar su atención en este asunto, no podrá menos de apreciarlo con un criterio igual al que se deja expuesto, resolviendo en consecuencia favorablement la pretension objeto de la presenta instancia.

Así pues, confiando despues de todo en el celo que a VS distingue en bien de los intereses públicos de esta Ciudad, cuya administración le ha sido dignamente confiada, concluimos por:

Suplicar a VS com la mayor atencion y respeto que en virtud de todo lo expuesto se sirva adoptar como relacion definitiva la de dejar sin efecto la al-ludida cesion o traspaso hecho a una Sociedad particular del edificio – convento de Sto Domingo para establecer en él un teatro bajo el nombre de “Conservatoio de Música i Declamación”, é interin esta resolucion se deliberase, y al objeto de evitar que vayan agravandosa los perjuicios resultantes de aquel traspaso, acordar desde luego por primera providència que se suspendran las obras que como consecuencia del mismo se estan realizando en dicho sitio, pues así es de esperar de la justificación y recto proceder de VS.

Manresa veintey ocho de abril de mil ochocientos setenta y siete.

Como vecino y como director de la Iglesia de Santo Domingo. Frco. Enrich PP

Conservem el teatre Conservatori, manifest publicat el 6 de març del 2014.
<https://conservemelteatreconservatori.wordpress.com/2014/04/06/5-raons-per-dir-no-a-enderrocament-del-teatre-conservatori/>

5 RAONS PER DIR NO A L'ENDERROCAMENT DEL TEATRE
CONSERVATORI

Davant la convocatòria d'una consulta ciutadana de caràcter vinculat per decidir el futur del Teatre Conservatori, prevista per als dies 10 i 11 de maig del 2014, el col·lectiu Conservem el Teatre Conservatori, format per persones, entitats i organitzacions diverses, demanem que NO enderroquin el teatre PERQUÈ:

1. NO ENS PODEM PERMETRE PERDRE UN EQUIPAMENT CULTURAL EN ACTIU. El Teatre Conservatori té activitat periòdica i continuada, amb una mitjana de prop de 50.000 espectadors anuals. A més de la sala principal, l'edifici acull també la sala de Sant Domènec, un espai de formació i assaig, especialment dedicat al circ.

2. NO ESTEM EN CONDICIONS DE PRESCINDIR DE LA SEVA FUNCÍO COMPLEMENTÀRIA COM A ESPAI ESCÈNIC. El Teatre Conservatori, amb 500 localitats, completa la dotació municipal de sales per a l'activitat escènica, integrada per les dues del Teatre Kursaal, la gran amb 803 localitats i la petita amb 180. Per això defensem el Teatre Conservatori no solament des d'un punt de vista passiu (evitar el seu enderrocament) sinó també actiu (reivindiquem la seva reforma i manteniment).

3. NO VOLEM RENUNCIAR A UN ESPAI QUE HA ESDEVINGUT UN REFERENT PER A L'ACTIVITAT ESCÈNICA DE BONA PART DEL TEIXIT ASSOCIATIU DE LA CIUTAT. El Conservatori és un teatre amb 135 anys d'història a la ciutat, que ha generat un vinculació sentimental estreta amb la seva gent, sigui com a escenari de records personals sigui com a marc que dóna rellevància a activitats de grups, entitats, escoles, instituts, etc.

4. NO ESTEM DISPOSATS A PERDRE UN PATRIMONI ARQUITECTÒNIC VALUÓS, TANT PEL SEU VALOR HISTÒRIC - ARTÍSTIC COM DE

REFERENT PER A LA MEMÒRIA COL·LECTIVA. El Teatre Conservatori forma part d'un complex arquitectònic valuós, amb elements protegits integralment com les restes del claustre del segle XVIII i d'altres també d'interès històric i /o patrimonial com el refugi antiaeri de la Guerra Civil, els contraforts de l'antic temple gòtic, la façana principal, davant del Passeig de Pere III, o el mateix teatre, a la italiana amb decoració d'estil neoclàssic.

5. NO ÉS COHERENT TANCAR UN FOCUS D'ACTIVITAT CULTURAL EN UN BARRI QUE NECESSITA RECUPERAR EL DINAMISME SOCIAL I L'ATRACTIU RESIDENCIAL I COMERCIAL. Com a equipament cultural, el Teatre Conservatori contribueix a donar valor al Barri Antic i exerceix de pol d'activitat que repercuteix positivament en els comerços i restaurants de la zona.

El col·lectiu "Conservem el Teatre Conservatori" demanem als ciutadans que exerceixin el seu dret de vot els dies 10 i 11 de maig i que, si considerem que les 5 RAONS exposades tenen prou pes, votin NO a l'enderrocament del Teatre Conservatori.

Manresa, març del 2014

8

Projecte d'adaptació del convent de la Cova de Sant Ignasi per a albergar les obres salvades. Memòries, 1936 – 1938 – ACBG.

Fruit d'un treball continuat dia darrere dia, tenim un munt de material que reconstruït un, i en període de reconstrucció altre, està esperant torn de col·locació on pugui ser admirat públicament, i si això no sigués prou, tenim guardades en espera també, aportacions de particulars que estan compenetrats amb la nostra obra, junt amb altres ofertes amb les quals sabem podem comptar sempre que disposem d'espai i mitjans.

Tenint, doncs, aquest problema plantejat, ens hem vist obligats a prendre una determinació, puig seria un egoisme imperdonable el voler privar la creixença espontània del museu de la nostra predilecció, mantenint-lo, com fins ara, en el

clos íntim de la nostra entitat, buscant-li local a propòsit i anar de dret a la creació del museu manresà, però, amb aquesta determinació ens posem una major complexitat i una major, també, responsabilitat, la qual afrontarem amb més dalit si podem aconseguir interessar a compartir-la a altres elements els quals sabem sadollats del mateix entusiasme que a nosaltres ens inspira.

Aquest patronat l'integraran:

PRIMER:

Una junta de Conservació i ampliació que es compondrà del director del museu, quin càrrec recau per dret indiscutible en la persona del Rvnt. Valenti Santamaría, i dels cinc membres que han vingut col·laborant fins ara en representació de les seccions especialitzades de l'Entitat i que es diuen Joan Simon, per la secció d'arqueologia; Lluís Rubiralta, per la de Fotografia; Joan Descarga, per la de Ciències Naturals; Eugeni Brunet, per la de Cartografia; i Marian Descarga, per la de publicacions.

Aquesta junta es permanent i inamovible, salvant el cas que algun dels seus components deixi l'obligació voluntàriament

La missió d'aquesta junta serà:

- a) – La conservació i ampliació del Museu
- b) – La direcció de les excavacions
- c) – L'administració dels cabals que per qualsevol mitjà lícit pugui obtenir el patronat.
- d) – La convocatòria, un cop cada tres mesos o abans, si ho creu necessari, del ple del patronat, per a donar-li compte de la bona marxa en tot, o per a l'exposició d'algun projecte interessant.
- e) – El mantenir la bona relació amb els organismes oficials i particulars dedicats a la mateixa rama cultural.

SEGON:

Ultra els sis components de la Junta anterior, el patronat es constituirà de les representacions següents:

Excm. Ajuntament de la ciutat de Manresa

Museu d'Arqueologia de Catalunya, de Barcelona

Museu d'Art de Catalunya, de Barcelona.

Delegació local d'Amics d'Art Vell.

Caixa d'estalvis de Manresa.

Foment de Turisme de Manresa i Comarques.

Agrupació d'Artistes Manresans.

Centre Excursionista de la Comarca del Bages.

Centre Excursionista de Montserrat.

I una representació d'aquells manresans que tenen un interès per totes les obres de cultura de la ciutat.

La missió d'aquest patronat serà la de constituir-se en element influenciador davant dels organismes oficials per a l'obtenció de subvencions que ajudin a subvenir les despeses d'instal·lació, conservació i excavacions, i fomentar entre els particulars l'idea del Museu perquè es vagin engruixint les aportacions el dipòsit dels objectes o col·leccions que, disperses no són res, i agrupades en un Museu poden ésser una manifestació manresana que podrem mostrar amb íntim orgull.

El patronat tindrà president i vice-president i secretari. Els demès son vocals amb vot i veu en les reunions.

Els càrrecs de President i Vice-president, els elegirà lliurement el Patronat d'entre els seus membres. La secretaria va aparellada amb el càrrec de Director del Museu.

Les vacants produïdes en el sí del patronat, per qualsevol circumstància, seran reposades a elecció del mateix patronat quan es tracti de particulars o per l'organisme interessat, quan la vacant la produeixi una representació. En aquest cas, el Patronat es reserva el "placet" indiscutible.

Les vacants de la Junta de Conservació i Ampliació, tenint en compte que es tracta de cobrir-les entre elements especialitzats, el Patronat els refrendarà en el seu sí, a proposta de la mateixa Junta.

En les reunions, cada membre és un vot, els desacords verbals seran solventats en votació. Els empats, els decidirà la Presidència amb el seu vot de qualitat.

El Patronat nomenarà delegats forans, quins nomenament recaurà en persones que hagin prestat algun servei en profit de l'obra del Museu, ja sigui denunciant l'existència d'alguna possible excavació, facilitant la mateixa, o aportant o bé fent aportar objectes de particulars o oficials.

Aquests delegats, podran concórrer a la reunió anyal del pla del patronat en el qual es donarà compte del resultat obtingut en l'exercici finit, concorrent-hi en qualitat d'informadors- assessors.

Aquest ple anyal, coincidirà amb la reunió ordinària del segon trimestre.

Heus ací el projecte que no dubten surarà, puig al nostre entusiasme no li manca més que l'escalf del sentir-se comprès pels organismes i persones a les quals avui cridem per a que vulguin honorar-nos agrupant-se entorn nostre, perquè dongui fruits immediatament.

En poder nostre la conformitat de tots, convocarem la primera reunió per a donar-li compte del primer pas que cal fer, que és l'obtenció de local a propòsit, per lo qual portem ja forces gestions fetes amb el convenciment de que donaran resultat i a l'ensems espodria habilitar amb una despesa no molt important.

Lo demès tot vindrà, si anem amb els ulls fits al nom de Manresa.

Ciutat, març de 1936.

IL·LUSTRACIONS

Fig. 1 Plànol de Manresa medieval segons M. Torras, *Art gòtic a Catalunya, Arquitectura III, dels palaus a les masies*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2002, pàg. 101.

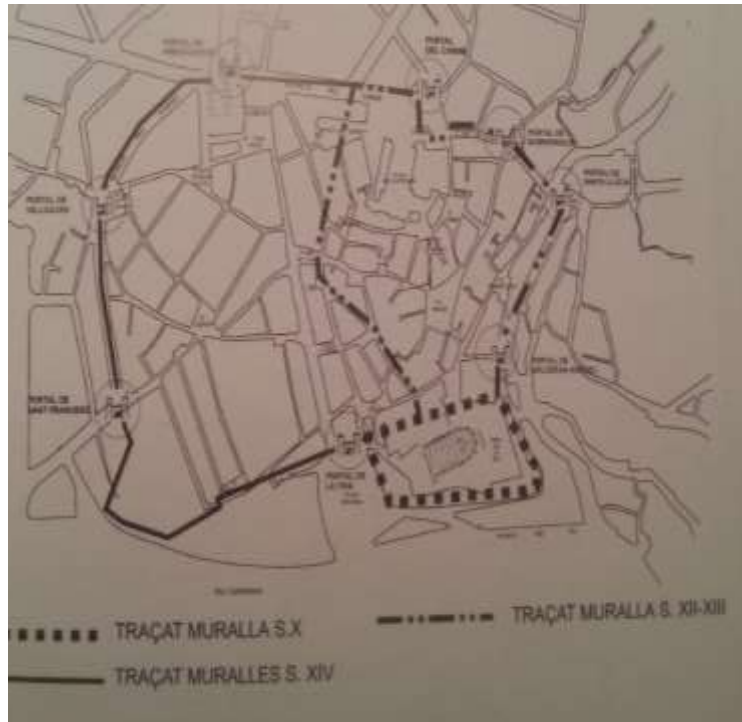

Fig. 2 Traçat de les diferents etapes constructives de les muralles de la Manresa medieval. Autor: Raquel Valdenebro Manrique. *Manresa medieval: història, art i societat a l'edat mitjana*, Manresa: Amics de l'art romànic del Bages, 1999 – 2000, p. 181

Fig. 3 Una altra perspectiva del carrer Jaume I, es poden veure les senyals de les arcades de l'antic convent de Sant Domènec. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 193.

Fig. 4 Vista aèria del centre on es pot veure la plaça Sant Domènec i l'estructura del Teatre Conservatori, GASOL, 1984, p. 21

Fig. 5 Capelles laterals de l'església, quan el sostre ja està ensorrat l'any 1936. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 175

Fig. 6 Vista aèria de l'església de Sant Pere Màrtir, on es poden veure l'estructura de la capçalera, de la cúpula de la capella del roser, i del campanar, GASOL, 1977, p. 23

Fig. 7 Vista aèria de l'església de Sant Pere Màrtir on es poden veure els contraforts. Col·lecció Gamisans, 1934, Arxiu comarcal del Bages.

Fig. 8 Interior de l'església de Sant Pere Màrtir, des d'on es poden veure les capelles i la cornisa, així com la coberta neoclàssica, BARRAQUER, 1908, V. II, p. 61

Fig. 9 La rosassa cega procedent de la capçalera. Museu Comarcal de Manresa. ALOY, 1992 – 1993, V. I. p. 189.

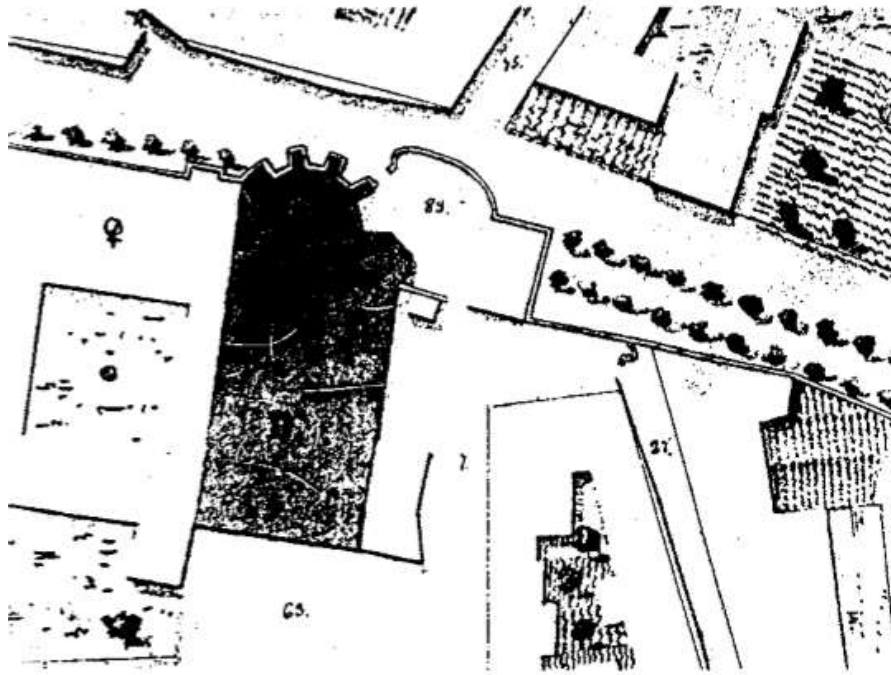

Fig. 10 Detall d'un plànol de Manresa datat el 1847 en el que apareix documentat l'estat de la muralla en el tram corresponent a la zona de l'excavació. SÁNCHEZ, 1997, p. 13

Fig. 11 Sant Bernat i Sant Bartomeu, taula principal del retaule pintat per Pere Serra al 1394, al Museu Episcopal de Vic.

http://www.museuepiscopalvic.com/coleccions_more.asp?id=92&s=4&r=

Fig. 12, Pintura de Sant Ignasi de Loiola, d'autor desconegut, del segle XVII.
Fotografia cedida per Catemocions.

Fig. 13 Vista dels paviments de la capella del Roser (esquerra) i de Sant Josep (dreta) i dels tres vasos sepulcrales situats a la nau central. SÁNCHEZ, 1997, p.

Fig. 14 Vista general de la Capella del Roser. SÁNCHEZ, 1997, p. 40

Fig. 15 Detall del basament localitzat a la capella del Roser. SÁNCHEZ, 1997, p. 41

Fig. 16 Interior de l'església de Sant Pere Màrtir amb l'altar major, 1740, GASOL, 1977, p. 2

Fig. 17 Pintura mural de l'interior de l'església. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 182

Fig. 18 Fotografia del Retaule de la Verge del Roser, a la Capella del Roser de l'església Sant Pere Màrtir. Fotografia de l'autora d'un cartell al Museu Comarcal de Manresa.

Fig. 19 Fotografia de la data de finalització del Retaule de la Verge del Roser. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 20 Imatge de Sant Tomàs amb el símbol del Sol damunt el pit i el model de l'església, i Sant Ramón de Penyafort amb les claus de penitenciar de Roma i el llibre dels Decretals, al Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 21 Oració a l'hort de Getsemaní, escena del Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça al Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 22 Flagel·lació, escena del Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 23 Coronació d'espines, escena del Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 24 Camí al calvari, escena del Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 25 L'Anunciació, escena del Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 26 El naixement de Crist, escena del Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 27 Presentació de Crist al Temple, escena del Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 28 Visitació, escena del Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 29 Jesús entre els doctors, escena del Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 30 Resurrecció, escena del Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 31 Ascensió, escena del Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 32 Pentacosta, escena del Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 33 Crucifixió, escena del Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 34 La Coronació de la Verge, escena del Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 35 Assumpció, escena del Retaule de la Verge del Roser de l'església de Sant Pere Màrtir. Peça del Museu Comarcal de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 36 Fotografia d'una de les columnes que flanquejarien les escenes del retaule de la Verge del Roser. Peça del Museu Comarcal de Manresa.
Fotografia de l'autora.

Fig. 37 Detall del vas sepulcral situat al vestíbul de la capella del Roser.
SÁNCHEZ, 1997, p. 41

Fig. 38 Detall de l'antiga porta de la sagristia. SÁNCHEZ, 1997, p. 44

Fig. 39 Fotografia d'un dels accessos que comunicaria l'església amb el claustre, ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 185

Fig. 40 Vista general del cantó nord-est (sagristia). SÁNCHEZ, 1997, p. 43

Fig. 41 vista de la zona nord-est durant l'excavació, amb el campanar i el paviment del presbiteri. SÁNCHEZ, 1997, p. 42

Fig. 42 Detall de l'accés al campanar. SÁNCHEZ, 1997, p. 43

Fig. 43 L'entrada principal de l'església, a la plaça Fius i Palà. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 173

Fig. 44 Porta principal d'entrada a l'església de Sant Pere Màrtir, GASOL, 1977, p. 21

Fig. 45 Plànol geomètric de Manresa d'Antoni Rovira i Trias, 1847.
http://www.ajmanresa.cat/web/php/poum/index.php?id_menu=3758&parent=3280&area=4

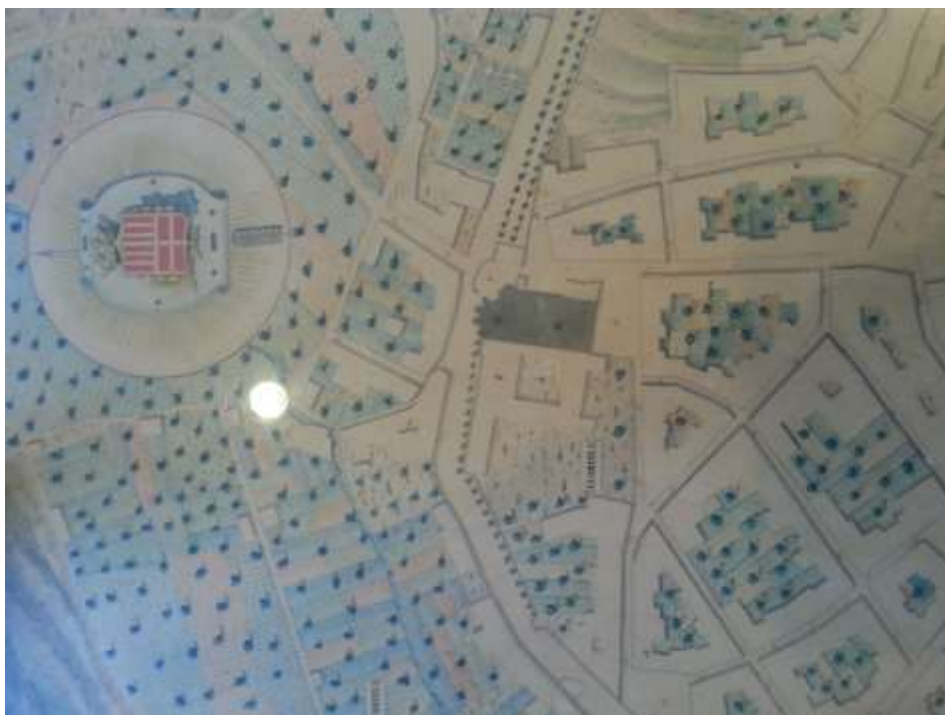

Fig. 46 Detall del plànol de Rovira i Trias realitzat al 1847, on es pot veure el Convent de Sant Domènec. Fotografia de l'autora.

Fig. 47 Fotografia de les voltes del claustre que actualment formen part del Teatre Conservatori. Fotografia de l'autora.

Fig. 48 Fotografia actual de les oficines de El Galliner, a la planta baixa del Teatre Conservatori, on es poden veure els arcs del claustre amb la ornamentació de les petxines d'arc. Fotografia de l'autora.

Fig. 49 Fotografia de la façana principal situada a la plaça Fius i Palà. Fotografia de l'autora.

Fig. 50 Detall de la porta de la façana principal situada a la Plaça Fius i Palà. Fotografia de l'autora.

Fig. 51 Detall de la façana principal situada a la plaça Fius i Palà al cantó esquerra, on es situa l'entrada d'algunes de les entitats que hi tenen seu. Fotografia de l'autora.

Fig. 52 Fotografia de la façana que es troba a la Carretera Cardona en front del Passeig Pere III. Fotografia de l'autora.

Fig. 53 Detall de la porta principal de la façana que es troba a la Carretera Cardona en front del Passeig Pere III. Fotografia de l'autora.

Fig. 54 Fotografia de les antigues taquilles al vestíbul del teatre.
Fotografia de l'autora.

Fig. 55 Fotografia de les escales que es troben al vestíbul i que porten a
l'entresòl. Fotografia de l'autora.

Fig. 56 Fotografia del passadís rere el vestíbul on es poden veure les voles neoclàssiques del claustre i les escales que porten a l'entresòl.
Fotografia de l'autora.

Fig. 57 Fotografia de la sala principal del teatre des de la seva entrada.
Fotografia de l'autora.

Fig. 58 Fotografia general de la sala principal del teatre. Fotografia de l'autora.

Fig. 59 Fotografia de la llotja del primer pis. Realitzada el 28 de juny del 2013.

<https://conservemelteatreconservatori.wordpress.com/2013/06/28/entrada-1/#jp-carousel-99>

Fig. 60 Fotografia del passadís que condueix a les llotges del primer pis.
Fotografia de l'autora.

Fig. 61 Fotografia de les llotges del quart pis. Fotografia de l'autora.

Fig. 62 Fotografia de la porta i l'escala que dona accés als pisos superiors destinats a la gent de classes socials inferiors. Fotografia de l'autora.

Fig. 63 Fotografia de la vista d'ocell que es pot tenir des del quart pis. Realitzada el 28 de juny del 2013.
<https://conservemelteatreconservatori.wordpress.com/2013/06/28/entrada-1/#jp-carousel-95>

Fig. 64 Fotografia de l'aranya i del sostre de la sala principal des de l'escenari. Fotografia de l'autora.

Fig. 65 Detall de la ornamentació de les llotges situades al costat de l'escenari. Fotografia de l'autora.

Fig. 66 Detall de la ornamentació de les llotges situades al primer pis.
Fotografia de l'autora.

Fig. 67 Fotografia de les llotges situades al costat de l'escenari.
Fotografia de l'autora.

Fig. 68 Fotografia dels arcs de l'antic claustre neoclàssic situats a les oficines que es troben al cantó dret del teatre. Fotografia de l'autora.

Fig. 69 Fotografia dels arcs de l'antic claustre neoclàssic que es troben al local dels Armats de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 70 La muralla del Carme amb la primitiva església de Sant Pere Màrtir al fons i la carretera envaïda per carros i vianants, en una imatge de principis del segle XX. GARCIA, 2002, p. 544

Fig. 71 Lo que podria esser la plassa de S. Domingo d'aquesta Ciutat. Dibuix de Francesc Cuixart que va realitzar a inicis del segle XX.

<http://www.regio7.cat/manresa/2013/02/20/placa-sant-domenec-sha-imaginat-neta-dedificis/225356.html>

Fig. 72 L'església de Sant Pere Màrtir, situada a la plaça Sant Domènec, setembre del 1936, pocs dies abans que s'iniciés l'enderroc. A primer pla, l'edifici adossat a la parròquia, que estatjava la sastreria Fornells i la Joieria Busquets. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 172

Fig. 73 L'edifici del Teatre Conservatori i edificis del carrer Jaume I, novembre el 1936, poc després de que s'acordés l'enderrocament de tota l'illa d'edificacions de la plaça de Sant Domènec. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 192

Fig. 74 Maqueta del projecte d'urbanització de la plaça Sant Domènec, a la I exposició de projectes d'obres municipals, organitzada pel departament de foment i obres públiques de l'Ajuntament. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 191

Fig. 75 Sostre a mig enderroc de l'església. a sota dels arcs de volta es poden observar elements decoratius de l'altar major, que fou acabat el 1740.

ALOY, 1992 – 1993, V. I , p. 174

Fig. 76 Enderrocament de l'església de Sant Pere Màrtir durant el mes d'octubre de 1936. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 175

Fig. 77 Enderrocament de l'església de Sant Pere Màrtir durant el mes d'octubre de 1936. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 179

Fig. 78 Setembre – octubre de 1936, l'enderroc ha començat. El sostre de l'edifici annex ja està esbucacat. Uns llenços penjats a la sastreria Fornells i a la Joieria Busquets informen del trasllat d'aquests dos comerços. A dalt, els obrers treballen l'enderroc. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 172

Fig. 79 Enderrocament de l'església de Sant Pere Màrtir durant el mes d'octubre de 1936. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 176 – 177.

Fig. 80 Enderrocament de l'església de Sant Pere Màrtir durant el mes d'octubre de 1936. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 178

Fig. 81 Instantànies de la demolició de l'església de Sant Pere Màrtir al llarg del mes de novembre de 1936. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 179

Fig. 82 Enderrocament de l'església de Sant Pere Màrtir durant el mes d'octubre de 1936. GARCIA, 2002, p. 180

Fig. 83 Enderrocament de l'església de Sant Pere Màrtir durant el mes d'octubre de 1936. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 180

Fig. 84 Desembre de 1936. Vista de la plaça Sant Domènec en ple enderroc de l'església. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 183

Fig. 85 Enderrocament de l'església de Sant Pere Màrtir durant el mes d'octubre de 1936. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 181

Fig. 86 Les runes de l'església de Sant Pere Màrtir, davant del Teatre Conservatori, els mesos de gener i febrer de 1937. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p.

186

Fig. 87 Les runes de l'església de Sant Pere Màrtir, davant del Teatre Conservatori, els mesos de gener i febrer de 1937. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p.

187

Fig. 88 Les runes de l'església de Sant Pere Màrtir, davant del Teatre Conservatori, els mesos de gener i febrer de 1937. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p.

188

Fig. 89 Les runes de l'església de Sant Pere Màrtir, davant del Teatre Conservatori, els mesos de gener i febrer de 1937. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p.

188

Fig. 90 La plaça de Sant Domènec, ja sense l'església i amb el refugi que s'hi
construí a partir de l'octubre de 1937 per a protegir els ciutadans dels
bombardeigs. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 189

Fig. 91 La plaça de Sant Domènec, ja sense l'església i amb el refugi que s'hi
construí a partir de l'octubre de 1937 per a protegir els ciutadans dels
bombardeigs. ALOY, 1992 – 1993, V. I, p. 189

Fig. 92 Fotografia de la plaça de Sant Domènec enjardinada als anys quaranta del segle XX, després de la destrucció de l'església. GARCIA, 2002, p. 363

Fig. 93 Fotografia actual de la plaça Sant Domènec de Manresa. Fotografia de l'autora.

Fig. 94 Església parroquial de Crist Rei, al Passeig Pere III, GASOL, 1977, p.

23

Fig. 95 Fotografia actual de l'església parroquial de Crist Rei, al Passeig Pere III. Fotografia de l'autora.

Fig. 96 Vista general de les excavacions. SÁNCHEZ, 1997, p. 37